

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra práva

Diplomová práce

Obecně prospěšné práce z pohledu starostů obcí

Bc. Jana Doležalová

© 2019 ČZU v Praze

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Bc. Jana Doležalová, DiS.

Veřejná správa a regionální rozvoj

Název práce

Obecně prospěšné práce z pohledu starostů obcí

Název anglicky

The punishment of community service from the perspective of mayors of municipalities

Cíle práce

Cílem diplomové práce je na základě provedené analýzy právní úpravy zmapovat výkon trestu obecně prospěšných prací z pohledu starostů jednotlivých obcí nacházejících se v soudním okrese Pelhřimov a jejich spolupráci s místním střediskem Probační a mediační služby. Dílčím cílem je zmapovat problémy, které výkon trestu obcím přináší, pokud jsou poskytovateli místa výkonu trestu obecně prospěšných prací. Na základě provedeného výzkumu vyhodnotit možné návrhy změn, které by starostové obcí přivítali při zajišťování výkonu trestu obecně prospěšných prací.

Metodika

- shromáždění podkladů pro zpracování zadané práce
- prostudování podkladů teoretické části práce s využitím metody deskripce, analýzy relevantních právních textů
- shromažďování podkladů pro zpracování aplikační části práce
- vyhodnocení získaných dat, sumarizace výsledků a jejich zpracování za využití metody komparace a kompilace
- diskuze, závěr

Doporučený rozsah práce

60 – 80 stran

Klíčová slova

Probační a mediační služba; alternativní trest; trest obecně prospěšných prací; poskytovatel místa výkonu trestu obecně prospěšných prací; odsouzený k výkonu trestu obecně prospěšných prací; obce I. stupně; obce II. stupně – obce s pověřeným obecním úřadem; obce III. stupně – obce s rozšířenou působností

Doporučené zdroje informací

Česká republika. Zákon o obcích (. In: www.zakonyprolidi.cz. Praha: Parlament České republiky, 2000.

Dostupné z: Dostupné také z: www.zakonyprolidi.cz

KOLEKTIV AUTORŮ. Trest obecně prospěšných prací Metodický standard. Praha: Probační a mediační služba, 2016. Interní materiál.

PAVEL ŠTERN. Organizační řád Probační a mediační služby České republiky. Praha: Probační a mediační služba, 2011. Interní materiál.

Restorativní justice: sborník příspěvků a dokumentů. Vyd. 1. Editor Zdeněk Karabec. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2003, 143 s. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 80-733-8021-8.

ŠČERBA, Filip. Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. Vyd. 1. Praha: Leges, 2011, 416 s. Teoretik. ISBN 978-808-7212-684.

ŠTERN, Pavel. Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů. Vyd. 1. Editor Lenka Ouředníčková, Dagmar Doubravová. Praha: Portál, 2010, 212 s. ISBN 978-80-7367-757-2.

TOMÁŠEK, Jan, Simona DIBLÍKOVÁ a Miroslav SCHEINOST. Probace jako efektivní nástroj snižování recidivy. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2016. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-163-9.

TOMÁŠEK, Jan. Zaměstnání jako faktor desistence. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2017. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-166-0.

Trestní předpisy. Ostrava: Sagit, 2016, 1135 s. ISBN 978-80-7208-951-2.

ZEHR, Howard. Úvod do restorativní justice. Praha: Sdružení pro probaci a mediaci v justici, 2003. ISBN 80-902998-1-4.

Předběžný termín obhajoby

2018/19 LS – PEF

Vedoucí práce

JUDr. Jana Borská, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra práva

Elektronicky schváleno dne 7. 11. 2018

JUDr. Jana Borská, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 12. 11. 2018

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 22. 03. 2019

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci "Obecně prospěšné práce z pohledu starostů obcí" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucí diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autorka uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 27.3.2019

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala JUDr. Janě Borské, Ph.D. za odborné vedení v průběhu psaní diplomové práce, za její cenné rady a připomínky. Dále bych chtěla poděkovat středisku Probační a mediační služby Pelhřimov za podporu a zpřístupnění zdrojů potřebných pro psaní diplomové práce. A také starostům obcí, s kterými jsem vedla rozhovory pro potřeby práce.

Obecně prospěšné práce z pohledu starostů obcí

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá trestem obecně prospěšných prací z pohledu činností Probační a mediační služby. Dále analyzuje druhotná statistická data sebraná v období od roku 2008 do roku 2018. Jako podpůrný prostředek byla provedena kvalitativní metoda sběru dat - rozhovory se starosty vybraných obcí. Probační a mediační služba je zasazena do historického rámce jejího vzniku a je zde popsána i její současná situace včetně právní úpravy. Dále je zde popsán princip restorativní justice, který je pro činnost Probační a mediační služby důležitý. Trest obecně prospěšných prací je alternativou k trestu odnětí svobody. Není to však jediný alternativní trest. Proto je část práce věnována výčtu dalších možností potrestání, a tak je zde analyzována právní úprava ukládání trestů. Jde o trestní zákoník. Činnost Probační a mediační služby je zasazena do metodického standardu, který je pro potřeby praktické části práce analyzován. Dále jsou v praktické části práce vyhodnocena druhotná statistická data za Jihočeský soudní kraj. Statistická data jsou doplněna rozhovory s vybranými starosty ze soudních okresů Strakonice, Tábor a Pelhřimov. Poté je práce věnována souhrnu výsledků pomocí komparace získaných dat. Navržena jsou i doporučení pro další výkon trestu obecně prospěšných prací obecně i pro starosty a taktéž legislativní změna.

Klíčová slova: Probační a mediační služba, alternativní tresty, tresty dle trestního zákoníku, trest obecně prospěšných prací, poskytovatel místa pro výkon trestu OPP, restorativní princip, metodický standard, činnost před rozhodnutím soudu, činnost po rozhodnutí soudu, legislativa.

The punishment of community service from the perspective of mayors of municipalities

Abstract

This diploma thesis deals with the punishment by means of community service from the perspective of Probation and Mediation Service activities. Further, it analyses secondary statistical data collected in the period from 2008 to 2018. A qualitative method of data collection - discussion with the mayors of selected municipalities, was performed as an ancillary means. Probation and Mediation Service is set into a historic frame of its establishment and there is a description of its contemporary situation, including the legislation. Further, the work describes the restorative justice principle which is essential for the Probation and Mediation Service activity. The community service sentence is an alternative to the sentence of imprisonment. However, it is not the only alternative sentence. This is why a part of the thesis introduces a list of other possible sentences and analyses sentencing legislation. It is a Criminal Code. Probation and Mediation Service activities are set into a methodical standard which is analysed here for the purposes of the practical part. Further, the practical part evaluates secondary statistical data from the South Bohemian judicial Region. Statistical data are complemented by talks with selected mayors from Strakonice, Tábor and Pelhřimov judicial districts. After that the thesis summarizes the results by comparing the collected data. There are some recommendations for further execution of sentence of community service suggested. Recommendations for mayors, as well as a legislative amendment, are suggested too.

Key words: Probation and Mediation service, alternative sentencing, sentences according the Criminal Code, community service, provider of place for the execution of community service, restorative principle, methodical standard, activity before the judgement, activity after the judgement, legislation

Obsah

1 Úvod.....	11
2 Cíl práce a metodika	13
2.1 Cíl práce	13
2.2 Metodika	13
2.2.1 Teoretická část	13
2.2.2 Praktická část	14
3 Teoretická východiska	16
3.1 Probační a mediační služba.....	16
3.1.1 Vznik probační a mediační služby.....	16
3.1.1.1 Současnost Probační a mediační služby	19
3.1.2 Právní úprava Probační a mediační služby	21
3.2 Restorativní justice.....	23
3.2.1 Systém restorativní justice	23
3.2.2 Restorativní principy.....	27
3.3 Tresty podle trestního zákoníku	28
3.4 Trest obecně prospěšných prací	30
3.4.1 Výkon trestu obecně prospěšných prací	33
3.4.2 Odklad, přerušení a upuštění od výkonu trestu obecně prospěšných prací.....	34
3.5 Metodický standard – trest obecně prospěšných prací.....	34
3.5.1 Role specialisty v oblasti trestu obecně prospěšných prací	35
3.5.2 Práce s obětí v rámci trestu obecně prospěšných prací.....	36
3.5.3 Postup specialisty na trest obecně prospěšných prací ve fázi před rozhodnutím soudu	36
3.5.3.1 Analýza rizik pro výkon trestu obecně prospěšných prací	38
3.5.3.2 Stanovisko specialisty na trest obecně prospěšných prací k uložení trestu obecně prospěšných prací	39
3.5.4 Postup specialisty ve vykonávacím řízení	39
3.5.5 Spolupráce s poskytovateli	42
4 Praktická část	44
4.1 Statistická data Probační a mediační služby	44
4.1.1 Statistiky trestu obecně prospěšných prací	44
4.1.2 Počet uložených trestů obecně prospěšných prací	44

4.1.3	Počet vykonaných trestů obecně prospěšných prací.....	46
4.1.4	Počet přeměněných trestů obecně prospěšných prací.....	47
4.1.5	Srovnání vykonaných trestů a přeměněných trestů obecně prospěšných prací	50
4.1.6	Počet odpracovaných hodin trestu obecně prospěšných prací.....	55
4.1.7	Počty poskytovatelů.....	57
4.2	Rozbor rozhovorů.....	58
4.2.1	Spolupráce s Probační a mediační službou.....	58
4.2.2	Počty odsouzených k trestu obecně prospěšných prací v obcích.....	60
4.2.3	Druh vykonávané práce odsouzenými.....	61
4.2.4	Přístup odsouzených k výkonu trestu a přínos pro obec.....	62
4.2.5	Problémy při výkonu trestu obecně prospěšných prací	64
5	Výsledky a diskuse	66
5.1	Statistická data	66
5.2	Vyhodnocení rozhovorů.....	67
5.3	Návrhy a doporučení	69
6	Závěr.....	72
7	Seznam použitých zdrojů	74
8	Přílohy	76

Seznam příloh

Příloha 1 – Rozhovor se starostou A	76
Příloha 2 – Rozhovor se starostou B	77
Příloha 3 – Rozhovor se starostou C	79
Příloha 4 – Rozhovor se starostou D	81
Příloha 5 – Rozhovor se starostou E	83

Seznam grafů

Graf č. 1 – Počet uložených trestů OPP v Jihočeském soudním kraji v letech 2008–2018	45
Graf č. 2 – Počet vykonaných trestů OPP v Jihočeském soudním kraji v letech 2008-2018	46
Graf č. 3 – Počet přeměněných trestů OPP na trest domácího vězení v letech 2010-2018	49
Graf č. 4 – Počet přeměněných trestů OPP na peněžitý trest v letech 2013-2018	49
Graf č. 5 – Počet přeměněných trestů OPP na trest odnětí svobody v letech 2008-2018	50

Graf č. 6 – Souhrn podílu všech vykonaných a přeměněných trestů OPP za období 2008-2018.....	51
Graf č. 7 - Souhrn podílu všech vykonaných a přeměněných trestů OPP za období 2008-2018.....	51
Graf č. 8 - Souhrn podílu všech vykonaných a přeměněných trestů OPP za období 2008-2018.....	52
Graf č. 9 - Souhrn podílu všech vykonaných a přeměněných trestů OPP za období 2008-2018.....	52
Graf č. 10 - Souhrn podílu všech vykonaných a přeměněných trestů OPP za období 2008-2018.....	53
Graf č. 11 - Souhrn podílu všech vykonaných a přeměněných trestů OPP za období 2008-2018.....	53
Graf č. 12 - Souhrn podílu všech vykonaných a přeměněných trestů OPP za období 2008-2018.....	54
Graf č. 13 - Souhrn podílu všech vykonaných a přeměněných trestů OPP za období 2008-2018.....	54
Graf č. 14 - Souhrn podílu všech vykonaných a přeměněných trestů OPP za období 2008-2018.....	55
Graf č. 15 – Počet odpracovaných hodin trestu OPP z jednotlivé roky 2008-2018.....	56
Graf č. 16 – Počet odpracovaných hodin za období 2008–2018.....	57
Graf č. 17 – Počty poskytovatelů.....	58

Seznam použitých zkratk

PMS – Probační a mediační služba

OPP – Obecně prospěšné práce

1 Úvod

V České republice byly alternativní tresty do právního systému zaváděny postupně. Jednalo se o sbírání zkušeností v zahraničí a tyto byly postupně zapracovávány do naší legislativy. Od roku 1989 prošla trestní legislativa mnoha změnami a poslední výraznou změnou bylo nabytí účinnosti nového trestního zákoníku č. 40/2009 Sb. I ten postupně prošel několika novelami. Novelty pozměňovaly pravidla výkonu jednotlivých alternativních trestů, tedy i trestu obecně prospěšných prací. Namátkou jde o změnu lhůty pro výkon trestu, která byla nejdříve prodloužena z původní roční lhůty na dva roky. Ale pozdější novelou byla lhůta pro výkon trestu opět vrácena na dobu jednoho roku. Změnou prošel i maximální počet hodin, který mohl být odsouzeným uložen. Původní maximální hranice 400 hodin byla snížena na 300 hodin. Na druhou stranu se jednotlivé počty hodin z různých trestů sčítají. To při hranici 400 hodin nebylo dříve možné.

Alternativní tresty jsou takové, které nejsou spojeny s odnětím svobody ve věznici. Smyslem alternativních trestů je, aby odsouzený zůstal na svobodě a snažil se následky svého protiprávního jednání odčinit aktivním způsobem. Tím, že odsouzený při alternativním trestu není ve věznici, ale zůstává doma, nepřijde o zaměstnání. Práci si tak může vydělat finanční prostředky krom jiného na hrazení vzniklé škody. Odsouzenému tím nevznikají další dluhy a nedostává se do dluhové spirály. Alternativní tresty se ukládají za méně závažné trestné činy, a tak i stigmatizace odsouzených není tak velká a odsouzený je bez výraznějších problémů zařazen ve společnosti.

Trest obecně prospěšných prací umožňuje odsouzenému odpracovat svoje provinění ve prospěch komunity ve které žije. Je tak prospěšný pro místo, kde žije a díky práci může být komunitou vnímán pozitivněji. Navíc zůstává ve svém rodinném prostředí, které na něj může mít lepší vliv, než pobyt ve výkonu trestu odnětí svobody.

Kontrolou alternativních trestů, ale i prací s odsouzenými, se zabývá Probační a mediační služba České republiky. Jedná se o vykonavatele státní správy, který je přímo podřízený Ministerstvu spravedlnosti. Probační a mediační služba je členěna na jednotlivá střediska podle soudních okresů. V každém soudním okrese je tak jedno středisko Probační a mediační služby, které s okresním soudem úzce spolupracuje. Přípravuje mu podklady pro rozhodnutí a poté na pokyn soudu s odsouzeným pracuje a kontroluje uložený trest a s ním spojené povinnosti. Střediska jsou spojována do soudních krajů, které neodpovídají administrativnímu krajskému rozčlenění České republiky. Moje diplomová práce se věnuje

především výsledkům a náplni práce střediska Pelhřimov, které je součástí Jihočeského soudního kraje. Dalšími soudními okresy, které do tohoto kraje patří, jsou: České Budějovice, Český Krumlov, Písek, Tábor, Jindřichův Hradec, Prachatice a Strakonice. V této práci je středisko Pelhřimov srovnáváno s výše uvedenými středisky. Provedené rozhovory byly uskutečněny v rámci kraje jednak se starostou z toho střediska, kde je nevyšší vykonatelnost trestu obecně prospěšných prací a se starostkou z toho střediska, kde je naopak vykonatelnost trestu nejmenší. Zbylé rozhovory byly provedeny se starosty v soudním okrese Pelhřimov.

Problematika výkonu trestu obecně prospěšných prací je oproti jiným alternativním trestům v mnoha ohledech specifická. Zejména proto, že do výkonu trestu vstupuje kromě Probační a mediační služby ještě další subjekt, a to poskytovatel místa výkonu trestu obecně prospěšných prací. Jedná se zejména o obecní úřady, ale mohou to být i jiné subjekty, kde práce odsouzených slouží k veřejnému prospěchu. Důležitá je pak dobrá koordinace a předávání informací. Odsouzený, poskytovatel i pracovník probační a mediační služby musí mít vždy přesné informace a umět je správně využít.

Autorka práce očekává, že po zpracování analýzy metodického pokynu, analýzy druhotných statistických dat a vyhodnocení rozhovorů se starosty obce bude schopná navrhnout některá řešení, která pomohu zefektivnit činnost odsouzených a zvýšit vykonatelnost trestu.

2 Cíl práce a metodika

2.1 Cíl práce

Cílem teoretické části diplomové práce je na základě analýz odborné literatury a právní úpravy zpracovat problematiku Probační a mediační služby jako instituce začleněné do systému justice. A to se zaměřením na exkurz do historie, na základní principy práce, dopady práce Probační a mediační služby a na specifika trestu obecně prospěšných prací. Dílčím cílem je na základě analýzy právní úpravy zpracovat problematiku ukládání trestu obecně prospěšných prací.

V praktické části je cílem na základě analýzy druhotných statistických dat za Jihočeský soudní kraj, zejména soudní okres Pelhřimov, provést vyhodnocení získaných poznatků za období 2008–2018 se zaměřením na četnost uložených trestů, počty odpracovaných trestů, počty přeměněných trestů, podíly vykonaných a přeměněných trestů, počty ukládaných hodin a počty poskytovatelů.

Na základě provedeného výzkumu a následného vyhodnocení získaných poznatků v teoretické a praktické části práce navrhnout případné změny a opatření ke zjednodušení a zvýšení účinnosti změn.

2.2 Metodika

2.2.1 Teoretická část

Teoretická část bude založena na studiu odborné literatury s využitím metody kvalitativního výzkumu – obsahové analýzy právních textů, kde je problematika dobře shrnuta a popsána. Autorka bude také vycházet z právní úpravy činnosti Probační a mediační služby a ukládání alternativních trestů se zaměřením na trest obecně prospěšných prací. Dalším zdrojem bude metodický standart Probační a mediační služby. Půjde o různou právní sílu předpisů. Autorka provede analýzu právních textů a jejich deskripci. Získané informace poté roztrídí podle dopředu daných klíčových znaků - informace o činnosti a právní úpravě Probační a mediační služby, principy restorativní justice, ukládání trestů podle trestního zákoníku, důraz na trest obecně prospěšných prací a detailní popis činnosti Probační a mediační služby při realizaci výkonu trestu obecně prospěšných prací.

Informace získané z dostupných materiálů autorka využije v následující praktické části práce. Citace bude autorka uvádět poznámkami pod čarou.

2.2.2 Praktická část

Praktická část bude založena na sběru a vyhodnocení druhotných statistických dat. Statistická data budou čerpána z interního zdroje Probační a mediační služby, tedy agendového informačního systému, který mají jednotliví pracovníci k dispozici. Data budou sbírána za Jihočeský soudní kraj (soudní okresy České Budějovice, Český Krumlov, Písek, Tábor, Jindřichův Hradec, Prachatice, Strakonice a Pelhřimov), za období let 2008-2018. Následně bude probíhat třídění nashromážděných dat, neboť bez třídění dat by nebylo možné se v tak velkém množství sebraných dat orientovat. Díky třídění dat je možné získat informace, které je možné dále vyhodnocovat. Získaná data za středisko Pelhřimov budou porovnávána s ostatními středisky v Jihočeském soudním kraji. Autorka bude zpracovávat data týkající se počtu uložených trestů obecně prospěšných prací, počtu vykonaných trestů, počtu přeměněných trestů, srovnání vykonatelnosti v jednotlivých soudních okresech, počtu ukládaných hodin a počtu poskytovatelů míst pro výkon trestu. Pro lepší přehlednost budou zpracována jednotlivá data do samostatných grafů.

Na sběr druhotných dat budou navazovat rozhovory s vybranými starosty obcí. Jedná se o kvalitativní výzkum. Získané informace budou rozříděny podle předem stanovených klíčových znaků. K těm patří – jeden starosta ze soudního okresu, kde je nejvyšší vykonatelnost trestu obecně prospěšných prací; jeden starosta ze soudního okresu, kde je nejnižší vykonatelnost trestu obecně prospěšných prací; zbylé tři rozhovory se starosty ze soudního okresu Pelhřimov. Autorka předpokládá, že k získání informací od starostů obcí využije polostrukturovaný rozhovor. Při vyhodnocování rozhovorů budou použity metody analýzy a syntézy. Pokládané otázky lze rozdělit do několika tematických okruhů: spolupráce s Probační a mediační službou; počty odsouzených k trestu obecně prospěšných prací; druhy vykonávané práce odsouzenými; přístup odsouzených k výkonu trestu obecně prospěšných prací; problémy při výkonu trestu obecně prospěšných prací.

Dále autorka provede metodu komparace informací získaných v teoretické části s daty získanými v praktické části. Nejdůležitější budou rozhovory se starosty obcí ze soudního okresu s nejnižší vykonatelností trestu obecně prospěšných prací a naproti tomu s nejvyšší vykonatelností trestu a se starosty z obcí v soudním okrese Pelhřimov.

Z výsledného vyhodnocení bude možné učinit závěry a doporučit opatření pro další vývoj a rozvoj výkonu trestu obecně prospěšných prací.

V metodice práce může dojít ke změně společně s řešením úkolů tak, aby autorka směřovala k cíli této diplomové práce.

V závěru práce pak autorka na základě vyhodnocení poznatků z teoretické a praktické části práce navrhne možná opatření k nápravě případně zjištěných nedostatků a problémů a také k zefektivnění výkonu trestu obecně prospěšných prací.

3 Teoretická východiska

3.1 Probační a mediační služba

V následující kapitole se autorka zaměří na vykonavatele veřejné správy. Jedná se o Probační a mediační službu (dále jen „PMS“). Autorka se zaměří na historický exkurz a současnou práci PMS. Lidé mají pouze malé povědomí o existenci této služby. V současné době je spojována zejména s jedním druhem trestu – domácím vězením. Alternativních trestů je však více a škála práce je také mnohem širší.

3.1.1 Vznik probační a mediační služby

Probační a mediační služba pracuje na základě zákona č. 257/2000 Sb. o Probační a mediační službě. Zákon byl parlamentem České republiky přijat v roce 2000. Účinnosti nabyl 1. 1. 2001, kdy začala vznikat první střediska PMS v České republice. Před přijetím zákona již probíhala různá jednání a aktivity. Hledala se inspirace v zahraničí.¹

Do roku 1989

Před rokem 1989 bylo v tehdejší Československu spojeno vězeňství především s represivním přístupem k odsouzeným. Ale i v této době odborníci z oblasti penologie, kriminologie, trestní politiky a dalších oblastí upozorňovali na sociálně-výchovný aspekt práce s pachateli trestných činů. Zaměřovali se ale především na zamezení trestní recidivy. V období let 1968–1971 vzniklo experimentální středisko postpenitenciální péče. Středisko pracovalo v rámci projektu *Výzkum faktorů recidivy*. Projekt měl za cíl v podmínkách velkého města (probíhal na území hlavního města Prahy) vyzkoušet metody práce s lidmi tzv. sociálně nepřizpůsobivými a s lidmi, kteří byli propuštěni z výkonu trestu odnětí svobody. Dá se říct, že tímto projektem byla zahájena činnost sociálních kurátorů, kteří začali postupně působit v dalších městech Československa. V návaznosti na sociální kurátory začali působit i kurátoři pro mládež, jejichž hlavní činností byla kontrola chování mladistvých a nezletilých. Koncem 80. let 20. století se začala objevovat snaha zprostředkovat mládeži podporu v procesu trestního řízení a také pomoc jejich rodině. Změny nastávaly i ve věznicích, kde se zřizovala místa sociálních pracovníků, kteří měli

¹ ZEHR, Howard. *Úvod do restorativní justice*. Praha: Sdružení pro probaci a mediaci v justici, 2003, 48 s. ISBN 80-902998-1-4 in DOLEŽALOVÁ, Jana. *Práce probační a mediační služby ČR s nezletilými a mladistvými pachateli protiprávních činů*. Hradec Králové, 2015. Bakalářská práce. Univerzita Hradec Králové. Vedoucí práce Mgr. Stanislava Hoferková, Ph.D.

mimo jiné umožňovat odsouzeným udržovat kontakt s rodinou a s jejich sociálním prostředím. Všechny snahy o zavedení sociálních prvků do trestní politiky se inspirovaly kladnými zkušenostmi ze zahraničí.²

Před rokem 1968 měl Výzkumný ústav kriminologický ve své práci návrhy na zřízení probačních center, která se však nemohla začít realizovat díky důsledkům následných normalizačních procesů. Mezi nejvýznamnější osobnosti té doby patřil mimo jinými profesor JUDr. Ota Novotný, který byl velkým propagátorem nových myšlenek a postupů v trestní politice.³

Po roce 1989

Po roce 1989 došlo k zásadním změnám politického i společenského systému. Začaly se projevovat nedostatky trestního systému zaměřeného především na represii. Nárůst drobné kriminality bylo potřeba začít řešit efektivně. Kromě již fungujících sociálních kurátorů a kurátorů pro mládež začínaly probíhat další aktivity, které přispěly k formování budoucí Probační a mediační služby.⁴

První aktivitou směřující k alternativám byl experiment *Mimosoudní alternativa pro delikventní mládež*, který probíhal od roku 1991. Nejprve začal v Praze, během devadesátých let se rozšířil i do dalších měst České republiky. Autoři projektu se inspirovali zkušenostmi ze zahraničí, především z Rakouska. Poprvé se objevilo aktivní zapojení pachatele trestného činu, zvláště se zaměřením na odstraňování následků trestného činu. Zapojen byl i poškozený, který mohl aktivně začít ovlivňovat svoje odškodnění. V tomto experimentu byl poprvé použit koncept mediace jako metody řešení vzniklého sporu mezi pachatelem trestného činu a poškozeným. Na základě výsledků tohoto experimentu došlo ke změnám v trestní politice. Rozšířila se škála trestů, které nejsou spojeny s odnětím svobody pachatele a rozšířily se i možnosti tzv. odklonů

² ŠTERN, Pavel. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Vyd. 1. Editor Lenka Ouředníčková, Dagmar Doubravová. Praha: Portál, 2010, 212 s. ISBN 978-80-7367-757-2 in DOLEŽALOVÁ, Jana. *Práce probační a mediační služby ČR s nezletilými a mladistvými pachateli protiprávních činů*. Hradec Králové, 2015. Bakalářská práce. Univerzita Hradec Králové. Vedoucí práce Mgr. Stanislava Hoferková, Ph.D.

³ ŠTERN, Pavel. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Vyd. 1. Editor Lenka Ouředníčková, Dagmar Doubravová. Praha: Portál, 2010, 212 s. ISBN 978-80-7367-757-2 in DOLEŽALOVÁ, Jana. *Práce probační a mediační služby ČR s nezletilými a mladistvými pachateli protiprávních činů*. Hradec Králové, 2015. Bakalářská práce. Univerzita Hradec Králové. Vedoucí práce Mgr. Stanislava Hoferková, Ph.D.

⁴ ŠTERN, Pavel. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Vyd. 1. Editor Lenka Ouředníčková, Dagmar Doubravová. Praha: Portál, 2010, 212 s. ISBN 978-80-7367-757-2 in DOLEŽALOVÁ, Jana. *Práce probační a mediační služby ČR s nezletilými a mladistvými pachateli protiprávních činů*. Hradec Králové, 2015. Bakalářská práce. Univerzita Hradec Králové. Vedoucí práce Mgr. Stanislava Hoferková, Ph.D.

v trestním řízení. V roce 1993 byl novelizován trestní řád a byl do něj zakomponován první institut tzv. odklonu – *podmíněné zastavení trestního stíhání*. V roce 1996 byl do trestního řádu a do trestního zákona zaveden další odklon v trestním řízení – *narovnání a trest obecně prospěšných prací*.⁵

Vzhledem k uzákonění trestu obecně prospěšných prací byla při okresních soudech zřízena první místa probačních úředníků. Tato místa byla obsazena tehdejšími soudními úředníky a šlo především o zajištění technického a administrativního výkonu trestu obecně prospěšných prací. Další činností, kterou tito pracovníci prováděli, bylo čistě formální kontrolování odsouzených, kterým byla k trestu stanovena zkušební doba. Pouze některé soudy obsadily tato místa kvalifikovanými sociálními pracovníky a pokoušely se o práci s pachateli trestných činů již v předrozsudkové fázi trestního řízení. V roce 1997 byla přijata další novela trestního zákona a novelou byly přijaty další alternativní tresty – *podmíněné upuštění od potrestání s dohledem probačního úředníka a podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem*.⁶

Personální zajištění alternativních trestů naráželo na mnoho problémů. Jednalo se například o kumulování funkcí u úředníků pracujících na soudě, nedostatek místa pro probační a mediační aktivity, špatná kvalifikace pracovníků nebo třeba pochybnosti soudců a státních zástupců o užitečnosti alternativních trestů. Obtíže, ale i pozitivní zkušenosti vedly k tomu, že se Ministerstvo spravedlnosti rozhodlo upravit personální a organizační strukturu zákonem. V roce 1999 byl předložen návrh na další etapu reformy justice, jejíž součástí byl i zákon o Probační a mediační službě. Účinnost navrženého zákona měla být 1. 1. 2001, a tak vznikl akutní požadavek na kvalifikované úředníky a asistenty. V průběhu roku 1999 byl zpracován projekt: Kvalifikační vzdělávací program pro úředníky a asistenty Probační a mediační služby. Návrh předkládalo Sdružení

⁵ ŠTERN, Pavel. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Vyd. 1. Editor Lenka Ouředníčková, Dagmar Doubravová. Praha: Portál, 2010, 212 s. ISBN 978-80-7367-757-2 in DOLEŽALOVÁ, Jana. *Práce probační a mediační služby ČR s nezletilými a mladistvými pachateli protiprávních činů*. Hradec Králové, 2015. Bakalářská práce. Univerzita Hradec Králové. Vedoucí práce Mgr. Stanislava Hoferková, Ph.D.

⁶ ŠTERN, Pavel. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Vyd. 1. Editor Lenka Ouředníčková, Dagmar Doubravová. Praha: Portál, 2010, 212 s. ISBN 978-80-7367-757-2 in DOLEŽALOVÁ, Jana. *Práce probační a mediační služby ČR s nezletilými a mladistvými pachateli protiprávních činů*. Hradec Králové, 2015. Bakalářská práce. Univerzita Hradec Králové. Vedoucí práce Mgr. Stanislava Hoferková, Ph.D.

pro probaci a mediaci v justici o. s. a Institut pro další vzdělávání soudců a státních zástupců, schválilo ho Ministerstvo spravedlnosti.⁷

Na základě připravované reformy a dobrých výsledků Kvalifikačního vzdělávacího programu pro úředníky a asistenty Probační a mediační služby v roce 2000 Parlament České republiky schválil návrh zákona o Probační a mediační službě, účinnost zákona byla od 1. 1. 2001. Služba se stala celostátně působící organizací.⁸

Nově přijatý zákon přinesl do trestní politiky nový pohled na trestní spravedlnost, pohled restorativní justice. Přístup restorativní justice se začal uplatňovat zejména proto, že ve věznicích vzrůstal počet uvězněných osob, pro které tam nebyl dostatek místa, a s odsouzenými se žádným způsobem progresivně neparovalo.⁹ O konceptu restorativní justice se podrobněji zmíním v další kapitole.

3.1.1.1 Současnost Probační a mediační služby

Ještě je třeba zmínit cíle činnosti Probační a mediační služby a právní východiska činnosti. Zejména samotné cíle jsou pro činnost Probační a mediační služby důležité, protože se o ně služba opírá při veškeré činnosti s pachatelem trestných činů i obětí trestných činů.

Cíle činnosti Probační a mediační služby jsou tři:

1. *Integrace pachatele* – probační a mediační služba při své činnosti usiluje o začlenění pachatele do života společnosti tak, aby již neporušoval zákony. Integrace pachatele směřuje k obnovení jeho respektu k právním normám, jeho uplatnění a seberealizaci.

⁷ ŠTERN, Pavel. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Vyd. 1. Editor Lenka Ouředníčková, Dagmar Doubrovová. Praha: Portál, 2010, 212 s. ISBN 978-80-7367-757-2 in DOLEŽALOVÁ, Jana. *Práce probační a mediační služby ČR s nezletilými a mladistvými pachateli protiprávních činů*. Hradec Králové, 2015. Bakalářská práce. Univerzita Hradec Králové. Vedoucí práce Mgr. Stanislava Hoferková, Ph.D.

⁸ ŠTERN, Pavel. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Vyd. 1. Editor Lenka Ouředníčková, Dagmar Doubrovová. Praha: Portál, 2010, 212 s. ISBN 978-80-7367-757-2 in DOLEŽALOVÁ, Jana. *Práce probační a mediační služby ČR s nezletilými a mladistvými pachateli protiprávních činů*. Hradec Králové, 2015. Bakalářská práce. Univerzita Hradec Králové. Vedoucí práce Mgr. Stanislava Hoferková, Ph.D.

⁹ *Restorativní justice: sborník příspěvků a dokumentů*. Vyd. 1. Editor Zdeněk Karabec. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2003, 143 s. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 80-733-8021-8 in DOLEŽALOVÁ, Jana. *Práce probační a mediační služby ČR s nezletilými a mladistvými pachateli protiprávních činů*. Hradec Králové, 2015. Bakalářská práce. Univerzita Hradec Králové. Vedoucí práce Mgr. Stanislava Hoferková, Ph.D.

2. *Participace poškozeného* – probační a mediační služba se snaží o zapojení poškozeného do trestního řízení. Aktivně se ho snaží zapojit do vlastního odškodnění, snaží se o obnovení jeho pocitu bezpečí a důvěry ve společnost.
3. *Ochrana společnosti* – probační a mediační služba přispívá k ochraně společnosti tím, že se snaží účinně řešit konflikty a rizikové stavy spojené s trestním řízením. Ochranu společnosti se snaží zajistit i zajištěním realizace uložených alternativních trestů a opatření.¹⁰

Právní východiska činnosti Probační a mediační služby vycházejí především z následujících principů:

- motivace pachatele k přijetí zodpovědnosti za spáchaný trestný čin,
- motivace pachatele k životu bez dalšího porušování právních norem,
- motivace pachatele k podílení se na odstranění následků trestného činu,
- eliminace efektu labelingu u pachatelů trestného činu,
- rychlé a dostačující řešení jednotlivých případů,
- poskytnutí oběti aktivně se podílet na řešení případu,
- ochrana společnosti formou sekundární a terciární prevence,
- kontrola pachatelů trestných činů,
- změna vztahů mezi pachatelem a obětí trestného činu.¹¹

V této kapitole autorka popsala činnost Probační a mediační služby z hlediska historického vývoje. Postupně objasnila, jak vznikla myšlenka založení Probační a mediační služby a jak byly jednotlivé alternativní tresty zapracovávány do novel trestního řádu nebo trestního zákona.

V následující části se zaměří na zákon o Probační a mediační službě v aktuálním znění. Ze zákona vychází činnosti Probační a mediační služby od nabytí účinnosti až do současnosti.

¹⁰ RASZKOVÁ, Tereza a Stanislava HOFERKOVÁ. *Kapitoly z penologie II*. Vyd. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014, 184 s. ISBN 978-80-7435-378-9 in DOLEŽALOVÁ, Jana. *Práce probační a mediační služby ČR s nezletilými a mladistvými pachateli protiprávních činů*. Hradec Králové, 2015. Bakalářská práce. Univerzita Hradec Králové. Vedoucí práce Mgr. Stanislava Hoferková, Ph.D.

¹¹ RASZKOVÁ, Tereza a Stanislava HOFERKOVÁ. *Kapitoly z penologie II*. Vyd. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014, 184 s. ISBN 978-80-7435-378-9 in DOLEŽALOVÁ, Jana. *Práce probační a mediační služby ČR s nezletilými a mladistvými pachateli protiprávních činů*. Hradec Králové, 2015. Bakalářská práce. Univerzita Hradec Králové. Vedoucí práce Mgr. Stanislava Hoferková, Ph.D.

3.1.2 Právní úprava Probační a mediační služby

Zákon č. 257/2000 Sb. o Probační a mediační službě je nejdůležitější norma, na jejímž základě Probační a mediační služba pracuje. K dalším důležitým předpisům patří například trestní zákoník, trestní řád a další zákony. V předchozí kapitole se autorka věnovala exkurzu do historie Probační a mediační služby a nyní se zaměří na již několikrát zmiňovaný zákon o Probační a mediační službě.

Zákon nabyl účinnosti dne 1. 1. 2001 a v rámci jeho rozsahu provádí služba mediační a probační činnosti ve věcech projednávaných v trestním řízení.¹²

V čele Probační a mediační služby stojí ředitel, kterého jmenuje ministr spravedlnosti. V současné době je to PhDr. Andrea Matoušková, která byla do své funkce jmenovaná 1. 2. 2016. V období od listopadu 2015 do ledna 2016 vedla PMS z pověření ministra spravedlnosti dočasně. Od 1. 4. 2014 do října 2015 stála v čele PMS PaedDr. Jitka Čádová. Od vzniku PMS do 30. 5. 2014 řídil Probační a mediační službu Mgr. Pavel Štern¹³.

Úkoly, ke kterým je PMS pověřována soudy nebo státními zastupitelstvími, provádějí jednotlivá střediska. Působí na úrovni okresních soudů a na jim stejné úrovni obvodních a městských soudů. Činnost vykonávají střediska i na úrovni krajských soudů a v Praze na úrovni Městského soudu. Příslušnost k činnosti PMS se řídí příslušností soudů, státních zastupitelství a také Policie ČR¹⁴.

PMS provádí činnosti, které u vhodných případů směřují k tomu, aby byly zajištěny podmínky pro uložení trestů nespojených s odnětím svobody. Případně aby vazba mohla být nahrazena jiným opatřením. K činnosti PMS patří:

- U obviněného zjišťovat informace o jeho sociální a rodinné situaci. Zjišťování těchto informací je důležité pro zpracování zprávy pro příslušný orgán činný v trestním řízení (dále „OČTŘ“) – soud, státní zastupitelství, policie.
- Vytváření podmínek a podkladů pro podmíněné zastavení trestního stíhání nebo pro schválení narovnání. Při vytváření těchto podkladů je velký důraz kladený na poškozeného a jeho zájmy.
- Dohled nad chováním obviněného v případě náhrady vazby dohledem.

¹² *Trestní předpisy: redakční uzávěrka 1.1.2019*. Ostrava: Sagit, 2010-. ÚZ. ISBN 978-80-7488-322-4.

¹³ O nás: Vedení služby. *Probační a mediační služba České republiky* [online]. Praha: IT STUDIO, 2018 [cit. 2018-10-28]. Dostupné z: <https://www.pmscr.cz/vedeni-sluzby/>

¹⁴ *Trestní předpisy: redakční uzávěrka 1.1.2019*. Ostrava: Sagit, 2010-. ÚZ. ISBN 978-80-7488-322-4.

- Dohled nad chováním odsouzeného v případě, že bylo uloženo podmíněné odsouzení s dohledem, v kontrole výkonu ochranných opatření a kontrolou jiných trestů nespojených s odnětím svobody, včetně trestu obecně prospěšných prací.
- Dohledem nad odsouzeným v případě, že soud rozhodl o podmíněném propuštění z výkonu trestu odnětí svobody¹⁵.

Velkou oblastí, které se PMS věnuje, je práce s poškozenými a oběťmi trestných činů. Snaží se o to, aby vzniklá škoda byla uhrazena, aby narušené vztahy byly napraveny. Zvláštní péče je také věnována mladistvým a nezletilým pachatelům. U mladistvých se jedná jak o obviněné, tak již odsouzené osoby. Podílí se na koordinaci sociálních a terapeutických programů s ohledem na osobnost pachatele. Velká zřetel se klade na uživatele omamných a psychotropních látek. Z výše uvedeného je patrné, že se PMS podílí na prevenci kriminality. Snaží se, aby si pachatelé uvědomili závažnost a závadnost svého chování a do budoucna ho již neopakovali. Ve věcech, které jsou pro to vhodné, je kladen důraz, aby proběhla mediace (setkání mezi obětí trestného činu a pachatelem trestného činu za přítomnosti nestranné osoby)¹⁶.

Na jednotlivých střediscích pracují úředníci a asistenti. Dále je na každém středisku vedoucí, který organizuje a řídí chod střediska. Úředník PMS musí být bezúhonný, musí mít vysokoškolské vzdělání ve společenskovědním oboru a magisterském stupni vzdělání. Asistentem PMS může být osoba, která je bezúhonná a starší 21 let. Vzdělání musí mít středoškolské ve společenskovědním oboru. Všichni musí po nástupu absolvovat úvodní kurz, kterým si prohloubí vědomosti a dovednosti. Pro úředníky je kvalifikační vzdělávací kurz a pro asistenty specializační vzdělávací kurz. Oba kurzy jsou zakončeny zkouškou¹⁷.

Po koncepční a metodické stránce ovlivňuje činnost PMS Rada pro probaci a mediaci. Jedná se o poradní orgán ministerstva spravedlnosti. Členy jmenuje ministr spravedlnosti z řad soudců, státních zástupců, úředníků PMS a dalších osob, které mají profesní vazbu na činnost PMS. Rada pro probaci a mediaci zejména:

- navrhuje pravidla a standardy probační a mediační činnosti,
- projednává koncepční a metodické materiály, které připravilo ministerstvo spravedlnosti,

¹⁵ *Trestní předpisy: redakční uzávěrka 1.1.22019*. Ostrava: Sagit, 2010-. ÚZ. ISBN 978-80-7488-322-4.

¹⁶ *Trestní předpisy: redakční uzávěrka 1.1.22019*. Ostrava: Sagit, 2010-. ÚZ. ISBN 978-80-7488-322-4.

¹⁷ *Trestní předpisy: redakční uzávěrka 1.1.22019*. Ostrava: Sagit, 2010-. ÚZ. ISBN 978-80-7488-322-4.

- má právo vyjádřit se k odvolání a jmenování vedoucích jednotlivých středisek PMS,
- na základě jejích návrhů vznikají probační programy,
- pokud jsou úředníci PMS dočasně přiděleny na ministerstvo spravedlnosti, vyjadřuje se k tomu¹⁸.

Zákon o Probační a mediační službě také upravuje spolupráci s dalšími institucemi. Mezi takové instituce například patří orgány sociálního zabezpečení, školy a školská zařízení, poskytovatelé zdravotnických služeb, registrované církve, zájmová sdružení a v neposlední řadě také orgány sociálně právní ochrany dětí. Aby mohl probační úředník zpracovat zprávu, která má být podkladem pro rozhodnutí soudu, musí si o pachatelích trestných činů opatřovat relevantní informace. K takovým informacím například patří: informace ze zaměstnání nebo případně od úřadu práce, od rodiny, v případě mladistvých a nezletilých pachatelů také od škol a jiných školských zařízení. Důležitým zdrojem informací je také rejstřík trestů a rejstřík přestupků, případně zprávy od Policie České republiky¹⁹.

3.2 Restorativní justice

V této kapitole autorka představí systém restorativní justice. Zaměří se na její fungování, východiska a v neposlední řadě i na její principy.

3.2.1 Systém restorativní justice

Pojem restorativní justice je původem z anglického slova *restore* – obnovit, případně navrátit do původního stavu. Jde o pojetí trestní politiky, kde jsou ve větší míře zastoupeny prvky, které zdůrazňují práva obětí trestných činů. Trestní jednání se přednostně řeší mimosoudní cestou²⁰.

Z výše uvedeného je patrné, že restorativní justice funguje na jiných principech, než klasická retributivní (trestající) justice. Změna v přístupu byla logickým vyústěním problémů, které jsou spojeny s retributivní justicí. Jedná se například o rostoucí

¹⁸ *Trestní předpisy: redakční uzávěrka 1.1.22019*. Ostrava: Sagit, 2010-. ÚZ. ISBN 978-80-7488-322-4.

¹⁹ *Trestní předpisy: redakční uzávěrka 1.1.22019*. Ostrava: Sagit, 2010-. ÚZ. ISBN 978-80-7488-322-4.

²⁰ KARABEC, Zdeněk. *Restorativní justice: sborník příspěvků dokumentů*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2003. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN isbn80-7338-021-8.

kriminalitu, nízkou ochranu jednotlivců, ale i celé společnosti. Problémem retributivní justice, na který se snaží restorativní justice reagovat, je stále rostoucí počet uvězněných osob. Zaměstnanci věznic nemají dostatečný časový prostor věnovat se „převýchově“ odsouzených. S rostoucím počtem odsouzených zároveň rostou náklady na vězeňství²¹.

Restorativní justici není ovšem možné chápat jako jediný možný ucelený systém. Je třeba jí spíše chápat jako paralelní systém, který působí vedle retributivní justice. Zároveň jí v určitých směrech doplňuje. Důvodem pro vytvoření systému restorativní justice byla především narůstající skepse k řešení nedostatků retributivní justice. Jedná se tedy o paralelní systém, který funguje vedle retributivní justice.

Princip restorativní justice zastávají spíše sociologicky orientovaní kriminologové. Naopak juristicky zaměření kriminologové se obávají přílišného uvolnění a opuštění klasických zásad trestního práva. V současné době tak nedošlo k opuštění tradičního pojetí trestního práva, ale oba systémy spolu kooperují, doplňují se.²²

Restorativní justici nelze chápat, jak uvedeno ve výčtu níže:

- Smíření a odpuštění – není to chápáno jako střed zájmu restorativní justice. Odpůrci restorativního principu se obávají, že oběť trestného činu je nucena k tomu, aby pachateli odpustila nebo se s ním smířila. V mnoha případech k tomu dojde, ale jedná se o výhradní volbu zúčastněných. Nedochozí k žádnému nátlaku na oběť.
- Mediaci – mediace je vnímána tak, že je zprostředkován kontakt mezi obětí a pachatelem, případně dalšími členy komunity. Ale není to vždy vhodný způsob. Jak již bylo uvedeno výše, oběť ani pachatel není k osobnímu setkání nucen. Naopak pachatel je „nucen“ k participaci na náhradě způsobené škody.
- Prostředek ke snížení recidivy – důležité je zabývat se potřebami obětí a správně na ně reagovat. Pachatelé jsou vedeni k zodpovědnosti za své jednání. Případné snížení recidivy je „pouze“ vedlejším efektem.
- Konkrétní program nebo návod k použití – každý model restorativní justice se váže k dané kultuře. Komunity tak mají možnost aplikovat restorativní principy v návaznosti na konkrétní trestnou činnost.

²¹ KARABEC, Zdeněk. *Restorativní justice: sborník příspěvků dokumentů*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2003. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN isbn80-7338-021-8.

²² KARABEC, Zdeněk. *Restorativní justice: sborník příspěvků dokumentů*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2003. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN isbn80-7338-021-8.

- Jako princip, který se věnuje pouze méně závažné trestné činnosti a prvopachatelům - podporu veřejnosti má řešení méně závažné trestné činnosti. Restorativní princip umí řešit i závažnější trestnou činnost. Jedná se však o náročnou práci a opět s tím musí souhlasit oběť. Mezi problematickou oblast pro použití restorativní justice je domácí násilí.
- Náhražku klasického trestního řízení – v mnoha případech není jiná možnost než vést klasické trestní řízení. Restorativní justice je upřednostňována zejména v případech, kdy trestnou činnost páchají mladiství.
- Pouze jako alternativu trestu odnětí svobody – restorativní principy mohou být využity i paralelně s trestem odnětí svobody.
- Opak retributivní justice – oba přístupy usilují o ochranu prostřednictvím spolupráce a zároveň usilují o urovnání vztahu. Ale každý přístup k tomu používá jiné metody.²³

Restorativní justice klade důraz na potřeby zúčastněných. Jedná se o potřeby, které vzniknou v souvislosti se spácháním trestného činu. Zároveň jsou to potřeby, které se nedaří uspokojit v klasickém trestním řízení. Okruh zúčastněných osob restorativní justice rozšiřuje. Patří sem jak stát, pachatel, oběť, ale také členové dané komunity, celé společnosti.

Oběti mají zejména čtyři potřeby, které jsou v klasickém trestním řízení opomíjeny:

- Potřeba informací – oběti se často nedokáží v trestném činu vyznat. Potřebují znát odpovědi na otázky, které je nevíce trápí. Zejména jsou to otázky: Proč došlo k trestnému činu? Proč si pachatel vybral zrovna mě/můj majetek? Co se dělo po spáchání trestného činu? Zajímají je skutečné odpovědi, nepotřebují slyšet spekulace nebo domněnky. Odpovědi na své otázky většinou dostanou od pachatele trestného činu, a proto je žádoucí, aby se spolu potkali a oběť slyšela odpovědi přímo od pachatele. Další informace, které oběti potřebují, jsou právní informace, tedy informace o probíhajícím trestním řízení.

²³ ZEHR, Howard. *Úvod do restorativní justice*. Praha: Sdružení pro probaci a mediaci v justici, 2003. ISBN 80-902998-1-4.

- Potřeba sdělit pravdu – oběť potřebuje svůj příběh vyprávět, mnohdy i opakovaně. Potřebuje sdělit své pocity po zjištění, že byl spáchán trestný čin. Často se stává, že oběť potřebuje sdělit své pocity přímo pachateli trestného činu. Potřebuje vědět, že pachatel ví, jaké nepříjemnosti jí svým jednáním způsobil.
- Potřeba zplnomocnění – oběti mají často pocit, že jim byla trestným činem sebrána možnost mít své věci pod kontrolou. Mají pocit, že najednou nemají kontrolu nad svým majetkem, životem, emocemi. Když je oběť zapojena do procesu, stane se, že se jim do jisté míry vrátí pocit kontroly nad svým životem apod.
- Potřeba náhrady škody – je to důležitý bod pro oběti. Ať už se jedná o náhradu způsobené materiální škody nebo o symbolické uznání viny. Náhradou škody dojde oběť k ospravedlnění. K naplnění této potřeby často přispěje omluva, kdy pachatel uzná svoji vinu. Oběti tak sdělí, že si je svého pochybení vědom a přijímá za něj plnou zodpovědnost.²⁴

Také pachatelé mají své potřeby, které restorativní justice zohledňuje. Restorativní justice se snaží, aby si pachatel ze svého jednání vzal ponaučení, aby pochopil následky svého jednání. Proto je třeba pachatele podporovat, aby se jim podařilo vše pochopit a porozumět. Zároveň se je snaží vést k tomu, aby újmu alespoň částečně nahradili. Pokud má pachatel výše uvedené pochopit, je třeba uspokojit i jeho potřeby v souvislosti s trestnou činností:

- Získat odpovědnost – pachatele je třeba povzbuzovat k aktivnímu přístupu k řešení následků trestné činnosti. Aby se mu podařilo transformovat jeho pocity hanby a ostudy.
- Povzbudit k osobní změně – tak aby se pachateli podařilo řešit jeho problémy. Vyřešení jeho problémů by mělo přispět k tomu, aby pachatel získal náhled na trestnou činnost, na své kriminální chování. Mělo by ho to motivovat například k léčbě závislosti a také ke zvýšení vlastních kompetencí v dalším životě.
- Povzbudit k integraci do společnosti – páčání trestné činnosti s sebou nese izolaci od společnosti. Restorativní justice se snaží pomoci pachatelů zařadit se zpět do běžného života, odčinit trestný čin.

²⁴ ZEHR, Howard. *Úvod do restorativní justice*. Praha: Sdružení pro probaci a mediaci v justici, 2003. ISBN 80-902998-1-4.

- Dočasné omezení nebo kontrola – pokud není jiná možnost, je třeba pachatele omezit na svobodě. Ale i ve vězení by s ním mělo být pracováno tak, aby byl po návratu schopen zařadit se do běžného života. V jiných případech je třeba na pachatele dohlížet a k tomu slouží široká škála alternativních trestů.²⁵

V neposlední řadě je zde se svými potřebami společnost – komunita. Společnost je trestnou činností dotčena, je jí ovlivněna a často se členové komunity stávají sekundárními oběťmi. Pokud se společnost zapojí do řešení trestného činu, může tak posílit samu sebe. Mezi nejdůležitější potřeby společnosti – komunity patří:

- Věnovat pozornost jejím zájmům v roli oběti – jak již bylo řečeno výše, komunita je často sekundární obětí. Pokud se v jejím středu stane trestný čin, dotkne se to všech členů.
- Prohloubit smysl pro vzájemnou spolupráci – v momentě, kdy se v komunitě stane trestný čin, je třeba, aby všichni její členové začali spolupracovat a navzájem se podporovali.
- Vytvořit podmínky pro zdravou komunitu – po spáchání trestného činu je důležité, aby komunita pomohla celou situaci zvládnout nejen oběti, ale i pachateli a ostatním členům komunity. Výsledkem by mělo být, že komunita nadále bude fungovat jako před spácháním trestného činu.²⁶

V této kapitole se autorka věnovala představení restorativní justice. Restorativní justice pracuje na principech, které jsou pro ni charakteristické. Principům práce se bude věnovat v následující podkapitole.

3.2.2 Restorativní principy

Mezi základní principy restorativní justice patří:

- Trestný čin má být spíš chápán jako škoda, která byla způsobena oběti než jako porušení společenského pořádku.
- Výše uvedenou škodu je třeba chápat v širším kontextu. Většinou je škoda chápána jako materiální újma, ale je třeba jí chápat i jako újmu psychickou, fyzickou,

²⁵ ZEHR, Howard. *Úvod do restorativní justice*. Praha: Sdružení pro probaci a mediaci v justici, 2003. ISBN 80-902998-1-4.

²⁶ ZEHR, Howard. *Úvod do restorativní justice*. Praha: Sdružení pro probaci a mediaci v justici, 2003. ISBN 80-902998-1-4.

narušení sociálních vazeb, osobního a rodinného života a v neposlední řadě i ztrátu společenského postavení.

- Reakce společnosti na trestný čin přispívá k odstranění vzniklé škody a snížení hrozby dalšího trestného činu.
- Společnost se snaží vytvořit takové podmínky, aby mohla být škoda odstraněna a tím i následky trestného činu.
- Ukládání přísnějších trestů má opačný efekt zejména u mladistvých.
- Pachatel trestného činu by se měl aktivně podílet na nápravě způsobené škody. Zároveň mu jsou zachována všechna ostatní práva jako ostatním občanům.
- V případě, že se pachatel nechce podílet na nápravě způsobené škody, je k tomu donucen soudem.
- Orgány činné v trestním řízení (dále jen „OČTŘ“) jsou do řešení zapojeny až v momentě, kdy selhalo vyjednávání mezi pachatelem a obětí. Klasický retributivní postup je použit v případě, že se jedná o závažnou trestnou činnost. V těchto případech je klasický trestní proces nutný.
- Zároveň oběť není nucena k vyjednávání s pachatelem o způsobu náhrady škody. Pokud oběť s pachatelem nevyjednává, nastupuje opět klasický trestní proces.²⁷

3.3 Tresty podle trestního zákoníku

Výčet trestů, které je možné uložit pachatelům, najdeme v trestním zákoníku č. 40/2009 Sb. (dále jen „trestní zákoník“). Jedná se o taxativní výčet, z čehož plyne, že nejde pachateli uložit jiný trest, než je vyjmenovaný v trestním zákoníku. Mezi druhy trestních sankcí patří tresty a ochranná opatření. K trestům uvedených v trestním zákoníku patří:

- Odnětí svobody – tím se rozumí nepodmíněný trest odnětí svobody, podmíněné odnětí k trestu odnětí svobody a podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem. Zvláštním typem je pak výjimečný trest odnětí svobody.
- Domácí vězení.
- Obecně prospěšné práce.

²⁷ KARABEC, Zdeněk. *Restorativní justice: sborník příspěvků dokumentů*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2003. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 80-7338-021-8.

- Propadnutí majetku.
- Peněžité trest.
- Propadnutí věci.
- Zákaz činnosti.
- Zákaz pobytu.
- Zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce.
- Ztráta čestných titulů nebo vyznamenání.
- Ztráta vojenské hodnosti.
- Vyhoštění.²⁸

Tresty se ukládají s přihlédnutím k závažnosti spáchané trestné činnosti a k poměrům pachatele. Jedná se o jeho osobní, rodinné a majetkové poměry. Důležité je i zvážit jakým způsobem pachatel žil, jaký vedl způsob života a zda je tak prostor pro jeho případnou nápravu. Zároveň se přihlíží k výši vzniklé škody a osobě poškozeného. K chování pachatele k poškozenému a k jeho snaze vzniklou škodu uhradit nebo odčinit²⁹.

Při určování druhu a výměry trestu soud přihlíží k polehčujícím a přitěžujícím okolnostem. K přitěžujícím okolnostem například patří:

- Spáchání trestného činu po předchozí rozvaze, spáchaný s rozmyslem.
- Spáchání trestného činu z pomsty, z národnostní, rasové, etnické, náboženské nebo podobné nenávisti.
- Spáchání trestného činu při využití něčí nouze, tísně nebo bezbrannosti.
- Spáchání trestného činu surovým či trýznivým způsobem.
- Při spáchání trestného činu pachatel zneužil svého zaměstnání či postavení.
- Spáchání trestného činu vůči osobě podílející se na záchranně života a zdraví nebo na ochranně majetku apod.³⁰

K polehčujícím okolnostem například patří:

- Spáchání trestného činu poprvé.
- Spáchání trestného činu v silném rozrušení, ze soucitu nebo v důsledku malých životních zkušeností.

²⁸ *Trestní předpisy: redakční uzávěrka 1.1.22019*. Ostrava: Sagit, 2010-. ÚZ. ISBN 978-80-7488-322-4.

²⁹ *Trestní předpisy: redakční uzávěrka 1.1.22019*. Ostrava: Sagit, 2010-. ÚZ. ISBN 978-80-7488-322-4.

³⁰ *Trestní předpisy: redakční uzávěrka 1.1.22019*. Ostrava: Sagit, 2010-. ÚZ. ISBN 978-80-7488-322-4.

- Spáchání trestného činu ve stavu podřízenosti nebo závislosti.
- Spáchání trestného činu pod vlivem hrozby nebo nátlaku.
- Spáchání trestného činu pod vlivem tíživých osobních poměrů.
- Spáchání trestného činu ve věku blízkém věku mladistvého.
- Spáchání trestného činu při odvracení útoku nebo jiného nebezpečí, ale kdy jednání nesplňuje prvky nutné obrany nebo krajní nouze apod.³¹

3.4 Trest obecně prospěšných prací

Ukládání trestu obecně prospěšných prací (dále jen „OPP“) se řídí Trestním zákoníkem č. 40/2009 Sb., který nabyl účinnosti dne 1. 1. 2010. Trestní zákoník přinesl v ukládání trestu změny oproti předchozímu trestnímu zákonu. V následující části se autorka bude věnovat právnímu rámci trestu obecně prospěšných prací.

Trest OPP může soud pachateli uložit pouze za přečin, za zločin to naopak možné není. Trest může být uložen samostatně nebo vedle jiného trestu nespojeného s odnětím svobody. Samostatně je trest uložen, pokud vzhledem k závažnosti trestného činu je uložení dostačující. Přihlíží se také k osobním poměrům pachatele a jeho osobě. Důležité je to, že uložení trestu OPP dosáhne svého účelu a je dostačující. Zpravidla tento trest nebývá uložen pachateli, kterému byl uložen v uplynulých třech letech, ale pachatel jej neodpracoval a byl mu přeměněn na trest odnětí svobody. Pokud je pachateli trest uložen, je povinen jej vykonat osobně, bezplatně a práce musí sloužit obecně prospěšným účelům. K těmto pracím patří:

- Údržba a úklid veřejných prostranství.
- Údržba a úklid veřejných budov, komunikací nebo jiná činnost ve prospěch obcí. To samé platí i pro státní instituce nebo jiné obecně prospěšné instituce. Ty musí vykonávat činnost zabývající se vzděláním, vědou, kulturou, školstvím, ochranou zdraví, požární ochranou, ochranou životního prostředí, ochranou zvířat apod. Vykonaná práce rozhodně nemůže sloužit výdělečným účelům odsouzeného³².

Trest OPP se ukládá ve výměře 50 až 300 hodin. U mladistvých pachatelů se horní hranice výměry snižuje na polovinu, tedy 150 hodin. Zároveň s trestem OPP může soud

³¹ *Trestní předpisy: redakční uzávěrka 1.1.22019*. Ostrava: Sagit, 2010-. ÚZ. ISBN 978-80-7488-322-4.

³² *Trestní předpisy: redakční uzávěrka 1.1.22019*. Ostrava: Sagit, 2010-. ÚZ. ISBN 978-80-7488-322-4.

pachateli uložit přiměřené povinnosti a omezení tak, aby odsouzeného motivovaly k vedení řádného života. Přiměřená opatření a povinnosti nejsou v zákoníku vymezena taxativně.

Mezi přiměřené povinnosti a omezení například patří:

- Podrobit se výcviku pro získání vhodné kvalifikace.
- Podrobit se léčení závislosti na omamných a psychotropních látkách, které není ochranným léčením.
- Zdržet se návštěv nevhodného prostředí, sportovních a kulturních akcí.
- Zdržet se hazardních her.
- Zdržet se požívání alkoholických nápojů nebo omamných a psychotropních látek.
- Uhradit dlužné výživné.
- Veřejně se omluvit poškozenému³³.

Soud může také odsouzenému uložit povinnost nahradit vzniklou škodu nebo aby odčinil nemajetkovou újmu, kterou spácháním trestného činu způsobil. Povinnost nahradit vzniklou škodu ukládá soud na základě připojení se poškozeného s nárokem v adhezním řízení. Pokud se poškozený se svým nárokem nepřipojí, je zpravidla odkázán, aby svůj nárok uplatňoval v řízení občanskoprávním. V případě, že soud ukládá trest OPP pachateli, který je ve věku blízkém mladistvého, může mu vedle přiměřených povinností a omezení uložit také některé z výchovných opatření, která jsou vedena v zákoně č. 218/2003Sb, o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže³⁴.

Podle Trestního zákoníku soud, který rozhoduje o uložení trestu obecně prospěšných prací, by měl přihlédnout ke stanovisku pachatele. Pachatel by měl mít možnost vyjádřit se ke svému zdravotnímu stavu (zda je schopen vykonávat trest OPP) a také k samotné možnosti uložení trestu. Zdravotní stav pachatele je důležitý. Pokud pachatel není zdravotně způsobilý, má nějaké zdravotní omezení, soud mu trest OPP neuloží³⁵.

Jak autorka uvedla výše, trest OPP je pachatel povinen vykonat osobně, bezplatně a ve svém volném čase. Musí ho odpracovat nejpozději do jednoho roku od nařízení výkonu trestu. Roční lhůta pro výkon trestu se prodlouží v případě, že odsouzený nemůže trest vykonávat ze zdravotních důvodů. A také v případě, že je vzat do vazby nebo do výkonu trestu odnětí svobody. Pokud odsouzený uložený trest nevykonává, vyhýbá se nástupu

³³ *Trestní předpisy: redakční uzávěrka 1.1.22019*. Ostrava: Sagit, 2010-. ÚZ. ISBN 978-80-7488-322-4.

³⁴ *Trestní předpisy: redakční uzávěrka 1.1.22019*. Ostrava: Sagit, 2010-. ÚZ. ISBN 978-80-7488-322-4.

³⁵ *Trestní předpisy: redakční uzávěrka 1.1.22019*. Ostrava: Sagit, 2010-. ÚZ. ISBN 978-80-7488-322-4.

výkonu trestu nebo poruší podmínky uloženého trestu, může soud rozhodnout o jeho přeměně na jiný trest. Trest OPP může být přeměněn na:

- Trest domácího vězení. Každá neodpracovaná hodina trestu OPP se počítá za jeden den domácího vězení.
- Peněžitý trest. V případě, že by odsouzený peněžitý trest nezaplatil, je stanoven náhradní trest odnětí svobody. Náhradní trest odnětí svobody nemůže být přísnější, než by odsouzenému hrozil v případě přeměny trestu OPP.
- Trest odnětí svobody. Každá nevykonaná hodina trestu OPP se počítá za jeden den odnětí svobody³⁶.

Návrh na přeměnu trestu OPP v některý jiný trest podává probační úředník k soudu, který rozhodl o uložení trestu. Probační úředník tento návrh podává i na návrh poskytovatele. Soud může rozhodnout o přeměně trestu i bez návrhu. Například pokud je odsouzený v době výkonu trestu OPP pravomocně odsouzen k dalšímu trestu. O přeměně trestu se rozhoduje ve veřejném zasedání³⁷.

Ve výjimečných případech může soud ponechat trest OPP v platnosti i po uplynutí zákonné lhůty. Soud přihlíží k okolnostem případu a také k osobnosti pachatele. Lhůta pro výkon trestu OPP může být prodloužena maximálně o šest měsíců. Zároveň by soud měl rozhodnout o zprísnění podmínek výkonu trestu OPP:

- stanovení dohledu,
- stanovení dosud neuložených přiměřených povinností a omezení,
- stanovení dosud neuložených výchovných opatření u mladistvých³⁸.

Na pachatele, kterému byl uložen trest OPP a který ho vykonal, se hledí jako by nebyl odsouzený. Ve výpisu z evidence rejstříku trestů je záznam zahlazen dnem výkonu uloženého trestu podle předem domluveného harmonogramu. K zahlazení záznamu dojde automaticky a v budoucnu se již k tomuto odsouzení nepřihlíží³⁹.

³⁶ *Trestní předpisy: redakční uzávěrka 1.1.2019*. Ostrava: Sagit, 2010-. ÚZ. ISBN 978-80-7488-322-4.

³⁷ *Trestní předpisy: redakční uzávěrka 1.1.2019*. Ostrava: Sagit, 2010-. ÚZ. ISBN 978-80-7488-322-4.

³⁸ *Trestní předpisy: redakční uzávěrka 1.1.2019*. Ostrava: Sagit, 2010-. ÚZ. ISBN 978-80-7488-322-4.

³⁹ DRAŠTÍK, Antonín. *Trestní zákoník: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-790-4.

3.4.1 Výkon trestu obecně prospěšných prací

Odsouzený vykonává uložený trest obecně prospěšných prací v blízkosti svého bydliště, zpravidla v obvodu okresního soudu, který o uložení trestu rozhodl. V případě, že odsouzený projeví zájem vykonávat trest mimo obvod okresního soudu, musí s tím dát písemný souhlas⁴⁰.

Poté co rozsudek nebo trestní příkaz, kterým soud rozhodl o uložení trestu OPP, nabyde právní moci, je zaslán na středisko PMS. Na středisku PMS je přidělen příslušnému probačnímu úředníkovi. Probační úředník s odsouzeným projedná možnosti výkonu trestu OPP. Při výběru místa výkonu trestu probační úředník zohledňuje potřebu výkonu trestu u jednotlivých poskytovatelů (obecní úřady, neziskové organizace, obecně prospěšné společnosti apod.) a k místu bydliště odsouzeného. Zároveň odsouzeného poučí o jeho povinnosti dostavit se do 14 dnů po oznámení usnesení o nařízení místa výkonu trestu OPP na středisko PMS. Zde mu probační úředník stanoví den nástupu výkonu trestu.

V případě potřeby může soud rozhodnout o změně místa výkonu trestu. Změnu provádí soud vždy na návrh odsouzeného nebo probačního úředníka, který byl pověřený kontrolou výkonu trestu OPP⁴¹. Důvodem pro změnu místa výkonu trestu může být například změna zaměstnání odsouzeného, kdy již není schopen akceptovat časové možnosti poskytovatele. Dále to může být změna bydliště a původní poskytovatel je pro něj vzdálený a nemohl by k němu dojíždět. A také to například může být kvůli neshodám s poskytovatelem. Zde je na probačním úředníkovi, aby posoudil, jakého charakteru ono nedorozumění je a zda je to důvod pro změnu místa výkonu trestu OPP.

Probační úředník má povinnost bezodkladně sdělit soudu, když odsouzený trest nevykonává, neplní podmínky trestu a neposkytuje nutnou součinnost ať již probačnímu úředníkovi nebo poskytovateli. Probační úředník je ve velmi těsném kontaktu s poskytovateli míst pro výkon trestu OPP. Poskytovatel mu sděluje všechny podstatné změny důležité pro výkon trestu. Střediska shromažďují požadavky poskytovatelů na výkon trestu OPP a při hledání místa pro odsouzeného k nim přihlíží⁴².

⁴⁰ ŠÁMAL, Pavel. Trestní řád: komentář. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-465-0.

⁴¹ *Trestní předpisy: redakční uzávěrka 1.1.22019*. Ostrava: Sagit, 2010-. ÚZ. ISBN 978-80-7488-322-4.

⁴² *Trestní předpisy: redakční uzávěrka 1.1.22019*. Ostrava: Sagit, 2010-. ÚZ. ISBN 978-80-7488-322-4.

3.4.2 Odklad, přerušeni a upuštění od výkonu trestu obecně prospěšných prací

Odklad nebo přerušeni výkonu trestu OPP může učinit pouze soud, který rozhodl o uloženi trestu OPP. Může k tomu dojít například ze zdravotních důvodů. Odsouzený může soudu předložit lékařskou zprávu, ze které vyplývá, že došlo k přechodnému zhoršení zdravotního stavu. Pokud odsouzený takovou zprávu nepředloží, může si jí vyžádat soud. K odloženi výkonu trestu dojde například v případě, že žena odsouzená k výkonu trestu OPP otěhotní a nemůže začít trest vykonávat nebo ve výkonu pokračovat. A dále je trest odložen matce novorozeného dítěte. Trest je přerušeni na dobu jednoho roku od narození dítěte. Soud může odložit výkon trestu OPP nejvýše na tři měsíce z jiných důležitých důvodů. Jakmile důvody pro odloženi nebo přerušeni trestu pominou, soud odloženi nebo přerušeni odvolá. Doba, na kterou byl trest odložen nebo přerušeni, není započítávána do zákonné lhůty jednoho roku, kterou má odsouzený na výkon trestu OPP⁴³.

O upuštění od výkonu trestu OPP také rozhoduje soud, který výkon trestu OPP uložil. Oproti přerušeni výkonu trestu, soudce upustí od výkonu trestu v případě, že došlo k trvalé změně zdravotního stavu a odsouzený ho není a nebude schopen vykonat. Upustit může soud i od výkonu zbytku uloženého trestu⁴⁴.

3.5 Metodický standard – trest obecně prospěšných prací

Trest OPP je alternativou k trestu odněti svobody a zároveň v sobě zahrnuje restorativní přístup. Jedná se o trest, kdy jeho efektivita je závislá na podmínkách výkonu. S tím velmi úzce souvisí příprava podkladů pro soud k uloženi trestu. V rámci přípravy podkladů je zohledňován veřejný zájem, ochrana společnosti a v neposlední řadě zájem a potřeby oběti. Zároveň by mělo uloženi trestu usilovat o prevenci a motivovat pachatele k převzetí zodpovědnosti za svoje jednání. Dalším přínosem trestu OPP by mělo být začlenění pachatele do společnosti. Metodický standard slouží k nastavení činností a k sjednoceni postupů pracovníků, kteří se v PMS specializují (dále jen „specialista OPP“) na oblast trestu OPP.

Nejen specialisté na trest OPP dodržují hlavní zásady pro pracovníky PMS:

- Jedná v souladu s platnými zákony a interními předpisy PMS.

⁴³ *Trestní předpisy: redakční uzávěrka 1.1.22019*. Ostrava: Sagit, 2010-. ÚZ. ISBN 978-80-7488-322-4.

⁴⁴ *Trestní předpisy: redakční uzávěrka 1.1.22019*. Ostrava: Sagit, 2010-. ÚZ. ISBN 978-80-7488-322-4.

- Jedná v souladu s Etickým kodexem zaměstnance PMS.
- Jedná s respektem a chrání lidská práva a svobody a důstojnost každého člověka, s kterým jedná.
- Je nositelem principů restorativní justice.
- Jedná transparentně s obětí i s pachatelem.
- Postupuje odpovědně a objektivně.
- Jedná v mezích svých kompetencí a hranic.
- Koordinovaně spolupracuje s orgány činnými v trestním řízení a s dalšími organizacemi státní správy, samosprávy i neziskovými organizacemi.
- Zná síť poskytovatelů sociálních služeb ve svém regionu.

Dbá na svou bezpečnost a na bezpečnost dalších pracovníků⁴⁵.

3.5.1 Role specialisty v oblasti trestu obecně prospěšných prací

V přípravném řízení a v řízení před soudem specialista OPP zjišťuje a hodnotí podmínky i rizika výkonu trestu OPP. Ve svém návrhu pro příslušný soud zohledňuje možná rizika recidivy pachatele. K ošetření rizik může specialista OPP soudu navrhnout uložení některých přiměřených povinností a omezení. Zároveň zohledňuje potřeby na straně oběti. Stanovisko pro soud musí být srozumitelné a jasné⁴⁶.

Ve vykonávacím řízení specialista OPP vykonává pravidelné kontroly výkonu trestu a zároveň dalších uložených povinností a omezení. Kontrola výkonu trestu probíhá i přímo v místě výkonu trestu. Spolupracuje s poskytovateli míst výkonu trestu OPP (dál jen „poskytovatelé“) a je s nimi v pravidelném kontaktu. Jejich požadavky na výkon trestu OPP eviduje a pravidelně aktualizuje. Také pravidelně aktualizuje informace v Agendovém informačním systému⁴⁷ (Agendový informační systém je počítačová databáze, ve které jsou vedeny elektronické spisy jednotlivých pachatelů trestných činů).

⁴⁵ KOLEKTIV AUTORŮ. Trest obecně prospěšných prací – metodický standard. Praha: Probační a mediační služba, 2016. Interní materiál.

⁴⁶ KOLEKTIV AUTORŮ. Trest obecně prospěšných prací – metodický standard. Praha: Probační a mediační služba, 2016. Interní materiál.

⁴⁷ KOLEKTIV AUTORŮ. Trest obecně prospěšných prací – metodický standard. Praha: Probační a mediační služba, 2016. Interní materiál.

3.5.2 Práce s obětí v rámci trestu obecně prospěšných prací

Navázání spolupráce s obětí trestného činu je nedílnou součástí práce specialisty OPP. První kontakt s obětí by měl ideálně proběhnout v průběhu zjišťování podkladů pro možné uložení trestu OPP. Pokud to z nějakého důvodu není možné, kontaktuje specialista OPP oběť až v rámci kontroly uloženého trestu OPP. Pracovník kontaktuje oběť trestného činu s cílem zjistit její aktuální situaci a dopady trestného činu na její zdraví a život⁴⁸.

Není striktně stanoveno, jakým způsobem specialista OPP oběť kontaktuje. Zda to bude telefonicky, písemně, osobně či elektronicky. Způsob kontaktu záleží na specialistovi OPP, na jeho zkušenostech a na posouzení vhodného způsobu kontaktu. Při prvním kontaktu specialista OPP oběti poskytne informace a služby ve smyslu zákona o obětech trestných činů. Z každé následující konzultace s obětí vyhotovuje pracovník záznam⁴⁹. Pokud je případ vhodný, zprostředkuje specialista OPP mediaci mezi pachatelem a obětí nebo k provedení rodinnou/restorativní skupinovou konferenci. Pachatel i oběť s tím musí souhlasit⁵⁰.

Práci s obětí trestného činu je věnován značný prostor a důsledně se dbá na její práva vyplývající ze zákona o obětech trestných činů.

3.5.3 Postup specialisty na trest obecně prospěšných prací ve fázi před rozhodnutím soudu

Specialista OPP zahajuje svoji činnost na základě pověření od orgánu činných v trestním řízení (Policie ČR, státní zastupitelství, soud) k předjednání podmínek výkonu trestu OPP. V této fázi případu se specialista OPP zejména zaměřuje na:

- získání stanoviska pachatele k výkonu trestu OPP,
- vyhodnocení rizik výkonu trestu OPP,
- vypracování stanoviska Probační a mediační služby k uložení trestu OPP.

⁴⁸ KOLEKTIV AUTORŮ. Trest obecně prospěšných prací – metodický standard. Praha: Probační a mediační služba, 2016. Interní materiál.

⁴⁹ KOLEKTIV AUTORŮ. Trest obecně prospěšných prací – metodický standard. Praha: Probační a mediační služba, 2016. Interní materiál.

⁵⁰ KOLEKTIV AUTORŮ. Trest obecně prospěšných prací – metodický standard. Praha: Probační a mediační služba, 2016. Interní materiál.

Právě pověření od okresního státního zastupitelství či okresního soudu k předjednání podmínek výkonu trestu OPP dává specialistovi na OPP prostor pro restorativní činnosti. Případně může specialista OPP nabídnout další možnosti k urovnání konfliktního stavu. Možnost uložení trestu OPP specialista OPP předjednává a výsledkem by měla být vyšší vykonatelnost trestu než v případě, že trest OPP předjednan nebyl⁵¹.

Způsob oslovení pachatele je plně v kompetenci specialisty OPP. Může využít pozvánku a zaslat jí poštou nebo může využít telefonický kontakt, mail nebo může pozvat pachatele na středisko Probační a mediační služby osobně. Činnost směřující k předjednání trestu OPP je možné provádět pouze se souhlasem pachatele. Při práci s pachatelem v této fázi trestního řízení respektuje presumpci nevinu. Na úvodní konzultaci se specialista OPP zaměřuje na:

- Seznámení pachatele s obsahem jednání, se záměrem orgánů činných v trestním řízení.
- Postoj pachatele k projednávané trestní věci (doznání, důvody spáchání trestného činu, náhrada nebo napravení vzniklé újmy, omluva oběti, předchozí kontakt s obětí apod.).
- Zjištění trestní minulosti pachatele.
- Zjištění aktuálních osobních poměrů pachatele (bydlení, zaměstnání a s tím spojená kvalifikace a dovednosti, finanční situace, zdroje podpory u pachatele, závislosti a v neposlední řadě zdravotní stav pachatele). Zdravotní stav je pro možnost uložení trestu OPP velmi důležitý. Pachatel musí být zdravotně způsobilý uložený trest OPP vykonat.
- Seznámení pachatele s podmínkami výkonu trestu OPP.
- Ověření kontaktů a dostupnosti pachatele⁵².

Od začátku spolupráce se specialista OPP zajímá o postoj pachatele k oběti a k případné náhradě vzniklé škody. Může se jednat o právníckou nebo fyzickou oběť. Zajímá se o pachatelovu aktuální možnost uhradit vzniklou škodu nebo ji jinak napravit. Pachatel je informovaný o tom, že specialista OPP oběť kontaktuje v každém případě.

⁵¹ KOLEKTIV AUTORŮ. Trest obecně prospěšných prací – metodický standard. Praha: Probační a mediační služba, 2016. Interní materiál.

⁵² KOLEKTIV AUTORŮ. Trest obecně prospěšných prací – metodický standard. Praha: Probační a mediační služba, 2016. Interní materiál.

Pokud pachatel na středisko nepřijde, je to vnímáno jako nezáměr o spolupráci a o celé situaci je informován příslušný orgán činný v trestním řízení⁵³.

3.5.3.1 Analýza rizik pro výkon trestu obecně prospěšných prací

Analýza rizik pro výkon trestu OPP je základním předpokladem pro vhodné uložení trestu OPP a jeho efektivní výkon. Analýza rizik spočívá v důkladném zmapování oblastí, které zásadním způsobem ovlivňují vykonatelnost trestu OPP. Mezi tyto oblasti patří:

- Postoj pachatele ke spáchanému činu a uloženému trestu, míra motivovanosti trest vykonat.
- Časové možnosti v souvislosti se zaměstnáním, studiem, rodinnou situací.
- Dosažené vzdělání a odborná kvalifikace, praktické pracovní dovednosti.
- Zdravotní stav a případná zdravotní omezení a užívání OPL.
- Rodinné poměry a sociální zázemí, finanční situace v kontextu výkonu trestu OPP.
- Předchozí trestná činnost.
- Postoj pachatele k oběti (poškozené organizaci) a představa pachatele o odčinění způsobené újmy a nahrazení škody (popřípadě již realizované kroky).
- Potřeby pachatele a oběti a s nimi související možnosti zprostředkování pomoci a kontaktu s jinými organizacemi.
- Faktické trvalé bydliště, (bez)problémové kontaktování pachatele.
- Spolupráce se zájmovým sdružením na přípravě záruky za chování pachatele.
- Existence vhodného poskytovatele pro výkon trestu OPP.
- Další významné skutečnosti týkající se projednávaného případu⁵⁴.

Při analýze rizik může specialista OPP využít informace od různých spolupracujících organizací jako je například sociální kurátor. Další informace může specialista OPP získat z Centrální evidence stíhaných osob, z rejstříku trestů a rejstříku přestupků. Specialista OPP se zejména zaměřuje na vyhodnocení rizika újmy pro oběť, riziko recidivy a riziko selhání při výkonu sankce. Hodnocení rizik se provádí na škále: nízké, střední a vysoké⁵⁵.

⁵³ KOLEKTIV AUTORŮ. Trest obecně prospěšných prací – metodický standard. Praha: Probační a mediační služba, 2016. Interní materiál.

⁵⁴ KOLEKTIV AUTORŮ. Trest obecně prospěšných prací – metodický standard. Praha: Probační a mediační služba, 2016. Interní materiál.

⁵⁵ KOLEKTIV AUTORŮ. Trest obecně prospěšných prací – metodický standard. Praha: Probační a mediační služba, 2016. Interní materiál.

3.5.3.2 Stanovisko specialisty na trest obecně prospěšných prací k uložení trestu obecně prospěšných prací

Výsledkem analýzy rizik, jednání s obětí a pachatelem trestného činu a konkrétních možností výkonu trestu OPP v regionu je vypracování stanoviska PMS k uložení trestu OPP. Stanovisko pro orgány činné v trestním řízení má podobu doporučující nebo nedoporučující. Při zpracování stanoviska specialista OPP reaguje na zjištěná rizika újmy pro oběť, rizika recidivy a rizika selhání při výkonu sankce, případně na jiná selhání pachatele. Zároveň by měl specialista OPP pověřujícímu orgánu doporučit ošetření zjištěných rizik, například konkrétní přiměřenou povinností nebo omezením (povinnost uhradit způsobenou škodu, zdržet se užívání alkoholu nebo omamných a psychotropních látek apod.). Stanovisko musí být jednoznačné, konkrétní a ve všech návrzích odůvodněno. Pokud specialista OPP uložení trestu doporučí, je součástí stanoviska i konkrétní místo pro výkon trestu OPP a specifické požadavky poskytovatele. Ve stanovisku je třeba uvést všechny významné překážky, které by výkonu trestu OPP bránily. Zdravotní způsobilost k výkonu trestu OPP pachatel dokládá lékařskou zprávou⁵⁶.

Stejným způsobem postupuje specialista OPP i u mladistvých při předjednávání trestního opatření trestu obecně prospěšných prací. Do projednávání je zapojena ještě rodina mladistvého pachatele zejména jeho rodiče či jiný zákonný zástupce.

3.5.4 Postup specialisty ve vykonávacím řízení

Specialista OPP v této fázi trestního řízení zahajuje svoji činnost na základě pověření od příslušného soudu. S ohledem na okolnosti případu si může doplnit informace z trestního spisu. Jedná se například o obžalobu nebo návrh na potrestání, znalecké posudky, údaje o výši způsobené škody, kontakt na oběť, zprávy o pověsti pachatele apod.⁵⁷

Po založení spisové dokumentace si specialista OPP pozve odsouzeného, a pokud s ním nebyl v kontaktu ve fázi před rozhodnutím soudu, zaměřuje se na zjištění informací o jeho aktuální životní situaci a na dojednání konkrétního místa výkonu trestu. Neméně důležité je, aby si domluvil s odsouzeným způsob dalšího kontaktu po vydání usnesení

⁵⁶ KOLEKTIV AUTORŮ. Trest obecně prospěšných prací – metodický standard. Praha: Probační a mediační služba, 2016. Interní materiál.

⁵⁷ KOLEKTIV AUTORŮ. Trest obecně prospěšných prací – metodický standard. Praha: Probační a mediační služba, 2016. Interní materiál.

o nařízení výkonu trestu. Projednávání konkrétního místa pro výkon trestu OPP probíhá v součinnosti s poskytovateli, a to na základě všech jejich požadavků a za respektování jejich dalších specifických podmínek. Výsledkem práce specialisty OPP a odsouzeného je podklad pro vydání usnesení o nařízení místa výkonu trestu OPP, které vydává příslušný soud⁵⁸.

Činnost specialisty OPP při výkonu trestu OPP spočívá ve:

- spolupráci s poskytovateli (pracovník působí jako prostředník mezi odsouzeným, poskytovatelem a soudem),
- úkonech směřujících k tomu, aby odsouzený vedl řádný život (kontrola řádného výkonu trestu OPP, plnění uložených povinností a omezení, zprostředkování odborných služeb apod.).

Podle trestního zákoníku má odsouzený povinnost dostavit se do 14 dnů po vydání usnesení k poskytovateli a domluvit se s ním na začátku výkonu trestu OPP, na podpisu dohody o realizaci výkonu trestu OPP. Specialista OPP tuto lhůtu sleduje a pokud odsouzený lhůtu nedodrží, upozorní ho na to⁵⁹.

Specialista OPP by se měl účastnit úvodního jednání odsouzeného s poskytovatelem. Tím si na místě samém ověří podmínky výkonu trestu OPP a jejich organizační zajištění. Zároveň jsou dojednány konkrétní podmínky výkonu trestu. Důležité je, aby na začátku výkonu trestu byl s odsouzeným sepsán harmonogram výkonu trestu, podle kterého odsouzený následně uložený trest vykonává. Důležité je i poučení odsouzeného o bezpečnosti práce a ochraně zdraví. Při výkonu trestu odsouzený chodí na místo výkonu trestu OPP podle předem domluveného harmonogramu. Pověřený pracovník poskytovatele odvedenou práci kontroluje a do časového harmonogramu zapíše skutečný počet odpracovaných hodin. Ten je pak stvrzen podpisem odsouzeného i pověřeného pracovníka. Specialista OPP je neprodleně informován o:

- termínu zahájení výkonu trestu OPP,
- nezahájení faktického výkonu trestu OPP v dohodnutém termínu⁶⁰.

⁵⁸ KOLEKTIV AUTORŮ. Trest obecně prospěšných prací – metodický standard. Praha: Probační a mediační služba, 2016. Interní materiál.

⁵⁹ KOLEKTIV AUTORŮ. Trest obecně prospěšných prací – metodický standard. Praha: Probační a mediační služba, 2016. Interní materiál.

⁶⁰ KOLEKTIV AUTORŮ. Trest obecně prospěšných prací – metodický standard. Praha: Probační a mediační služba, 2016. Interní materiál.

Specialista OPP provádí kontrolu výkonu trestu podle aktuální potřeby, minimálně 1x za dva měsíce. Kontrola může probíhat telefonicky, emailem, písemně a zejména osobně. Při osobní návštěvě specialista OPP hovoří s odsouzeným a zároveň se zástupcem poskytovatele. Kontroluje si počet odpracovaných hodin, spokojenost poskytovatele s odvedenou prací, případně může provést test na přítomnost alkoholu nebo omamných a psychotropních látek. Zároveň specialista OPP kontroluje vedení řádného života u odsouzeného, plnění uložených povinností a omezení, náhradu škody apod. Pokud je třeba, zve si specialista OPP odsouzeného na konzultace na středisko PMS, kde s ním projednává různé záležitosti týkající se výkonu trestu OPP nebo dodržování stanovených omezení a povinností. Pokud to vyžaduje charakter trestné činnosti, může specialista OPP kontaktovat i sociální okolí odsouzeného. Toto je vhodné zejména u mladistvých odsouzených⁶¹.

V případě, že odsouzený bez závažného důvodu uložený trest nevykonává podle sjednaného harmonogramu, v dohodnutém rozsahu nebo kvalitě, specialista OPP ho kontaktuje a zjišťuje důvody porušení podmínek výkonu trestu. Odsouzeného si k tomuto účelu pozve na středisko PMS k osobnímu jednání. Pokud ani po upozornění odsouzený trest nevykonává, specialista OPP podává soudu návrh na přeměnu trestu. Navrhnout může přeměnu na peněžitý trest, trest domácího vězení nebo trest odnětí svobody. Soud následně nařídí veřejné zasedání, kterého se specialista OPP může účastnit⁶².

Pokud u odsouzeného v průběhu výkonu trestu OPP dojde například ke změně bydliště, je možné na základě písemné žádosti změnit místo výkonu trestu OPP. O změnu místa výkonu trestu může klient požádat také při změně zaměstnání a s tím spojené změně časových možností odsouzeného. Pokud nastane u odsouzeného situace, která mu dočasně nebo trvale znemožňuje vykonávat trest OPP, je třeba to neprodleně řešit v součinnosti s příslušným soudem. Jedná se například o nemoc, závažné události v životě odsouzeného apod. Pokud jsou splněny zákonné podmínky, může soud rozhodnout o přerušení, odložení nebo upuštění od výkonu trestu OPP⁶³.

⁶¹ KOLEKTIV AUTORŮ. Trest obecně prospěšných prací – metodický standard. Praha: Probační a mediační služba, 2016. Interní materiál.

⁶² KOLEKTIV AUTORŮ. Trest obecně prospěšných prací – metodický standard. Praha: Probační a mediační služba, 2016. Interní materiál.

⁶³ KOLEKTIV AUTORŮ. Trest obecně prospěšných prací – metodický standard. Praha: Probační a mediační služba, 2016. Interní materiál.

3.5.5 Spolupráce s poskytovateli

Specialista OPP průběžně zjišťuje situaci v regionu, která se týká stávajících a nových možností výkonu trestu OPP u obcí a dalších institucí. Vedou evidenci aktuálních požadavků na výkon trestu. Požadavky průběžně aktualizují a doplňují. Specialista OPP pravidelně kontaktuje obce (městské části) a instituce, které podle zákona mohou poskytovateli být a nabízejí jim spolupráci v této oblasti. V případě zájmu ze strany obce s nimi naváže osobní kontakt, většinou se starostou obce, aby mu předal informace o podmínkách výkonu trestu OPP. Současně starostu seznámí se způsoby a pravidly komunikace se střediskem při výkonu trestu OPP. Dohodnou si i způsob aktualizace nových požadavků⁶⁴.

Požadavek starosty obce obsahuje:

- konkrétní místo požadovaného výkonu práce,
- druh prací,
- termín provedení prací,
- počet osob, které je možné umístit současně,
- zvláštní požadavky starosty (např. požadavek před nařízením trestu tuto možnost předjednat se střediskem PMS),
- kontakty na odpovědnou osobu⁶⁵.

Pro zjednodušení práce specialistů OPP a vyššího soudního úředníka na příslušném soudě byl zřízen webový katalog poskytovatelů. Webový katalog slouží jako informace pro soud o potřebě odsouzených k trestu OPP v jejich obvodu. Zároveň soudu umožňuje vyhledat aktuální informace o průběhu výkonu trestu OPP u konkrétního odsouzeného. Ukládání a nařizování trestů OPP prostřednictvím tohoto katalogu zajišťuje pružnou komunikaci mezi vyššími soudními úředníky a specialistou OPP⁶⁶.

Webový katalog poskytovatelů obsahuje:

- přehled poskytovatelů v rámci celé ČR a v jednotlivých regionech,

⁶⁴ KOLEKTIV AUTORŮ. Trest obecně prospěšných prací – metodický standard. Praha: Probační a mediační služba, 2016. Interní materiál.

⁶⁵ KOLEKTIV AUTORŮ. Trest obecně prospěšných prací – metodický standard. Praha: Probační a mediační služba, 2016. Interní materiál.

⁶⁶ KOLEKTIV AUTORŮ. Trest obecně prospěšných prací – metodický standard. Praha: Probační a mediační služba, 2016. Interní materiál.

- počet aktuálně volných míst pro výkon trestu OPP v rámci celé ČR a v jednotlivých regionech,
- specifické požadavky jednotlivých poskytovatelů,
- informace o průběhu výkonu trestu OPP u jednotlivých odsouzených (vyhledávání probíhá dle spisových značek soudu bez uvedení jména a příjmení pachatelů)⁶⁷.

⁶⁷ KOLEKTIV AUTORŮ. Trest obecně prospěšných prací – metodický standard. Praha: Probační a mediační služba, 2016. Interní materiál.

4 Praktická část

4.1 Statistická data Probační a mediační služby

4.1.1 Statistiky trestu obecně prospěšných prací

V následující kapitole se autorka bude věnovat statistickým údajům ukládání trestu obecně prospěšných prací. Bude porovnávat data týkající se jednotlivých středisek Jihočeského soudního kraje a střediska PMS v Pelhřimově (jednotlivá střediska nekopírují současné územně správní rozdělení krajů, ale stále respektují původní soudní rozdělení). V Jihočeském soudním kraji jsou střediska PMS sídlící ve městech: České Budějovice, Český Krumlov, Písek, Tábor, Jindřichův Hradec, Prachatice, Strakonice a Pelhřimov. K porovnávání údajů autorka vybrala data od roku 2008 do roku 2018. Časové období obsahuje dva milníky, kdy jí zajímalo, jak se projeví na trestu obecně prospěšných prací. Jedním z nich je rok 2010, kdy byl novým trestním zákoníkem zaveden nový alternativní trest – trest domácího vězení. Druhým milníkem je rok 2013, kdy tehdejší prezident České republiky Václav Klaus vyhlásil amnestii, kterou byly všechny tresty obecně prospěšných prací amnestovány.

4.1.2 Počet uložených trestů obecně prospěšných prací

V první analýze se autorka zaměří na počty ukládaných trestů OPP v rozmezí let 2008–2018 v jednotlivých střediscích PMS Jihočeského soudního kraje. Na konci analýzy se zaměří zejména na středisko PMS v Pelhřimově.

V grafu č. 1 se autorka zaměřila na jednotlivé roky a počty uložených trestů obecně prospěšných prací. Nejvíce trestů OPP v Jihočeském soudním kraji bylo uloženo v roce 2009, kdy počet přesáhl 1000, konkrétně se jednalo o 1007 trestů. Naopak nejméně trestů OPP bylo uloženo v roce 2018, kdy to bylo 385 trestů. V počtu uložených trestů se odrazila nízká kriminalita v kraji, která již několik let za sebou klesá.

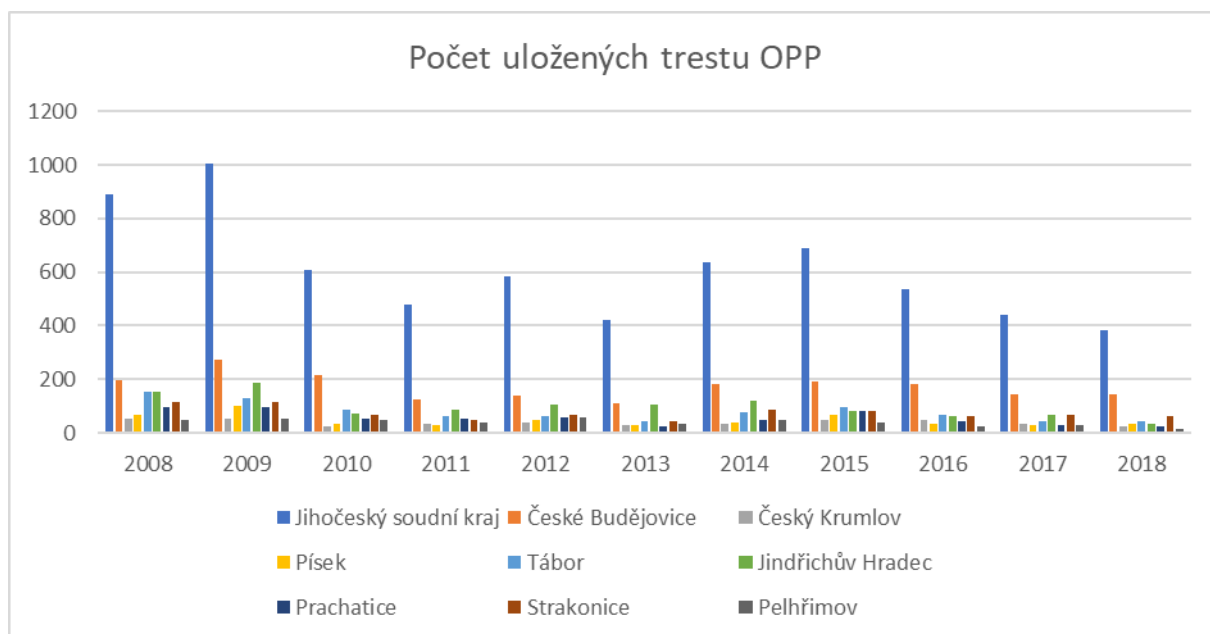
Dlouhodobě nejvíce uložených trestů OPP mají na středisku PMS v Českých Budějovicích. A to zejména proto, že se jedná o největší středisko Jihočeského soudního kraje. Jedná se vždy o počet případů, který ročně přesahuje 100 uložených trestů OPP. V některých letech spíše blížící se 200 uložených trestů OPP. Před účinností nového trestního zákoníku měla další čtyři střediska více případů než 100. Jednalo se o střediska v Písku, Táboře, Jindřichově Hradci a Strakonících. Poté, co soudy mohly začít ukládat

další alternativní trest, 100 uložených trestů OPP přesáhlo již jen středisko Jindřichův Hradec. Jedná se o obvod, který sousedí s Rakouskem a v příhraničí je větší kriminalita.

Amnestie prezidenta republiky se v počtu uložených trestů OPP projevila u všech středisek Jihočeského soudního kraje. Kromě střediska v Jindřichově Hradci, kde se počet uložených trestů OPP v roce 2013 oproti předchozímu trestu snížil pouze o jeden případ.

Středisko PMS v Pelhřimově mělo nejvíce uložených trestů OPP v roce 2012. Jednalo se o 59 případů. Bylo to v době před amnestií prezidenta republiky. Vzhledem k tomu, že po amnestii se na člověka hledí jako by nebyl odsouzen, v následujících letech počty ukládaných trestů OPP klesaly. Soudy musely recidivistům ukládat mírnější druhy trestů než trest OPP. Nejméně trestů OPP bylo na středisku PMS v Pelhřimově v roce 2018. Jednalo se o 14 případů. Kriminalita v obvodu Okresního soudu v Pelhřimově dlouhodobě klesá. Zároveň se autorce analýzou případů a rozhovorem s trestními soudci Okresního soudu v Pelhřimově podařilo zjistit, že pro ukládání trestu OPP není příliš vhodných případů. Pokud je v obvodu okresního soudu páchána trestná činnost, jedná se povětšinou o bagatelní trestnou činnost, za kterou soud trest OPP neukládá. Nebo se naopak jedná o závažnější trestnou činnost a soud trest OPP uložit nemůže nebo vzhledem ke konkrétnímu případu tento druh trestu nechce uložit.

Graf č. 1 – Počet uložených trestů obecně prospěšných prací v Jihočeském soudním kraji v letech 2008–2018

Zdroj: Vlastní zpracování z druhotných statistických dat PMS

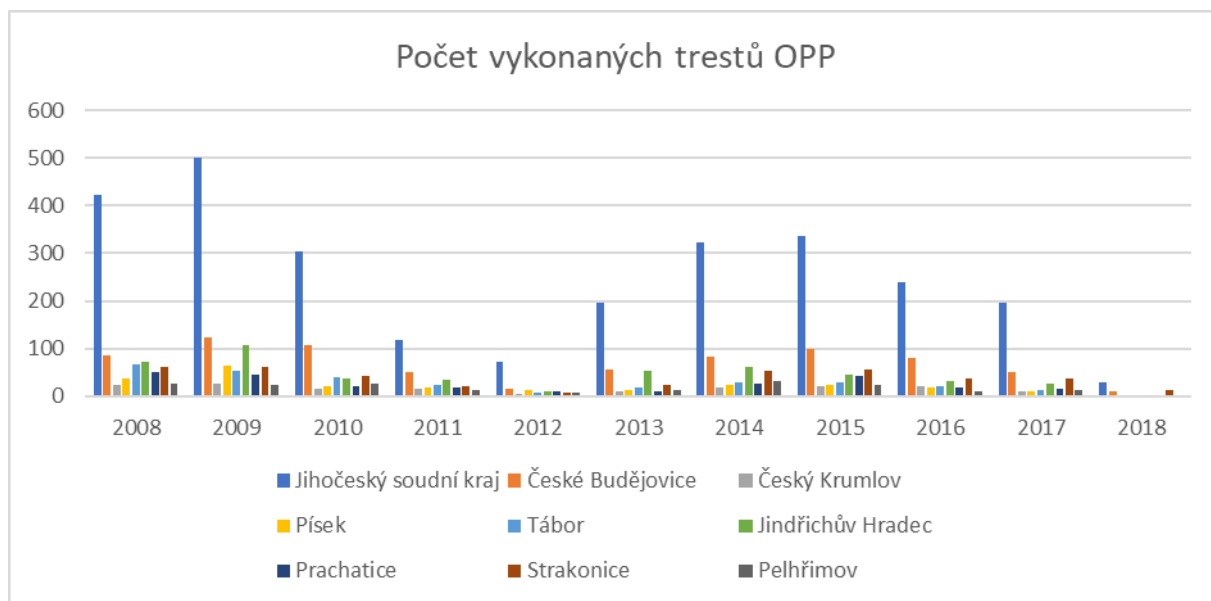
4.1.3 Počet vykonaných trestů obecně prospěšných prací

V předcházející části se autorka zabývala počty ukládaných trestů OPP v jednotlivých letech na střediscích Jihočeského soudního kraje. Nyní se zaměří na analýzu počtů vykonaných trestů obecně prospěšných prací.

Nejvíce vykonaných trestů OPP bylo v Jihočeském soudním kraji v roce 2009. Jednalo se o 502 trestů OPP. Nejméně trestů bylo vykonáno v roce 2018, kdy v některých střediscích nebyl vykonán dokonce žádný trest OPP. Jednalo se o střediska Pelhřimov, Písek a Tábor. Na grafu je vidět klesající trend. To v obecné rovině znamená, že se na jednotlivých střediscích počet vykonaných trestů OPP snižuje.

Nejvíce vykonaných trestů OPP na středisku PMS v Pelhřimově bylo v letech 2008 a 2010. Jednalo se o 27, respektive 26 případů. Nejhorší byl rok 2018, kdy nebyl vykonán ani jeden trest. Velmi málo trestů bylo také vykonáno v roce 2012, kdy se jednalo pouze o 6 trestů.

Graf č. 2 – Počet vykonaných trestů obecně prospěšných prací v Jihočeském soudním kraji v letech 2008–2018.

Zdroj: Vlastní zpracování z druhotných statistických dat PMS

4.1.4 Počet přeměněných trestů obecně prospěšných prací

Pokud odsouzený trest obecně prospěšných prací nevykoná, přemění ho soud v odůvodněných případech na peněžitý trest nebo trest domácího vězení. Před účinností nového trestního zákoníku bylo možné přeměnit trest OPP pouze na trest odnětí svobody. Od roku 2010 bylo umožněno soudu přeměnit nevykonaný trest OPP na trest domácího vězení. Od roku 2013 je možné přeměnit nevykonaný trest OPP na peněžitý trest.

Podle grafů č. 3, č. 4 a č. 5 je patrné, že nejčastěji je soudy využívána možnost přeměny nevykonaného trestu OPP na trest odnětí svobody. Pro přeměnu na jiný druh trestu musí mít odsouzený vážné důvody. K důvodům pro přeměnu trestu OPP na jiný druh alternativního trestu například patří:

- Změna zaměstnání odsouzeného, kdy již není schopen trest vykonávat z časových důvodů.
- Zhoršení zdravotního stavu odsouzeného, kdy již není schopen vykonávat trest OPP, ale soud neshledal důvody pro upuštění od výkonu trestu OPP.

Nejvíce trestů OPP bylo přeměněno na trest domácího vězení v rozmezí let 2014-2016. V tomto období bylo v Jihočeském soudním kraji přeměněno 20 trestů OPP na trest domácího vězení. Za celé období mělo nejvíce přeměn středisko PMS v Českých Budějovicích. Oproti tomu středisko PMS v Českém Krumlově nemělo za celé sledované období ani jeden přeměněný trest OPP na trest domácího vězení.

Na středisku PMS v Pelhřimově byly za celé sledované období přeměněny 2 tresty OPP na trest domácího vězení. Bylo to v letech 2010 a 2015.

Jak již autorka uvedla, další možností pro přeměnu nevykonaného trestu OPP je přeměna na peněžitý trest. Nejčastěji byla tato možnost v Jihočeském soudním kraji využita v roce 2016, o něco méně to pak bylo v roce 2014. V roce 2016 se jednalo o sedm případů, v roce 2014 pak o 6 případů. Nejčastěji dochází k těmto přeměnám na středisku PMS v Českých Budějovicích. Je to z toho důvodu, že středisko je největší v celém Jihočeském soudním kraji a dlouhodobě má nejvíce případů. Z ostatních středisek PMS byla možnost přeměny na peněžitý trest využívána soudy v Jindřichově Hradci, a to v roce 2014, kdy se jednalo o 3 případy.

Středisko PMS v Pelhřimově není výjimkou, a tak i tam došlo k několika přeměnám trestu OPP na peněžitý trest. Za sledované období se jednalo o 3 případy, a to konkrétně v letech 2014, 2016 a 2017.

Nejvíce soudy využívají přeměnu trestu OPP na trest odnětí svobody. Jedná se o případy:

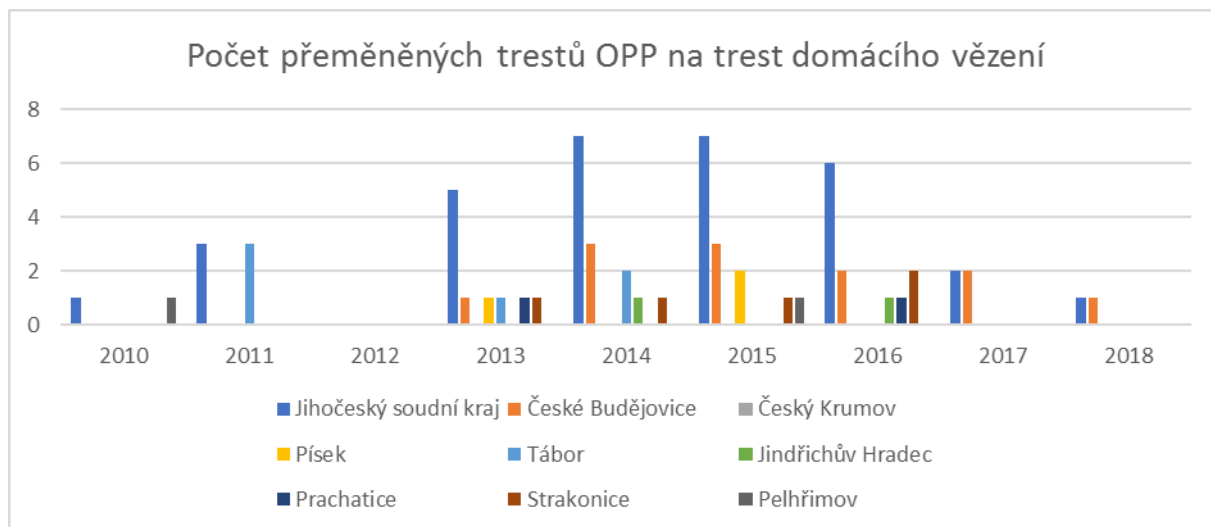
- Odsouzený v zákonné lhůtě nevykoná uložený trest OPP kvůli svému laxnímu přístupu.
- Odsouzený nespolupracuje s poskytovatelem místa pro výkon trestu (nejčastěji obecním úřadem) a výkonu trestu se záměrně vyhýbá.
- Odsouzený nerespektuje rozhodnutí soudu, nespolupracuje s místně příslušným střediskem PMS ani s poskytovatelem a výkon trestu OPP vůbec nezahájí.

Nejvíce přeměněných trestů OPP na trest odnětí svobody bylo v Jihočeském soudním kraji v roce 2008, kde se jednalo o 203 případů z celkového počtu uložených trestů 889. Nejméně přeměněných trestů bylo v roce 2012, kdy se jednalo o 3 případy z celkového počtu 583 případů. Nejvíce klesal počet přeměn v letech 2011 a 2012, kdy byl trend patrný na všech střediscích Jihočeského soudního kraje. Po vyhlášení amnestie prezidentem republiky začal počet přeměn na trest odnětí svobody stoupat, vrcholu tento trend dosáhl v roce 2015 a od té doby počty přeměn opět klesají.

K největšímu počtu přeměn trestu OPP na trest odnětí svobody na středisku PMS v Pelhřimově došlo v roce 2009, kdy se jednalo o 13 případů. V letech 2012 a 2018 nedošlo k žádné přeměně trestu OPP na trest odnětí svobody. Od roku 2014 do 2017 se vždy jednalo o tři případy, kdy byl trest OPP přeměněn na trest odnětí svobody.

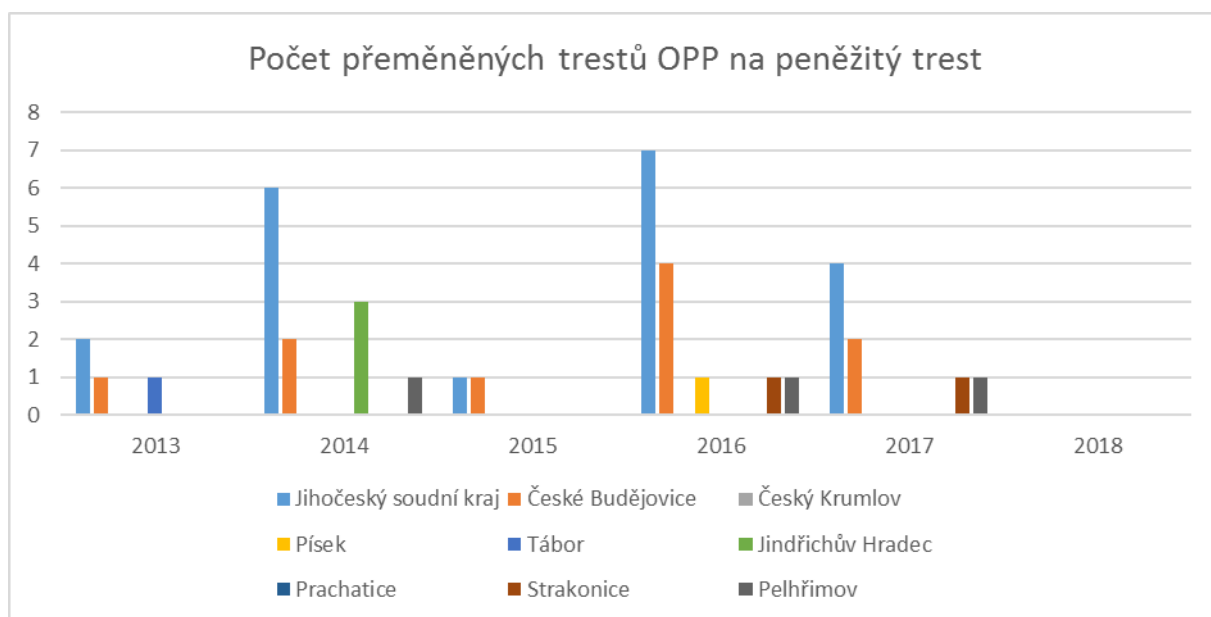
V následujících grafech jsou znázorněny podíly odpracovaných trestů a přeměněných trestů OPP. Jedná se o souhrn dat za léta 2008–2018 v Jihočeském soudním kraji a následně v jednotlivých střediscích.

Graf č. 3 – Počet přeměněných trestů OPP na trest domácího vězení v letech 2010–2018

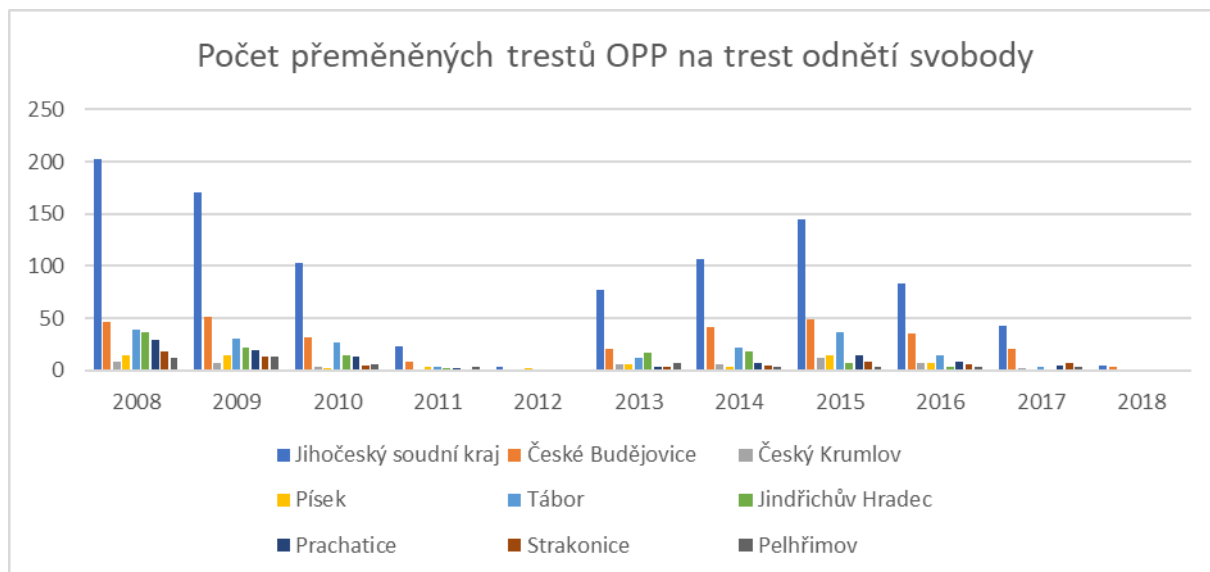
Zdroj: Vlastní zpracování z druhotných statistických dat PMS

Graf č. 4 – Počet přeměněných trestů OPP na peněžitý trest v letech 2013–2018

Zdroj: Vlastní zpracování z druhotných statistických dat PMS

Graf č. 5 – Počet přeměněných trestů OPP na trest odnětí svobody v letech 2008–2018

Zdroj: Vlastní zpracování z druhotných statistických dat PMS

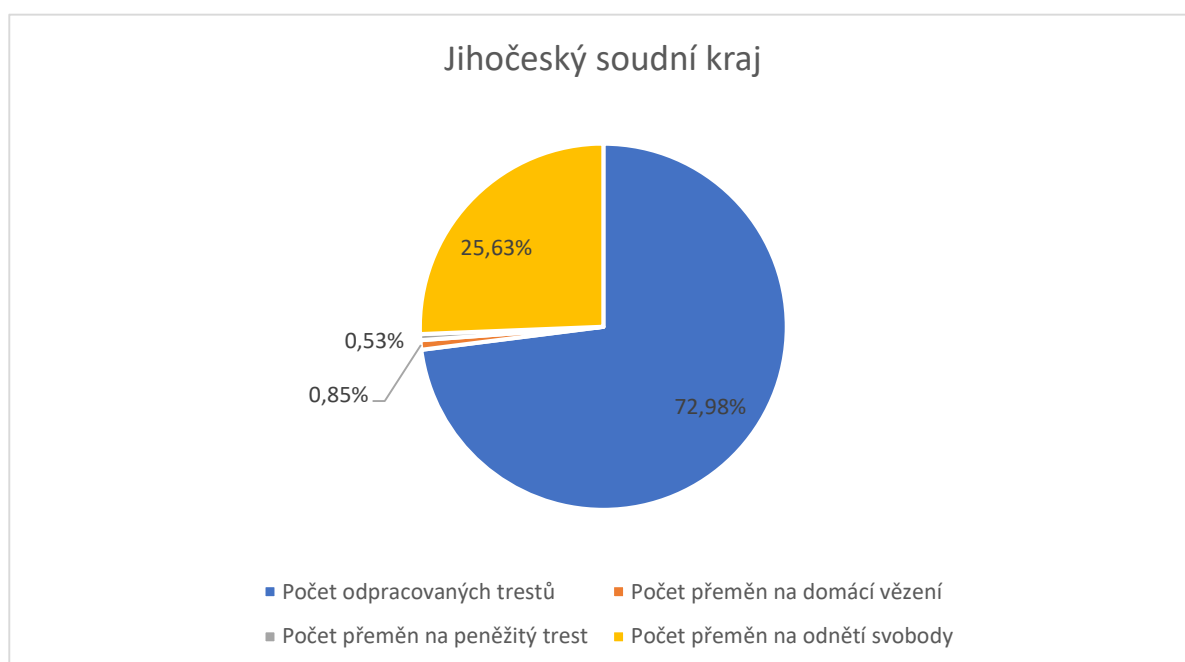
4.1.5 Srovnání vykonaných trestů a přeměněných trestů obecně prospěšných prací

V následujících grafech se autorka zaměřila na procentuální porovnání počtu odpracovaných trestů OPP a přeměněných trestů OPP. Ve srovnání posoudila tresty za celé období let 2008–2018.

Z grafů vyplývá, že na všech střediscích Jihočeského soudního kraje převažovaly vykonané tresty nad přeměnami trestů. V celém Jihočeském kraji činilo procento vykonaných trestů téměř 73 %. Nejmenší procento vykonaných trestů za léta 2008–2018 měli na středisku v Táboře. Nevyšší procento vykonaných trestů měli na středisku ve Strakonících. Na středisku v Pelhřimově bylo vykonaných trestů 76 %. Procento vykonaných trestů závisí především na motivovanosti odsouzený trest vykonat. K motivaci může přispět i přístup každého specialisty na výkon trestu OPP, ale stále to není základ pro to, aby odsouzený trest vykonal.

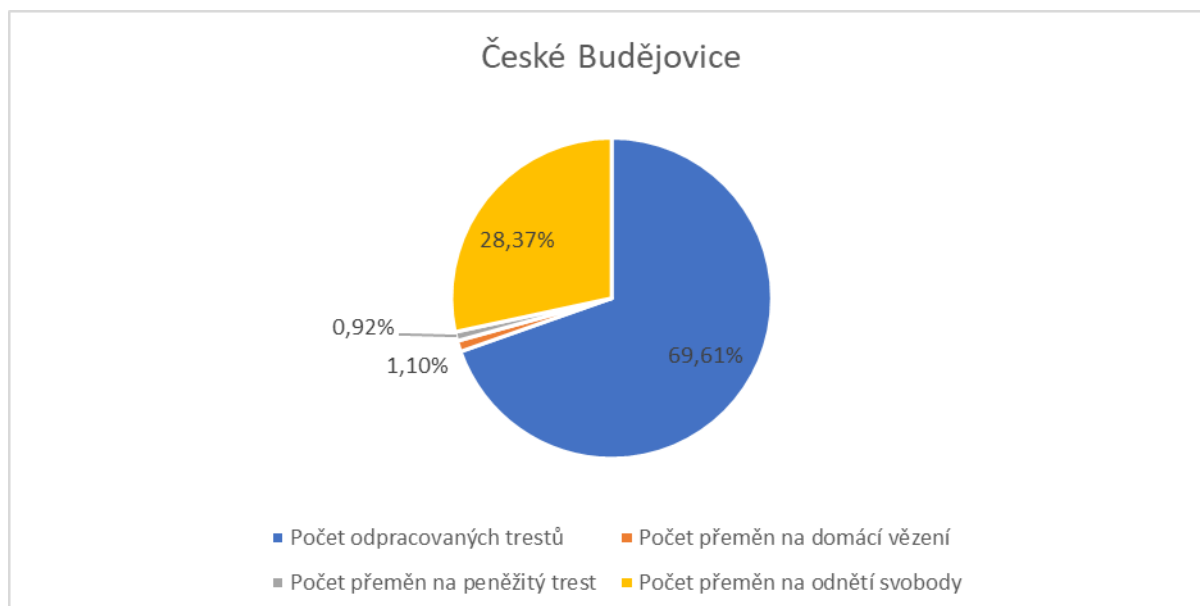
V Jihočeském soudním kraji i na jednotlivých střediscích je patrné, že největší podíl na přeměnách trestů OPP byla přeměna na trest odnětí svobody. Ostatní přeměny se v posouzení pohybují kolem 1 %.

Graf č. 6 – Souhrn podílů všech vykonaných a přeměněných trestů OPP za období 2008-2018

Zdroj: Vlastní zpracování z druhotných statistických dat PMS

Graf č. 7 – Podíl vykonaných a přeměněných trestů obecně prospěšných prací v období let 2008–2018

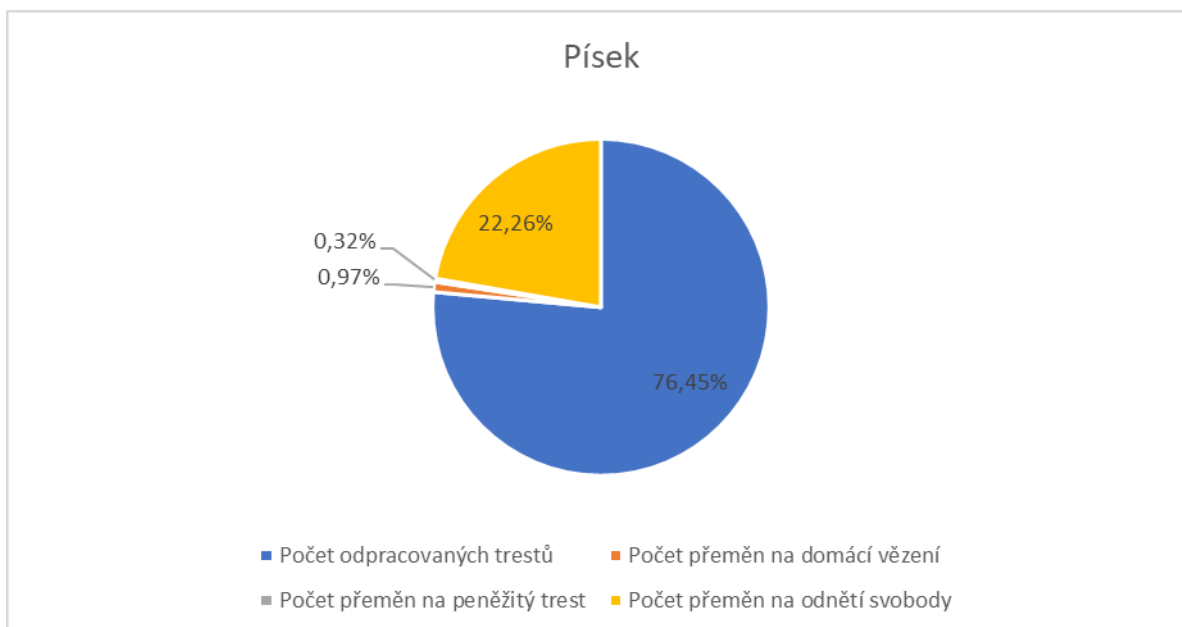
Zdroj: Vlastní zpracování z druhotných statistických dat PMS

Graf č. 8 – Podíl vykonaných a přeměněných trestů obecně prospěšných prací v období 2008–2018

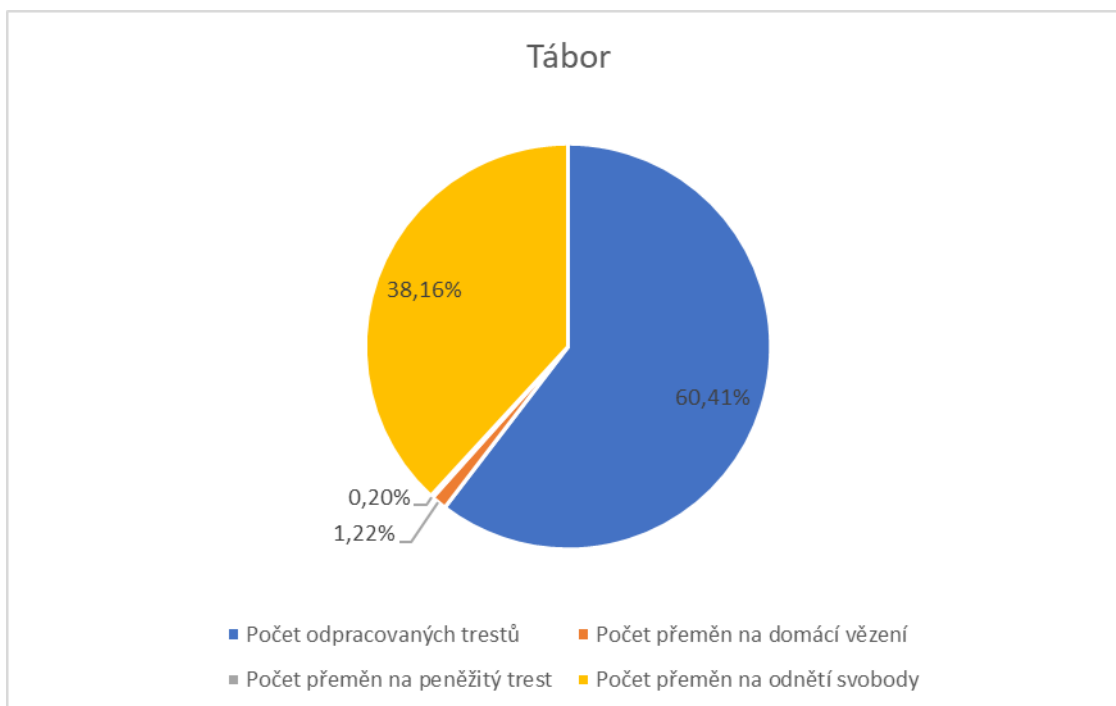
Zdroj: Vlastní zpracování z druhotných statistických dat PMS

Graf č. 9 – Podíl vykonaných a přeměněných trestů obecně prospěšných prací v období 2008–2018

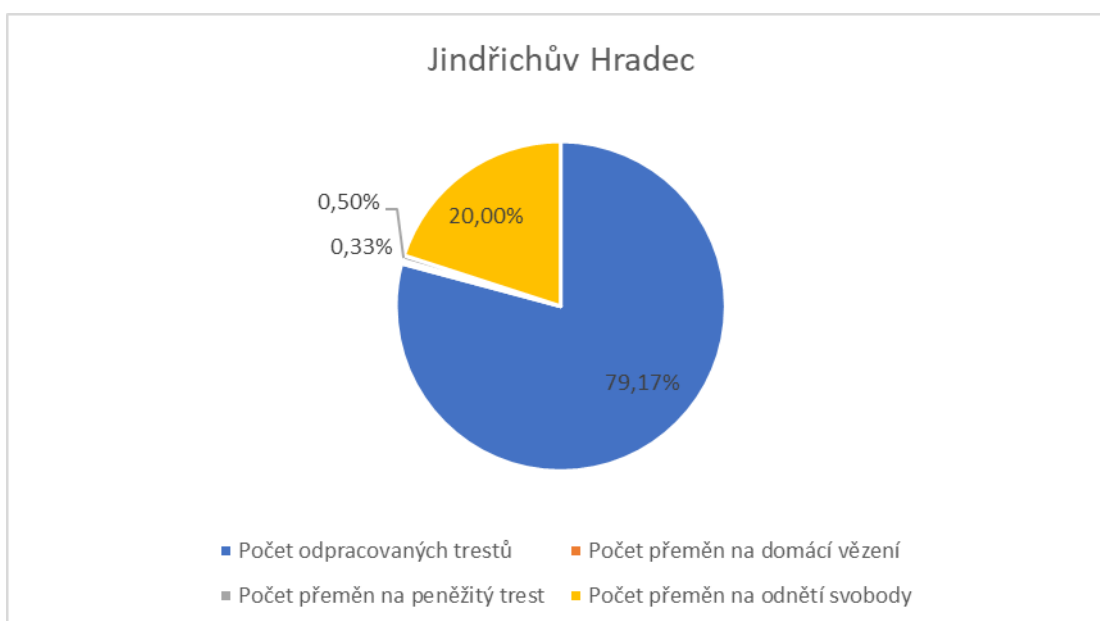
Zdroj: Vlastní zpracování z druhotných statistických dat PMS

Graf č. 10 – Podíl vykonaných a přeměněných trestů obecně prospěšných prací v období 2008–2018

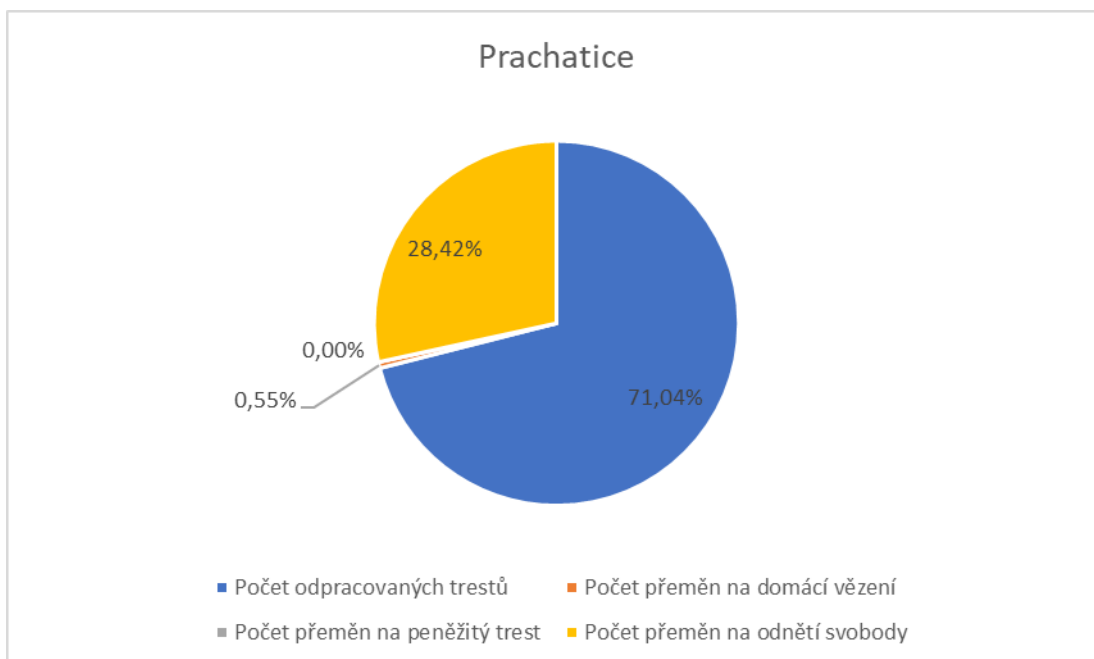
Zdroj: Vlastní zpracování z druhotných statistických dat PMS

Graf č. 11 – Podíl vykonaných a přeměněných trestů obecně prospěšných prací v období 2008–2018

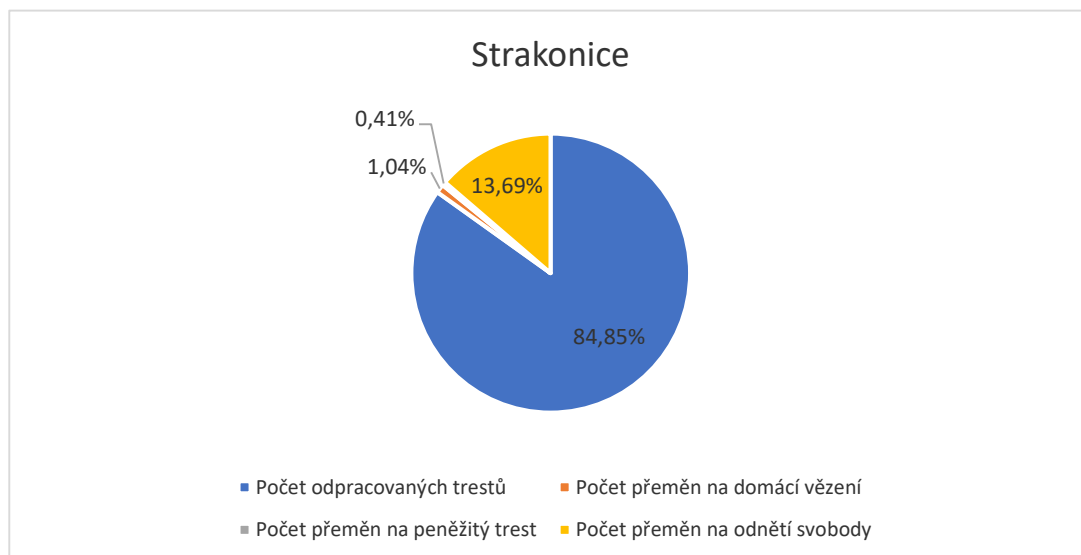
Zdroj: Vlastní zpracování z druhotných statistických dat PMS

Graf č. 12 – Podíl vykonaných a přeměněných trestů obecně prospěšných prací v období 2008–2018

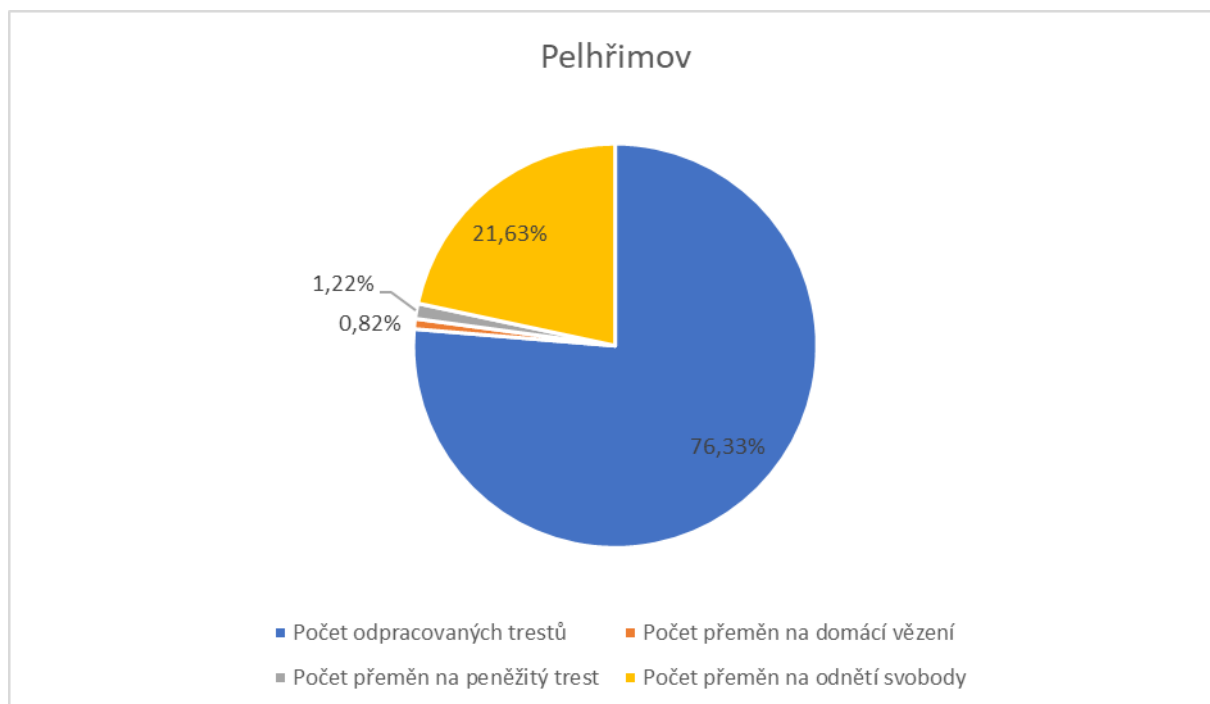
Zdroj: Vlastní zpracování z druhotných statistických dat PMS

Graf č. 13 – Podíl vykonaných a přeměněných trestů obecně prospěšných prací v období 2008–2018

Zdroj: Vlastní zpracování z druhotných statistických dat PMS

Graf č. 14 – Podíl vykonaných a přeměněných trestů obecně prospěšných prací v období 2008–2018

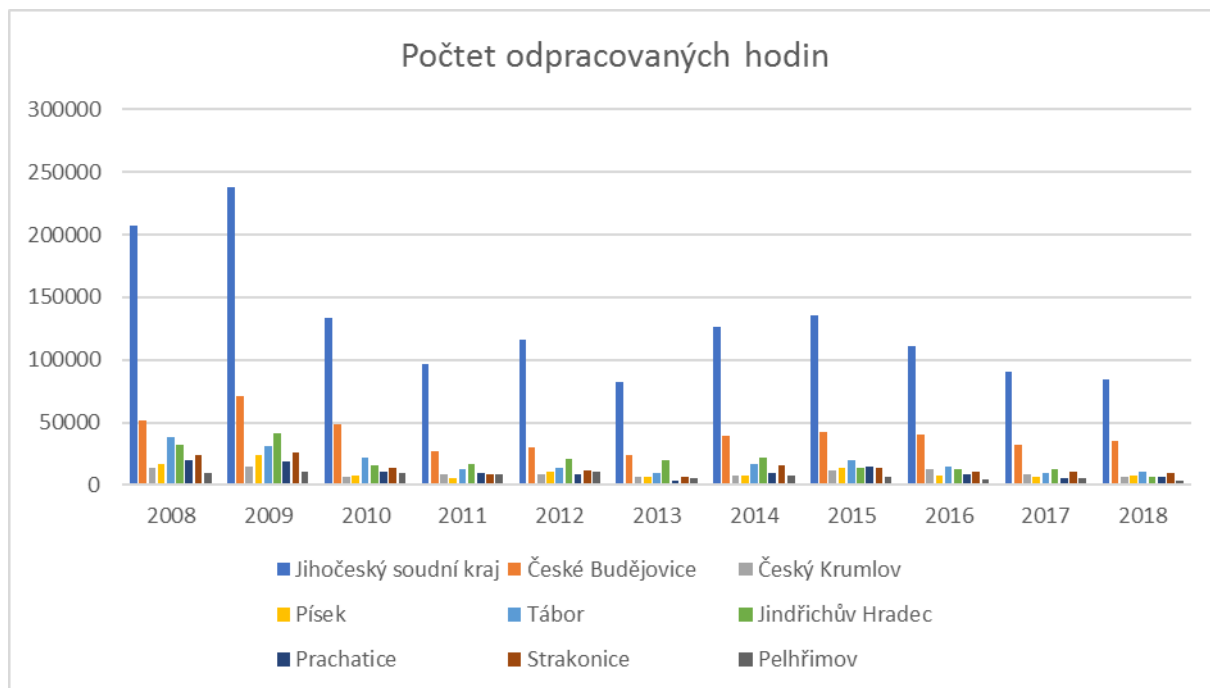
Zdroj: Vlastní zpracování z druhotných statistických dat PMS

4.1.6 Počet odpracovaných hodin trestu obecně prospěšných prací

V roce 2008 a 2009 byl v účinnosti trestní zákon č. 140/1961Sb., kdy bylo možné uložit odsouzenému 400 hodin trestu OPP. Odsouzenému nemohlo být uloženo v součtu více hodin než 400. Od roku 2010, od kdy je v účinnosti trestní zákoník č. 40/2009 Sb., může být odsouzenému uloženo maximálně 300 hodin. Součet hodin k výkonu trestu OPP již není nijak omezen. Pokud jsou například klientovi uloženy tři tresty OPP souběžně, může tak vykonávat i 900 hodin současně.

Jak je vidět z grafu č. 15, nejvíce hodin bylo odsouzeným uloženo v Jihočeském soudním kraji v roce 2009. Podle trestního zákoníku pak bylo odsouzeným uloženo nejvíce v roce 2015. Jednalo se v součtu o 135 382 hodin, které odsouzení vykonali ve prospěch obcí, případně neziskových organizací. Nejméně hodin bylo v Jihočeském soudním kraji odpracováno v roce 2013, tedy po amnestii prezidenta republiky.

Graf č. 15 – Počet odpracovaných hodin trestu OPP za jednotlivé roky 2008–2018

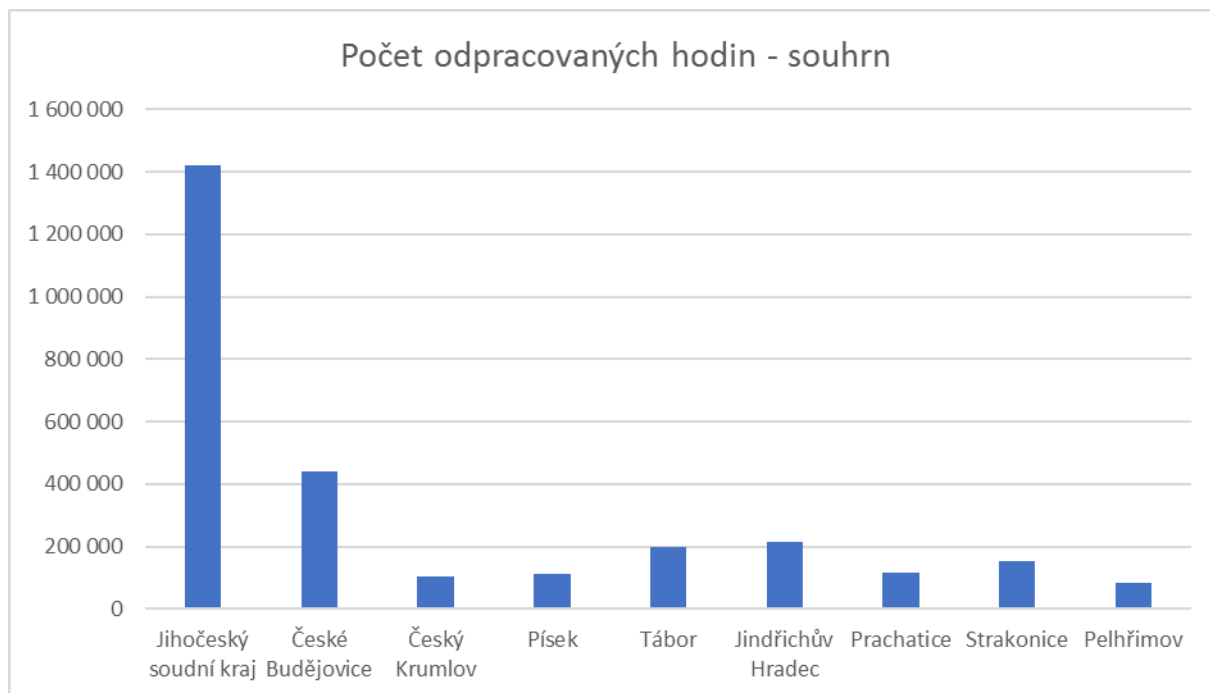

Zdroj: Vlastní zpracování z druhotných statistických dat PMS

Jak je vidět z grafu č. 16, nejvíce hodin bylo odsouzenými odpracováno v Českých Budějovicích. Jedná se o největší středisko Jihočeského soudního kraje, které má dlouhodobě nejvyšší počet trestů. Z dalších středisek nejvíce hodin odsouzení odpracovali v Jindřichově Hradci, kde se jednalo o 213 171 hodin. Nejméně hodin bylo odpracováno na středisku v Pelhřimově.

Počet hodin, které má odsouzený odpracovat, mimo jiné závisí také na závažnosti trestného činu, který odsouzený spáchal. Důležitým faktorem je také to, zda se jedná o recidivistu nebo o provotrestaného. U recidivisty je počet uložených hodin vyšší.

Graf č. 16 – Počet odpracovaných hodin za období 2008–2018

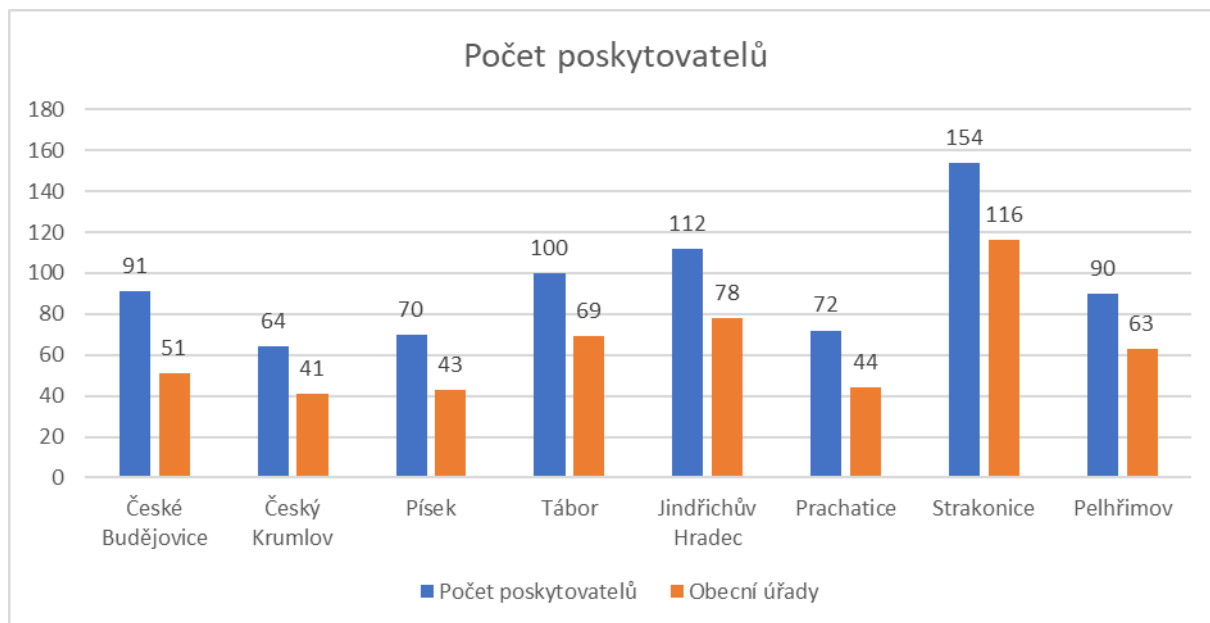
Zdroj: Vlastní zpracování z druhotných statistických dat PMS

4.1.7 Počty poskytovatelů

Aby mohl být trest obecně prospěšných prací vykonáván, je k tomu potřeba dostatek míst pro výkon trestu (dále jen „poskytovatelé“). Jedná se o místa, která trestní zákoník za poskytovatele považuje. Jde o místa, kde odsouzení vykonávají práce, které neslouží k výdělečné činnosti. Poskytovatelem může tak být například nemocnice, dětský domov, domov pro seniory atd. Důležité jsou při výkonu trestu obecně prospěšných prací obecní úřady. V grafu č. 17 je ukázáno, jaký je v současné době počet poskytovatelů a kolik z míst připadá právě na obecní úřady.

Největší počet poskytovatelů má středisko PMS ve Strakonici. Jedná se o 154 poskytovatelů z čehož 116 poskytovatelů připadá na obecní úřady. Nejméně 64 poskytovatelů má k dispozici středisko PMS v Českém Krumlově. Z toho na obecní úřady připadá 41 poskytovatelů. Tři střediska Jihočeského soudního kraje mají 100 a více poskytovatelů. Pro střediska, která mají ve svém portfoliu větší počet poskytovatelů, je pak snadnější odsouzené umístit blízko jeho bydliště.

Graf č. 17 – Počty poskytovatelů

Zdroj: Vlastní zpracování z druhotných statistických dat PMS

4.2 Rozbor rozhovorů

Jak již bylo výše uvedeno, více než polovinu poskytovatelů míst výkonu trestu obecně prospěšných prací tvoří v Jihočeském soudním kraji obecní úřady. Z tohoto důvodu se autorka práce rozhodla oslovit pět starostů z různých částí kraje a z různých obcí, které jsou poskytovateli. Otázky se týkaly především zkušeností se spoluprací s Probační a mediační službou a se samotnými odsouzenými k výkonu trestu. Starostové si přáli být v rozhovoru anonymizováni, nejsou tedy uváděna konkrétní místa prováděného výzkumu a název obce je nahrazen písmeny A až E.

4.2.1 Spolupráce s Probační a mediační službou

Každému ze starostů byly na začátku rozhovoru položeny dvě otázky. První otázka se týkala toho, jak dlouho obec, potažmo starosta obce, spolupracuje s Probační a mediační službou. Druhá otázka potom byla zaměřena na informace o tom, jak tato spolupráce konkrétně vypadala. Délka spolupráce byla směřovaná v tom, jak dlouho starosta sbíral zkušenosti ze spolupráce s Probační a mediační službou. Pokud by byl osloven starosta, který s PMS spolupracoval pouze krátce, hůře by se mu odpovídalo na další položené otázky. Odpověď na druhou otázku pomohla objasnit, jak spolupráce starosty s PMS vypadala, jak jí sám starosta vnímal.

Starosta A na první položenou otázku odpověděl, že s PMS spolupracuje přes 8 let. Do funkce starosty byl na podzim 2018 zvolen potřetí. Obec s Probační a mediační službou spolupracuje ale delší dobu, protože jeho předchůdce s ní také spolupracoval. Na druhou položenou otázku starosta odpověděl, že většinou je spolupráce s PMS zahájena tím, že mu pracovník střediska PMS zavolá a sdělí mu, že by konkrétní odsouzený měl zájem u něj v obci vykonávat uložený trest. Pokud se s pracovníkem domluví, po nějaké době obdrží poštou potřebné písemné dokumenty a odsouzený začne trest vykonávat.

Starosta B na první otázku odpověděl, že s Probační a mediační službou spolupracuje po celou dobu vedení úřadu, což je v současné době již čtvrté volební období, něco málo přes 12 let. O tom, jestli i jeho předchůdce s PMS spolupracoval, starosta nemluvil. Na druhou položenou otázku řekl, že když na práci přijme odsouzeného, hlásí pak středisku PMS počet vykonaných hodin a také vyplňuje potřebné dokumenty.

Starostka C uvedla, že s Probační a mediační službou spolupracuje po celou dobu své funkce. V komunálních volbách v roce 2018 byla starostkou zvolena potřetí. Má za sebou tak více než osmiletou spolupráci. O svém předchůdci paní starostka nemluvila. Co se týče konkrétní spolupráce s PMS, tak uvedla, že na začátku jí kontaktuje PMS nebo sám odsouzený a domlouvají se, zda může odsouzený v obci trest vykonávat. Jednou také obec s PMS spolupracovala jako poškozený subjekt v trestním řízení.

Starosta D s Probační a mediační službou spolupracuje cca 6 let. Starostou je déle, ale PMS ho oslovila v průběhu doby, ve které již starostou byl. Sám byl na podzim zvolen starostou potřetí, je tedy starostou více než 8 let. Na druhou otázku odpověděl, že pokud má někdo zájem v obci vykonávat trest, PMS ho za ním pošle. Starosta vždy s odsouzeným mluví osobně, než souhlasí s tím, že tam odsouzený bude trest vykonávat. Poté již s PMS spolupracuje na vyplňování potřebných dokumentů k výkonu trestu, které mu pracovník střediska přiveze. Starosta také eviduje, kolik hodin má který odsouzený odpracováno.

Starosta E odpověděl: „*No celou dobu, co jsem starostou, takže něco přes 12 let.*“ Starosta obce byl v komunálních volbách v roce 2018 zvolen potřetí. Na druhou položenou otázku odpověděl starosta stručně, že v obci nechávají odsouzené odpracovat trest obecně prospěšných prací.

Oslovení starostové jsou ve své funkci již delší dobu a jsou schopni popsat spolupráci s Probační a mediační službou. Zároveň jsou tak lépe schopni zhodnotit přístup samotného odsouzeného k uloženému trestu obecně prospěšných prací. Z výše uvedeného

vyplývalo, že co se týče spolupráce s Probační a mediační službou, jsou u zvolených obcí nastavená téměř stejná pravidla. Vždy je starosta obce v kontaktu s pracovníkem PMS a obdrží od něj potřebné dokumenty, které následně zpracovává. V jednom případě starosta dokumenty obdrží osobně od pracovníka střediska. Starostové mají možnost se k výběru odsouzeného vyjádřit a pokud mu nechtějí umožnit trest vykonat, mají možnost ho odmítnout.

4.2.2 Počty odsouzených k trestu obecně prospěšných prací v obcích

Další otázkou, která autorku zajímala, bylo, kolik odsouzených v dotčených obcích svůj trest vykonávalo. Tam, kde svůj trest vykonávalo více odsouzených, má starosta obce větší možnost srovnání přístupu odsouzených k danému trestu. Snáze se mu tak odlišuje, zda má odsouzený o výkon trestu zájem nebo zda s ním v průběhu času budou problémy.

V obci A bylo za dobu spolupráce s Probační a mediační službou 10 odsouzených k trestu obecně prospěšných prací. Počet odsouzených starosta obce odhadoval, protože přesný přehled v době konání rozhovoru neměl.

V obci B naopak starosta znal přesný počet. Vede si totiž přehled odsouzených, kteří v obci už trest vykonávali. Za jeho spolupráce s PMS to bylo 25 odsouzených. Což je poměrně velké číslo. Starosta obce je za každou pomoc rád a proto, pokud vše funguje bez problémů a odsouzený trest vykonává, nemá problém se zadáním práce.

Starostka obce C uvedla: „*Abych vám pravdu řekla, tak mi s nimi moc dobré zkušenosti nemáme.*“ Z tohoto důvodu v obci trest obecně prospěšných prací vykonávalo v minulosti pouze 5 osob.

Obec D je malá a má tak málo obyvatel. V obci však vykonávají trest obecně prospěšných prací i obyvatelé okolních obcí. Práce na venkově je stále dost. Starosta obce nemá přesný přehled, kolik lidí v obci trest vykonávalo, ale odhadl by to tak na deset. V obci E to bylo cca 20 lidí, kteří si zde trest odpracovali. Starosta přesný počet odsouzených nevěděl.

Z odpovědi na výše uvedenou otázku je patrné, že proto, aby odsouzení v obci mohli trest vykonávat, je důležité, jakou zkušenost s nimi starostové mají. Pokud je jejich zkušenost spíše pozitivní, umožní trest vykonávat i obyvatelům z vedlejších obcí. Jakmile je však zkušenost s odsouzenými negativní, starosta se příliš do výkonu trestu obecně prospěšných prací nezapojuje. Trest umožní vykonat opravdu jen spolehlivým obyvatelům.

Odsouzení tak mohou svým přístupem k výkonu trestu ovlivnit to, zda v budoucnu i další odsouzení budou mít možnost v obci trest vykonávat. To si ovšem odsouzení zřejmě neuvědomují a přistupují k výkonu trestu pouze ze svého pohledu.

Na počet odsouzených v jednotlivých obcích má také vliv velikost obce a množství práce v obci. Pokud se jedná o menší obec, má méně obyvatel, a tudíž odsouzení k trestu obecně prospěšných prací není tak časté. Potom záleží pouze na starostovi obce, zda má dostatek práce a umožní trest vykonávat i obyvatelům z jiné obce.

4.2.3 Druh vykonávané práce odsouzenými

Další položená otázka pro vybrané starosty se týká druhu práce, kterou odsouzení pro obec vykonávají.

Starosta obce A odpověděl: „*No to máte různé.*“. Dále svoji řeč rozvedl a vyjmenoval některé práce, které odsouzení v obci dělají. V zimě obec odsouzené využívá hlavně k odklizení sněhu. V létě je rozmanitost prací mnohem větší. Jedná se například o sekání trávy, které je v obci hodně a zabere to spoustu času. Dále je to například natírání, uklízení v obci, malování ve škole atd. K obci patří les, kde odsouzení mohou také pracovat a také tam pracují. I zde je práce dostatek.

Také obec B má velké lesy, takže odsouzení zde vykonávají uložený trest obecně prospěšných prací. Jedná se například o stahování větví po těžbě dřeva nebo pálení suchého klestí. Pokud je trest obecně prospěšných prací uložený ženě, mají pro ni v lese práci. Například ošlapávají trávu kolem malých stromků. Pokud je potřeba, mohou odsouzení trest vykonávat i přímo v obci. Starají se o její údržbu. To znamená, že vyžínají křovinořezem a následně hrabou posekanou trávu. Práci, kde je třeba využívat techniku, dělá většinou někdo zodpovědný anebo pracovník obce. Starosta má strach, aby si odsouzení při práci neublížili. Zároveň má u některých odsouzených strach, aby jim náradí neukradli.

U obce C se jedná o podobné práce jako u předchozích obcí. Na jaře a v létě se jedná o sekání trávy a její uklízení. Přes zimu pak o odklizení sněhu.

V obci D odsouzení při výkonu trestu dělají různorodé práce. Jedná se například o natírání všech možných kovových konstrukcí (lavičky, zábradlí, vrata atd.). Další práce, které odsouzení vykonávají, jsou kolem zeleně. Jedná se o sekání trávy, ale také o pletí

chodníků od plevele. Někteří odsouzení čistili potok, který obcí protéká. S tím bylo spojené i čištění kanalizace, která se v obci ucpávala.

Starosta obce E na položenou otázku odpověděl: „*Abych Vám řekl pravdu, tak takovou, jaká je třeba.*“ Blíže svoji odpověď specifikoval a uvedl, že odsouzení dělali práce spojené s údržbou zeleně (sekání, uklízení trávy, čištění náletu u zámeckého rybníka). Při údržbě zeleně šikovným odsouzeným půjčí i techniku jako je například křovinořez. V obci je zámek, který v nedávné době procházel rekonstrukcí a odsouzení se podíleli na pracích spojených s rekonstrukcí. K obci patří také les, ale práce v něm se starostovi příliš neosvědčila. Odsouzení nad sebou nemají dohled a často z místa výkonu trestu odcházeli a starostovi tvrdili, že tam byli. Ten si to pak jednoduše ověřil na odvedené práci, která tomu neodpovídala.

Práce, kterou odsouzení v jednotlivých obcích vykonávají, je většinou podobná. V zimě se jedná hlavně o odklízení sněhu. Od jara do podzimu je pak práce pro odsouzené rozmanitější. Hlavně se jedná o úklid v obci včetně péče o obecní zeleň. Pokud je odsouzený šikovný a starosta v něj má důvěru, svěří mu techniku potřebnou k sekání trávy. Pokud to nejde, odsouzený posekanou trávu alespoň hrabe a třeba nakládá. Další práce, které odsouzení v obcích dělají, se týkají natírání různých věcí v obci nebo i malování v místní škole. Opět záleží na šikovnosti a spolehlivosti konkrétního odsouzeného. Obce, které mají ve svém katastru lesy, většinou odsouzené využívají k různým pracím tam. Všeobecně se dá říct, že v každé obci se najde dostatek práce pro odsouzené. Ovšem velmi záleží na tom, zda odsouzený k výkonu trestu přistoupí zodpovědně a přidělenou práci odvede. A také je otázkou, v jaké kvalitě jí odvede.

4.2.4 Přístup odsouzených k výkonu trestu a přínos pro obec

Jak již bylo zmíněno v předchozích kapitolách, přístup odsouzených k výkonu trestu obecně prospěšných prací je důležitý. Jednak pro samotného odsouzeného (jak rychle trest odpracuje), ale také pro starostu obce (zda umožní výkon trestu i jiným odsouzeným). Starostům obcí byly v další části položeny dvě otázky: „*Jaký je přístup odsouzených k výkonu uloženého trestu?*“ a „*Je výkon trestu pro obec přínosný?*“

Starosta obce A uvedl, že zřejmě měl na odsouzené štěstí, protože většina z nich pracovala bez problémů. Vzpomněl si na dva případy, kdy byly s odsouzenými problémy. První odsouzený přišel pouze jednou a poté už se neukázal. Druhý odsouzený byl, jak

uvedl starosta: „...*kapitola sama pro sebe*.“ Odsouzený si vybíral práci, kterou by chtěl dělat a pokud mu starosta zadal práci, kterou potřeboval v obci udělat a odsouzenému se nelíbila, odešel z místa výkonu trestu. Celkově starosta výkon trestu obecně prospěšných prací ale hodnotí jako přínosný.

Starosta obce B hodnotí $\frac{3}{4}$ odsouzených jako celkem bezproblémové (chodí trest vykonávat v domluveném čase, přidělenou práci odvedou). Zbytek odsouzených je problémový. Neplní si svoje povinnosti, nechodí v domluvených termínech k výkonu trestu. Starosta tyto problémy řeší rázně. Pokud odsouzený dvakrát nepřijde, ukončí s ním spolupráci. Výkon trestu obecně prospěšných prací hodnotí celkově jako přínosný. Když jsou odsouzení šikovní, udělají pro obec opravdu hodně práce. Všechnu práci jim sice starosta dát nemůže kvůli bezpečnosti práce, ale i ta co jim dát může, je důležitá.

Starostka obce C má s výkonem trestu obecně prospěšných prací spíše špatné zkušenosti. Hned jeden z prvních odsouzených nechtěl pracovat a snažil se práci vyhnout. Starostka mu musela stále volat a doslova ho přemlouvat k práci, protože odsouzený nedodržel domluvené termíny. Pro paní starostku to byla velmi nepříjemná zkušenost a myslela si, že již další odsouzené brát nebude. Později svoje stanovisko změnila, ale odsouzené si velmi pečlivě vybírá. Možnost vykonat trest obecně prospěšných prací dá pouze tomu, koho zná nebo na koho měla od spolupracovníků dobré reference. Ostatní odsouzení již trest obecně prospěšných prací vykonávali celkem spolehlivě. Paní starostka vyjádřila svůj pocit, že pokud je uložen trest obecně prospěšných prací starším odsouzeným, je výkon trestu více bez problémů než u mladších odsouzených. Přínos pro obec výkon trestu podle paní starostky nemá. Je to pro ni více starostí než přínos pro obec v podobě udělané práce.

Starosta obce D má s odsouzenými lepší zkušenosti než starostka předchozí obce. Uvedl: „*To víte, je to zadarmo, tak se většina taky moc nepředře, ale jo, šlo to*.“ Za dobu spolupráce s Probační a mediační službou ukončil spolupráci se dvěma odsouzenými. První odsouzený se stále vymlouval, že nemůže přijít trest vykonávat, což starostu přestalo po nějaké době bavit. Domluvil se s PMS a spolupráci ukončil. Druhý odsouzený se v průběhu výkonu trestu odstěhoval a nikomu neřekl, kam. Tím výkon trestu pro obec skončil. Přínos pro obec starosta v práci odsouzených vidí. Vybírá jim práci, při které se nemůže nic stát jim samotným ani nemůžou nic pokazit. Nevadí mu ani to, že musí odsouzené neustále kontrolovat.

Starosta obce E má s výkonem trestu obecně prospěšných prací jak negativní, tak i pozitivní zkušenosti, které zatím převažují. Pokud se odsouzenému nechce pracovat, starosta zavolá na středisko PMS a spolupráci ukončí. Když odsouzený k výkonu trestu přistupuje zodpovědně a chce pracovat, umožní mu trest vykonat. Jako příklad dobré spolupráce s odsouzeným starosta uvedl případ jednoho zaměstnance obce. Ten cca před 5 lety vykonával pro obec trest obecně prospěšných prací. Při práci byl velmi šikovný a přidělenou práci odváděl tak dobře, že dodnes pracuje pro obec jako jejich zaměstnanec – údržbář. Přínos pro obec starosta vidí. Pokud by to pro něj smysl ztratilo, přestal by odsouzeným umožňovat, aby u něj v obci trest vykonávali.

Přístup odsouzených k výkonu trestu obecně prospěšných prací je různý. Stejně tak jsou různé zkušenosti starostů. Mnoho starostů se snaží i přes problémy nadále umožňovat výkon trestu obecně prospěšných prací. Z rozhovorů vyplynulo, že většinou je pro obec přínosné, když někdo udělá nějakou práci, na kterou si obec nemusí nikoho najímat. Pro starosty je to svým způsobem zátěž, protože se snaží odsouzené přesvědčit, že se k výkonu trestu mají dostavit. Záleží pouze na nich, kolik energie do přesvědčování dají. Je důležité, aby starosta s odsouzeným ukončil spolupráci v momentě, kdy pro něj přestane být výkon trestu přínosný a začne být velkou přítěží. Odsouzení by si měli uvědomit, že výkon trestu je jejich zodpovědnost a oni by k němu měli přistupovat aktivně.

4.2.5 Problémy při výkonu trestu obecně prospěšných prací

Jak se z výše uvedených informací patrné, má trest obecně prospěšných prací svá úskalí. Starostové se často setkávají s tím, že odsouzení nechtějí pracovat a musí je do práce přemlouvat. Přesto autorku zajímalo, zda jsou i jiné problémy, které starostové za dobu spolupráce s Probační a mediační službou zaznamenali. Starostům byly položeny tedy i dvě otázky týkající se této problematiky: „*Jaké problémy při výkonu trestu zaznamenáváte?*“ a „*Je podle vás nějaká možnost, jak tyto problémy řešit?*“

Starosta obce A uvedl, že měl na lidi celkem štěstí. Ale i tak se setkal s tím, že se odsouzeným nechtělo pracovat podle domluveného časového harmonogramu. „*Nejhorší je, když s takovým člověkem pro určitou práci počítáte a on vám bez varování vůbec nepřijde.*“ Pokud se tato situace opakuje, řeší to starosta rozvázáním spolupráce. Rozvázání spolupráce probíhá tak, že starosta problémy s odsouzeným oznámí Probační a mediační službě a ta to pak řeší s odsouzeným a soudem. Na druhou otázku starosta

odpověděl, že neví, jak by se daná situace dala řešit. Je si vědom toho, jakému typu lidí je trest obecně prospěšných prací ukládán. Podle starosty jsou to lidé, kteří nemají velkou zodpovědnost a stejně tak přistupují k výkonu trestu.

V obci B řeší podobné problémy. Odsouzeným se většinou nechce dělat, a tak vznikají problémy s „přemlouváním“ k práci. Pokud se s klientem není možné domluvit a on svůj přístup nezmění, spolupráci s ním ukončí. Dalším problémem, s kterým se starosta setkává, je výběr práce. Starosta si je vědom toho, že nemůže všem odsouzeným svěřit techniku, kterou by k výkonu trestu potřebovali. Obzvláště pokud odsouzení pracují bez dozoru zaměstnance obce. Problém také obci činí čekání na rozhodnutí soudu, že má odsouzený trest v obci vykonávat. U některých odsouzených to trvá dlouho. Na druhou položenou otázku se starosta dívá skepticky. Vždy budou trest obecně prospěšných prací vykonávat odsouzení a nebude jim svěřovat drahou techniku. A také si myslí, že není v silách nikoho, aby donutil soudy, potažmo soudce, aby rozhodovali rychleji.

Starostka obce C nemá s výkonem trestu obecně prospěšných prací dobré zkušenosti. Kromě již uvedených problémů (nechuť odsouzených pracovat; dlouhá doba, než může odsouzený začít pracovat) se jako problém jeví i složité a zbytečné papírování kolem evidence výkonu trestu obecně prospěšných prací. Největší problémy má paní starostka s tím, že když už někomu umožní v obci trest vykonávat, trvá soudu dlouho, než rozhodne o tom, že může odsouzený začít trest vykonávat.

Starosta obce D má stejné problémy s odsouzenými jako starostové z jiných obcí. Jedná se zejména o to, že se odsouzeným nechce pracovat a je potřeba je urgovat. Pokud dlouhodobě není dobré počasí, začne být problém vymyslet pro odsouzené i práci. Řešení žádné starosta nevidí. Odsouzené bere tak, že se jedná o nespolehlivé lidi. Pracují zdarma a stejně tak k práci přistupují.

I starosta obce E má podobné problémy jako předchozí starostové. Odsouzeným se nechce pracovat. Zejména je to patrné u odsouzených, kde dlouho trvá, než soud vydá rozhodnutí, že může odsouzený začít pracovat. Starosta si nemyslí, že by se to dalo nějak vyřešit. Musel by soud rozhodovat rychleji, ale to nevidí jako reálné. Je informovaný o tom, že jsou soudy přetížené, a tak k tomu přistupuje.

Jak je vidět z vyjádření jednotlivých starostů, trápí je shodně problémy. Jedná se o nechuť odsouzených pracovat, potažmo chovat se při výkonu trestu obecně prospěšných prací zodpovědně. Občas se problém vyskytne i při zadávání práce. Starostové mají obavy

o dražší techniku, ale také se může stát, že je dlouhodobě nepříznivé počasí a nemají pro odsouzené vhodnou práci. Jako celkem velký problém se jeví doba od prvního kontaktu odsouzeného se starostou a dobou, kdy může odsouzený začít trest vykonávat. V mezidobí se čeká na rozhodnutí soudu, což někdy trvá dlouho. Odsouzený v té době například ztratí motivaci pro výkon trestu nebo starosta zrovna nemá vhodnou práci. Tu, co původně měl pro odsouzeného nachystanou, již bylo potřeba udělat před jeho příchodem.

5 Výsledky a diskuse

V první části práce se autorka věnovala teoretickému popisu problematiky trestu obecně prospěšných prací a seznámila čtenáře s činností Probační a mediační služby. V další části práce byla zjištěna statistická data týkající se výkonu trestu obecně prospěšných prací. A také byly zjištěny informace od starostů vybraných obcí.

5.1 Statistická data

V práci jsou zachycena druhotná data, která autorka získala ze statistik Probační a mediační služby. Data jsou vyhodnocována za Jihočeský soudní kraj. Poskytují informace k počtu ukládaných trestů obecně prospěšných prací, počtu odpracovaných trestů, počtu přeměněných trestů a počtu odpracovaných hodin. Další data se zaměřují na vykonatelnost trestů v jednotlivých soudních okresech Jihočeského soudního kraje. Protože bez poskytovatelů míst pro výkon trestu obecně prospěšných prací by nebylo možné trest realizovat, byla sebrána data týkající se počtu poskytovatelů v jednotlivých soudních okresech.

Autorka sbírala i data k počtu poskytovatelů míst výkonu trestu obecně prospěšných prací. Sběr dat probíhal v aktuální čase, protože údaj za jednotlivé roky nebyl k dispozici.

Ze získaných a následně vyhodnocených dat je zřejmé, že trest obecně prospěšných prací jako alternativa k trestu odnětí svobody je soudy poměrně často využíván. Počet uložených trestů se v Jihočeském soudním kraji ve sledovaném období pohyboval kolem 500–600 trestů ročně.

Nejvíce uložených trestů bylo v roce 2009 (1007) nejméně pak v roce 2013 (423), kdy ukládání trestů obecně prospěšných prací bylo velmi výrazně ovlivněno amnestií prezidenta republiky. Z provedeného výzkumu je patrné, že od vyhlášení amnestie stoupal počet vykonaných trestů obecně prospěšných prací. Od roku 2015 je však patrný pokles

úspěšnosti odsouzených při výkonu trestu. Pokud dochází k přeměně nevykonaného trestu obecně prospěšných prací, je to nejčastěji na trest odnětí svobody. Co se týká přeměn na trest domácího vězení nebo na peněžitý trest, jedná se pouze o výjimečné případy. Z tohoto výsledku se dá usuzovat, že soud pečlivě zvažuje, u kterého odsouzeného je možné využít ještě jinou alternativu k potrestání. Naopak u odsouzených, kde již nevidí možnost využití alternativy, volí přeměnu na trest odnětí svobody.

Vykonatelnost trestu obecně prospěšných prací je v Jihočeském soudním kraji 72,98 %. K jakékoliv přeměně dochází ve 27,02 % případů. Největší procento vykonatelnosti je v soudním okrese Strakonice (84,85 %). Nejmenší procento vykonatelnosti je naopak v soudním okrese Tábor (60,41 %). Středisko Probační a mediační služby v Pelhřimově má vykonatelnost 76,33 %. Při srovnání všech soudních okresů v kraji patří k těm střediskům, kde je vykonatelnost vyšší. Při následných rozhovorech s poskytovateli si autorka vybrala starosty právě z těchto tří soudních okresů.

Protože se práce zabývá také pohledem starostů na výkon trestu obecně prospěšných prací, autorka vyhodnocovala data, týkající se počtu poskytovatelů míst pro výkon trestu obecně prospěšných prací. Byl zkoumán zájem obcí, jako možných poskytovatelů, o umožnění výkonu trestu obecně prospěšných prací v jejich územním obvodu. Z provedeného výzkumu vyplynulo, že nejvyšší počet obcí umožňuje odsouzeným vykonávat trest v soudním okrese Strakonice. Nejméně obcí spolupracuje s Probační a mediační službou v soudním okrese Český Krumlov. Soudní okres Strakonice mají největší vykonatelnost trestu a zároveň nejvíce poskytovatelů z řad obcí.

5.2 Vyhodnocení rozhovorů

K doplnění teoretických poznatků a sledování aplikačních problémů s výkonem obecně prospěšných prací autorka oslovila pět starostů různých obcí a ptala se jich na jejich zkušenosti s odsouzenými a s výkonem trestu obecně prospěšných prací. Starostové byli vybráni tak, aby měli dlouholetou zkušenost se spoluprací s probační a mediační službou. Autorka oslovila zejména takové obce, kde trest vykonával větší počet odsouzených.

U obcí odsouzení vykonávají různorodou práci podle aktuální potřeby obce. Jedná se nejčastěji o úklidové práce v obci, sekání trávy, hrabání trávy, čištění potoka atd. Pokud se odsouzený osvědčí, může mu svěřena i jiná práce, jako je například natírání železných

konstrukcí v obci nebo vymalování ve škole. Také jsou odsouzení využíváni pro práci v obecních lesích, kde najdou uplatnění i ženy. Mezi těžší práce, kterou odsouzení mohou vykonávat, patří například zednické práce. Ty však zpravidla vyžadují odborný dohled. Většina starostů se shodla na tom, že práce odsouzených má pro obec smysl, i když se může vyskytnout řada problémů spojených s výkonem trestu. Jedna starostka z oslovených nemá s výkonem trestu obecně prospěšných prací dobrou zkušenost.

Starostové se většinou shodovali na tom, že problémem při výkonu trestu je nechuť odsouzených trest vykonávat. A jejich neochota trest vykonat se zvyšuje s tím, jak se prodlužuje doba, po kterou čekají na rozhodnutí soud. Poté je již velmi složité takového odsouzeného motivovat, aby trest vykonával zodpovědně a spolehlivě.

Autorka vidí souvislost s přístupem starostů k odsouzeným s vykonatelností trestu obecně prospěšných prací. Nejvyšší vykonatelnost trestu má soudní okres Strakonice. Z rozhovoru vyplynulo, že obecní úřady mají jasně nastavená pravidla pro spolupráci s odsouzenými. V případě, že se jim nechce trest vykonávat nebo s ním starostové nejsou spokojeni, ukončí spolupráci. Odsouzení jsou o tom poučováni, vědí, jak to v obcích funguje. Nejnižší vykonatelnost má soudní okres Tábor. Oslovená starostka řekla, že odsouzené přemlouvá, aby trest vykonávali. V případě, že odsouzený k výkonu trestu není motivovaný a má pocit, že mu nehrozí žádná sankce, trest vykonávat nejde. Nepomůže pak ani přesvědčování starosty. Je otázkou, zda působení starosty na odsouzeného by mělo být součástí výkonu jeho trestu. Zcela jistě je takovýto osobní přístup k odsouzenému vhodným postupem, ale rozhodně ne povinným. Je na odpovědnosti a přístupu každého odsouzeného, zda trest vykoná nebo případně riskuje přeměnu trestu na trest odnětí svobody. Už jen hrozba možné přeměny trestu by měla být sama o sobě dostatečnou motivací odsouzeného pro výkon trestu. Obec je povinna práci odsouzenému zajistit, vybavit odsouzeného základními pracovními pomůckami, zkontrolovat práci a následně ji převzít. Je pochopitelné, že pokud odsouzený není schopen plnit zadané úkoly bez zvýšeného dohledu, je velmi náročné s problémovým odsouzeným dále pracovat a starostové ji pak mohou vnímat spíše jako zatěžující a o zajištění práce pro další odsouzené nemají z tohoto důvodu zájem. Jen těžko pak lze hodnotit pozitivní přínos vykonání práce pro obec, pokud je nutné věnovat kontrole práce odsouzeného zvýšenou pozornost. Pro některé starosty je komplikací i to, že se jedná o odsouzené a nemohou jim svěřit drahou techniku a musí na ně dohlížet. Paní starostka, která nemá dobré zkušenosti

s výkonem trestu, jako problém hodnotila, že je náročná administrativa – doslova uvedla, že jsou problémy „...kolem evidence a papírování“. Téměř všichni oslovení starostové (v roli poskytovatelů) pohlížejí na zajištění práce pro odsouzené, včetně jejich vybavení pracovními nástroji, za spíše problematické a náročné, pokud výsledný efekt je spíše pro ně zátěží než přínosem v podobě provedené práce pro obec. Většinou jsou se současným stavem smířeni a věci berou tak jak jsou. Je však pravdou, že někteří starostové vyslovili názor, že i přes výše specifikované problémy se zajištěním výkonu prací odsouzenými lze hodnotit jejich práci jako přínos pro obec. Vyslovili názor, že: „...kdyby to pro obec nebylo přínosné, tak by to nedělali.“

5.3 Návrhy a doporučení

Na základě výše provedeného výzkumu autorka dospěla k doporučením, kterými by bylo možné situaci starostů obcí zlepšit.

Starostové obcí pracují s odsouzenými při výkonu jejich trestu za různou trestnou činnost. Jedná se o práci s lidmi, jejichž morální kredit a přístup k výkonu trestu se může lišit od názoru poskytovatelů místo pro výkon trestu. Podle trestního zákoníku může soud pověřit příslušné středisko Probační a mediační služby, aby s odsouzeným předjednálo možnost uložení trestu obecně prospěšných prací. Podle analýzy metodického materiálu PMS vyplynulo, že pracovníci jsou připraveni s klienty jednat a mají k tomu určené nástroje. Snahou je v této fázi odsouzeného motivovat k výkonu trestu. Například tím, že ho o výkonu trestu detailně poučí a vysvětlí mu, co bude následovat, pokud uložený trest neodpracuje. V té době obviněný má možnost se k trestu obecně prospěšných prací vyjádřit. V případě, že probační pracovník vidí nebo od klienta slyší, že je nějaká překážka pro výkon trestu, může soudu doporučit uložení jiného alternativního trestu. Pak je již na zvážení soudu, jak se bude doporučením Probační a mediační služby řídit. Vhodné by bylo, aby soud k názoru probačního pracovníka přihlížel. Soudce vidí obžalovaného při jednání poprvé a nemá tolik času, aby s ním vše do detailu řešil. Informace o rodinném životě, sociální situaci, zdravotním stavu, časových možnostech a dalších podrobnostech o obžalovaném čerpá soudce právě ze zprávy PMS. Trestním zákoník neumožňuje, aby soudce rozhodl trestním příkazem bez zprávy Probační a mediační služby. Z výše uvedeného je patrné, že je to správně nastavené, protože by soudce rozhodoval bez jakýchkoliv informací o obžalovaném.

Motivovat klienty k výkonu trestu obecně prospěšných prací by mohli i sami starostové, jak je patrné z rozhovoru se starostou obce v soudním okrese Strakonice. Vhodně a přesně nastavená pravidla spolupráce s odsouzenými, mohou působit jako dobrá motivace. Odsouzený ví, že pokud nebude docházet v dohodnutých termínech k výkonu trestu, bude mu spolupráce ukončena. Ukončení spolupráce pak podle trestního zákoníku může soud považovat za bezdůvodné porušení podmínek výkonu trestu a může dojít k přeměně trestu na trest odnětí svobody. V případě, že se nejedná o recidivistu, je zcela na odpovědnosti odsouzeného, zda trest vykoná anebo půjde do výkonu trestu odnětí svobody. Odsouzení si pak podmínky při výkonu trestu sdělí mezi sebou a vykonatelnost trestu tak stoupá. Dodržování stanovených pravidel klade vyšší nároky na starosty obcí při evidenci výkonu trestu. Znamená to i větší časovou náročnost. Každý poskytovatel má právo si zvolit postup zajištění výkonu trestu a práce s odsouzeným. Bylo by vhodné hledat rovnováhu mezi přímou motivací odsouzeného tzv. i „přemlouváním“ nebo na počátku stanovit jasné podmínky s plným přenesením odpovědnosti za výkon trestu na odsouzeného, provádět častější kontroly práce a nastavených pravidel jejího výkonu a při porušení pravidel zvolit cestu včasného oznámení porušení Probační a mediační službě, která na základě tohoto upozornění zpracuje zprávu pro soud a může tak dojít k rychlé přeměně trestu.

Při rozhovorech se starostové shodli, že je pro ně problém časový prostor mezi první návštěvou odsouzeného a vydáním usnesení soudem, kde má být uložený trest vykonán. V trestním zákoníku a současně v metodickém standardu PMS je uvedeno, že po uložení trestu obecně prospěšných prací odsouzený spolupracuje s Probační a mediační službou a společně hledají vhodné místo pro výkon trestu. Poté probační pracovník soudu zašle podklad pro vydání usnesení a soud odsouzenému nařídí, kde má trest vykonat. Podle vyjádření starostů je časový interval dlouhý. Problém může být v tom, že soudy jsou přetížené a rozhodování o výkonu trestu může trvat nepřiměřeně dlouhou dobu. Jeden z oslovených starostů řekl všeobecně známou věc: „*Znáte to – účinej trest je ten, kterej přijde hned.*“ Pokud probační a mediační služba s obviněným předjednáva možnost uložení trestu obecně prospěšných prací, je to většinou brzo po zahájení trestního stíhání. Soudce má poté možnost uložit trest trestním příkazem a rozhodne také poměrně rychle. Ale poté se dlouho čeká, až soud vydá rozhodnutí. Vyřešit danou situaci by bylo možné legislativní změnou. Navrhované řešení by bylo směřováno do oblasti právní úpravy

trestního zákoníku a zákon o probační a mediační službě. Bylo by možné přenést pravomoc o nařízení místa výkonu trestu obecně prospěšných prací na Probační a mediační službu. Tím by se mohl proces urychlit, protože hned po uložení trestu by PMS ve spolupráci s odsouzeným mohla nařídít místo výkonu trestu. Odsouzený by tak s výkonem trestu začal brzo po odsouzení. Tedy v době, kdy je ještě motivovaný k rychlému výkonu trestu. Zkrácení doby mezi uložení trestu s rozhodnutím o místě výkonu trestu by tak výrazným způsobem odsouzeného mohlo motivovat, protože hrozba přeměny trestu by byla „stále živá“. Je to dlouhodobý problém probační a mediační služby a o této legislativní změně se již začíná reálně uvažovat. Zákonodárci i odborná veřejnost se snaží, aby u alternativních trestů byla transparentně nastavená pravidla a pro odsouzené byl výkon trestu v této podobě motivující. Z provedeného výzkumu vyplývá, že je snahou soudů využívat ukládání alternativních trestů v maximální možné míře. Důvodem mohou být i již dnes nepostačující kapacity věznic. Snahou zcela jistě je, aby odsouzení za méně závažnou trestnou činnost zůstávali na svobodě a zodpovědně se postavili k řešení následků své trestné činnosti.

6 Závěr

Diplomová práce byla věnována činnosti Probační a mediační služby a principům na kterých pracuje. Dále možným trestům dle trestního zákoníku se zaměřením na trest obecně prospěšných prací. Důležitým zdrojem byl metodický standard Probační a mediační služby, který měla autorka k dispozici. Úlohou Probační a mediační služby je zprostředkovat řešení konfliktu s ohledem na potřeby poškozeného trestnou činností a s ohledem na pachatele a jeho začlenění zpět do komunity, do společnosti. K tomu mimo jiné slouží právě trest obecně prospěšných prací.

Z provedeného výzkumu je patrné, že středisko Pelhřimov patří ke střediskům s nižším nápadem trestu obecně prospěšných prací. Vzhledem k počtu uložených trestů naopak patří mezi střediska s vysokou mírou vykonatelnosti trestu obecně prospěšných prací. K přeměně trestu obecně prospěšných prací na jiný trest tu dochází pouze ve 23,67 % případů. Poskytovatelé zůstávají v evidenci Probační a mediační služby i po skončení výkonu trestu obecně prospěšných prací. Je to z toho důvodu, že poskytovatelé souhlasí s tím, že u nich v čase bude trest vykonávat více odsouzených. Středisko Pelhřimov má celkem 90 poskytovatelů z čehož 63 jsou obecní úřady. Sběr dat a analýza dat byla provedena právě u obecních úřadů jako nositelů samosprávy a přenesené působnosti státní správy. V porovnání s ostatními středisky je to průměrný počet poskytovatelů.

Z výzkumu provedenému u starostů obcí vyplynulo z vyhodnocení vykonatelnosti trestu obecně prospěšných prací, že obce ze soudního okresu Strakonice mají nevyšší vykonatelnost trestu obecně prospěšných prací. Nejnižší vykonatelnost byla zaznamenána u obcí ze soudního okresu Tábor. Na základě vyhodnocení zkušeností starostů obcí bylo zjištěno, že odsouzení většinou dělají jednoduchou práci, ke které nepotřebují drahé vybavení. Někteří starostové projeví obavy, že by jim mohl odsouzený nářadí zcizit. Konkrétně se jedná například o úklidové práce, práce v lese, sekání a hrabání trávy apod. Mezi největší problémy napříč soudními okresy autorka zaznamenala nižší míru motivace odsouzených k výkonu trestu obecně prospěšných prací. Nejméně se s tímto problémem setkává starosta ze soudního okresu Strakonice, kde má jasně stanovená pravidla, kdy s odsouzeným ukončuje spolupráci. Ví o tom, že to tak mají nastavené i někteří jiní starostové v okrese. Nejvíce se s tímto problémem potýká starostka ze soudního okresu v Táboře. Ta mluvila o tom, že odsouzené v podstatě přemlouvá, aby trest vykonávali.

Nemá stanovena žádná jasná pravidla. Dalším problémem napříč soudními okresy je dlouhá doba od uložení trestu obecně prospěšných prací do nařízení výkonu trestu obecně prospěšných prací. Odsouzení po vydání rozsudku nebo trestního příkazu spolupracují s Probační a mediační službou, domluví se s poskytovatelem na tom, že u něj trest budou vykonávat. Poskytovatel jim většinou ukáže, o jakou se bude jednat práci. Poté se dlouho čeká, než soud rozhodne o tom, že odsouzený může začít trest vykonávat. Odsouzený v mezidobí ztratí motivaci. Poskytovatel již nemusí mít práci, protože tu původně domluvenou bylo třeba udělat dříve.

Na základě zjištěných informací navrhla autorka dvě změny, které by mohly být zavedeny do další praxe. Jedná se o sdílení dobré praxe, kdy si starostové jasně nastaví pravidla, kdy s odsouzený ukončí spolupráci. Druhou změnou je změna legislativní. Kdyby mohlo usnesení s nařízením místa výkonu trestu obecně prospěšných prací vydávat konkrétní středisko PMS, vedlo by to k výraznému zrychlení celého procesu od uložení trestu soudem po začátek jeho výkonu u poskytovatele. Zvýšila by se tak motivace odsouzených trest vykonat, protože by měli ještě v paměti trestní řízení. Zároveň by se tím minimalizovaly problémy poskytovatelů s tím, že po delší době již nemají pro odsouzené práci.

I přes navržená opatření je jasné, že se patrně zcela nepodaří zajistit výkon trestu obecně prospěšných prací optimálním způsobem jak pro odsouzeného, tak i pro poskytovatele místa výkonu trestu. Trest obecně prospěšných prací je ukládán lidem s různou mírou zodpovědnosti. Důležité je si ale uvědomit, že odsouzení by měli dostat šanci ukázat, že si z trestního řízení vzali ponaučení. Že jsou schopni zapojit se do společnosti bez jakéhokoliv problému. Z tohoto důvodu má ukládání trestu obecně prospěšných prací smysl. Smysl má i spolupráce s poskytovateli, bez kterých by nebylo možné tento trest vykonávat. Je třeba, aby jim Probační a mediační služba a potažmo i stát v podobě legislativy vytvářely takové podmínky, aby byl pro obec trest obecně prospěšných prací přínosný.

7 Seznam použitých zdrojů

Literatura

KARABEC, Zdeněk. *Restorativní justice: sborník příspěvků dokumentů*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2003. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 80-7338-021-8.

KOLEKTIV AUTORŮ. *Trest obecně prospěšných prací – metodický standard*. Praha: Probační a mediační služba, 2016. Interní materiál.

RASZKOVÁ, Tereza a Stanislava HOFERKOVÁ. *Kapitoly z penologie II*. Vyd. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014, 184 s. ISBN 978-80-7435-378-9 in DOLEŽALOVÁ, Jana. *Práce probační a mediační služby ČR s nezletilými a mladistvými pachateli protiprávních činů*. Hradec Králové, 2015. Bakalářská práce. Univerzita Hradec Králové. Vedoucí práce Mgr. Stanislava Hoferková, Ph.D.

Restorativní justice: sborník příspěvků a dokumentů. Vyd. 1. Editor Zdeněk Karabec. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2003, 143 s. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 80-733-8021-8 in DOLEŽALOVÁ, Jana. *Práce probační a mediační služby ČR s nezletilými a mladistvými pachateli protiprávních činů*. Hradec Králové, 2015. Bakalářská práce. Univerzita Hradec Králové. Vedoucí práce Mgr. Stanislava Hoferková, Ph.D.

ŠTERN, Pavel. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Vyd. 1. Editor Lenka Ouředníčková, Dagmar Doubravová. Praha: Portál, 2010, 212 s. ISBN 978-80-7367-757-2 in DOLEŽALOVÁ, Jana. *Práce probační a mediační služby ČR s nezletilými a mladistvými pachateli protiprávních činů*. Hradec Králové, 2015. Bakalářská práce. Univerzita Hradec Králové. Vedoucí práce Mgr. Stanislava Hoferková, Ph.D.

ZEHR, Howard. *Úvod do restorativní justice*. Praha: Sdružení pro probaci a mediaci v justici, 2003, 48 s. ISBN 80-902998-1-4 in DOLEŽALOVÁ, Jana. *Práce probační a mediační služby ČR s nezletilými a mladistvými pachateli protiprávních činů*. Hradec

Králové, 2015. Bakalářská práce. Univerzita Hradec Králové. Vedoucí práce Mgr. Stanislava Hofěrková, Ph.D.

ZEHR, Howard. *Úvod do restorativní justice*. Praha: Sdružení pro probaci a mediaci v justici, 2003. ISBN 80-902998-1-4.

Elektronické zdroje

O nás: Vedení služby. *Probační a mediační služba České republiky* [online]. Praha: IT STUDIO, 2018 [cit. 2018-10-28]. Dostupné z: <https://www.pmscr.cz/vedeni-sluzby/>

Právní předpisy

DRAŠTÍK, Antonín. *Trestní zákoník: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-790-4.

ŠÁMAL, Pavel. *Trestní řád: komentář. 7., dopl. a přeprac. vyd.* V Praze: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-465-0.

Trestní předpisy: redakční uzávěrka 1.1.2019. Ostrava: Sagit, 2010-. ÚZ. ISBN 978-80-7488-322-4.

8 Přílohy

Příloha 1 – Rozhovor se starostou A

Volaný: „Obecní úřad Dobrodějev, Volný (pozn.: identita změněna), prosím.“

Volající: „Dobrý den, Doležalová, Pelhřimov. Pane starosto, zpracovávám v rámci své diplomové práce téma týkající se obecně prospěšných prací. Vzhledem k tomu, že vaše obec patří mezi poskytovatele našeho okresu, mohla bych Vám v této souvislosti položit asi sedm poměrně jednoduchých otázek? Předpokládám, že by rozhovor neměl trvat delší dobu než odhadem 10 minut. Pokud byste souhlasil, tak já bych si rozhovor nahrála a pak si ho přepsala do své práce“

Volaný: „No dobře, tak se ptejte, co byste potřebovala vědět.“

Volající: „Dobrá, otázka první tedy. **Jak dlouho spolupracujete s Probační a mediační službou?**“

Volaný: No jako obec určitě delší dobu, než jsou moje volební období. Já byl teď na podzim (pozn. 2018) potvrzen starostou potřetí. Ale jak to bylo za doby mého předchůdce pana Dvořáčka, to fakt nevím. Já vám tedy můžu říct tedy jen svoje zkušenosti, teda za dobu něco přes těch 8 let, jak jsem říkal. Jestli to teda stačí...“

Volající: „Mě to pro potřeby práce stačí. Můžu Vám tedy položit druhou otázku z mého seznamu?“

Volaný: „Určitě.“

Volající: „**V čem konkrétním vaše spolupráce s Probační a mediační službou spočívá?**“

Volaný: Když je potřeba jde sem nějaký odsouzený vykonávat ten trest. Většinou mi někdo od nich zavolá, řeknou mi vo koho jde a já se rozhodnu, jestli ho tady chci. To víte, když je to nějaká známá firma a čekám potíže, tak ho nevezmu. Jo a taky mi sem pak pošlou papíry a já jim je vyplním a pak sleduju, jestli ten člověk pracuje.

Volající: „Dobře, děkuju. **Kolik odsouzených k trestu obecně prospěšných prací u vás za dobu vašeho starostování vykonávalo trest?**“

Volaný: „No to vám z hlavy nejsem schopnej přesně říct, ale kolem 10 určitě.“

Volající: „**Jakou práci u vás odsouzení většinou dělají?**“

Volaný: „No to máte různý. Hodně je využíváme třeba v zimě na uklízení sněhu a v létě na sekání trávy. To je práce, která potřebuje hodně času a lidí, tak je každá ruka dobrá. Jo a pár jich taky dělalo v lese, tam je taky práce dost. No a jinak všechno, co je třeba. Třeba něco natírat, uklízet po obci. Jeden taky maloval v letě ve škole o prázdninách. A tak.“

Volající: „**Jaký je jejich přístup k výkonu uloženého trestu?**“

Volaný: „Nevím, jestli jsme tu měli takový štěstí na lidi, ale většina z nich pracovala fakt docela dobře. teda až vlastně na dva případy. Jednomu se nechtělo dělat vůbec, ten se tu jen ukázal a víc už nepřišel a druhý, to byla kapitola sama pro sebe. Ten si chtěl vybírat jen práci, která se mu líbí a když jsme po něm chtěli něco, co se mu nelíbilo, tak klidně do práce nechodil. Zaplat'pánbůh se ale nakonec tenkrát brzo přestěhoval někam jinam, tak jsme ho měli z krku a byl od něj pokoj.“

Volající: „**Je výkon trestu pro obec přínosný?**“

Volaný: „Jo, obecně se dá myslím říct, že to přínosný je. Pokud ti lidi mají zájem dělat a my tu většinou takové měli, tak to svůj význam má. My máme na obci na práci kolem údržby jen 3 lidi a to víte – když přijde taková třeba sněhová kalamita, jako byla letos, je dobrá každá ruka, to je jasný.“

Volající: „Děkuju. Pak tu mám předposlední otázku. **Jaké problémy při výkonu trestu zaznamenáváte?**“

Volaný: „My tu moc problémů ani neměli. Tedy kromě těch dvou případů, co jsem povídal. Když se někomu nechce dělat, a přitom není váš zaměstnanec, tak moc možností, jak ho dostat do práce nemáte. Nejhorší je, když s takovým člověkem pro určitou práci dopředu počítáte a on vám bez varování vůbec nepřijde – to by mě čert vzal. V takovém případě máme fakt vztek. Jedinou možnost pak máme s ním rozvázat spolupráci. Oznamíme to Probační a mediační službě a oni mu tu spolupráci s námi nějak přes soud ukončí. Máme jasně nastavená pravidla, kdy už jim to ukončíme a oni to to lidi vědí. Co vím, tak to tak dělají i jinde na vobci.“

Volající: „Dobře. Mám tu poslední otázku. **Je podle vás nějaká možnost, jak tyto problémy řešit?**“

Volaný: „Nevím, tohle asi nijak vyřešit nejde. Jestliže to má ten člověk nařízené soudem, tak by si měl každý z nich uvědomit, že je to jejich povinnost. Ale na druhou stranu víme, co je to za lidi. S těma ani nehne nikdo, ani soudy myslím ne. Na tenhle typ lidí jsme krátký všichni.“

Volající: „Dobře. Myslím, že jsem se snad na nic zeptat nezapomněla. Kdyby mě ještě něco napadlo, mohla bych třeba ještě zavolat?“

Volaný: „Klidně. Pokud budu mít čas a budu to vědět, tak vám to klidně řeknu.“

Volající: „To jste moc hodný. Děkuju za Váš čas i odpovědi na otázky. Na shledanou.“

Volaný: „Není zač, na shledanou“.

Příloha 2 – Rozhovor se starostou B

Volaný: „Tichý, Ouběnice (pozn. identita pozměněna), prosím.“

Volající: „Dobrý den pane starosto, tady Doležalová, Pelhřimov.“

Volaný: „Dobrý den.“

Volající: „Pane starosto, já píšu diplomovou práci na téma obecně prospěšných prací. Mohla bych vás teď na přibližně 5 minut zdržet a položit vám takových 8 otázek? Vaše odpovědi bych si nahrála a pak do své práce přepsala.“

Volaný: „No klidně, ale mohla byste zavolat tak za 15 minut? Já se vracím z hasičárny do kanceláře a tady na ulici je strašnej kravál.“

Volající: „Já slyším, že tam máte nějaký hluk. Tak dobře, zavolám radši tak za těch 20 minut.“

Volaný: „Tak dobrý, jsme domluvený“ (pozn.: rozhovor pokračuje po 22 minutách)

Volaný: „Tichý, prosím.“

Volající: „Tady ještě jednou Doležalová, dobrý den.“

Volaný: „Jo, jste to vy, dobrý den. Tak se ptejte, co byste potřebovala.“

Volající: „Nejprve bych potřebovala zjistit, **jak dlouho spolupracujete s Probační a mediační službou?**“

Volaný: „No jak dlouho..., odjakživa. Teda jako myslím, že tak dlouho, co jsem tady starostou.“

Volající: „A jak už je to tedy dlouho?“

Volaný: „No to už je fakt dlouho, už to táhnu přes 12 let.“

Volající: „**A v čem konkrétním vaše spolupráce s Probační a mediační službou spočívá?**“

Volaný: „Beru jim sem občas na obec nějakého toho odsouzeného na ty prospěšný práce, ale moc často to není, abyste si nemyslela. A pak jim říkám, počet hodin, který už má člověk hotový a taky vyplňuju jejich papíry.“

Volající: „**A máte přehled, kolik jich u vás za dobu vaší funkce starosty v obci trest vykonalo?**“

Volaný: „No tak to mám úplně přesnej, protože mám v šufletu takovej sešit, kam si je všechny píšu, od kdy do kdy u nás pracovali za celou dobu. To by se dalo spočítat úplně přesně. Mám to spočítat?“

Volající: „No to by bylo super, byla bych ráda.“

Volaný: „Tak počkejte... jeden, dva... (pozn.: polohlasně si počítá). Přesně 25 lidí!“

Volající: „To jsou docela velké počty. Kolik mají vlastně Ouběnice lidí?“

Volaný: „Tisíc osm set dvacet tři prosím – to vím přesně i z hlavy (pozn.: smích).“

Volající: „No tak to je tam máte poměrně často tedy.“

Volaný: „No jo, já se tomu nebráním heled'te. Když fungujou, tak je to pro obec výhoda. A když šance nevyužijou, já se se nima nepárám. Zavolám na probační službu, ukončím jim to víc se s nima nemažu. Přece je nebudu ještě přemlouvat.“

Volající: „**Jakou práci u vás tedy odsouzení většinou dělají?**“

Volaný: „Většinou přes léto údržbu a úklid v obci nebo v lese. My máme poměrně velký lesy a tam je práce pořád.“

Volající: „Mohli byste mi říct i třeba konkrétněji?“

Volaný: „No já nevím. Treba přes léto vyžívají s křoviňákem nebo hrabou trávu, co se poseče na obecním sekačkama. No to víte, moc jim techniku dávat do ruky nechceme. Jednak kvůli tomu, abysme s tím neměli další starosti, kdyby si něco vyvedli a taky to nejsou pokaždý nějaký kdovíjak vzorný lidi, tak abysme se s těma věcma taky pak shledali, že jo (pozn. smích).“

Volající: „No tomu rozumím.“

Volaný: „V lese taky stahujou po těžbě třeba větve, stahujou to na hromady. Nebo pak pálí suchý klestí. No a když je to nějaká ženská, tak ty třeba ošlapujou trávu kolem mladých stromků. To víte, ženskejm nemůže dát nějakou těžkou práci, to je jasný, že jo.“

Volající: „Pak tu mám další otázku. **Jaký je jejich přístup k výkonu uloženého trestu?**“

Volaný: „To máte různý. Já bych řek, že tak $\frac{3}{4}$ jsou v pohodě. Chodí do práce, kdy je to s nima domluvený a udělají, co se po nich chce. Ale s některýma jsou taky starosti. Ty abyste do práce furt naháněla, to my tady ale neděláme. Já to řekl chlapům z údržby na rovinu – buď chce dělat – nebo nechce. A když nechce, tak ho normálně vypakuju, ať si to dělá někde jinde, kde na něj mají nervy nebo si to de klidně vodsedět, mě je to fakt jedno. Jak jsem řek – když nechce dělat a dvakrát nepřijde, tak letí.“

Volající: „**Je výkon trestu pro obec přínosný?**“

Volaný: „No že by to bylo kdovíjaký terno, to za ne. Nemůžete jim dát všechnu práci kvůli bezpečnosti práce a taky ne vždycky pro ně nějaká práce zrovna je. Ale celkově si myslím, že to přece jen užitek má. Treba tý práce, co nám tu za ty léta udělali v lese, to bylo fakt hodně. Jo – myslím, že jo, že to užitek v globálu je.“

Volající: „**Jaké problémy při výkonu trestu zaznamenáváte?**“

Volaný: „No, jak už jsem říkal – některým se nechce dělat. Tak se s nima chvíli dohaduju, než se ta spolupráce jako ukončí. Pak jim taky musíme tu práci vybírat, právě abysme jim nemuseli dávat nějakou drahou techniku na práci, kterou dělají bez dozoru. No docela vobštrukce je to čekání, než soud rozhodne, že tu jako můžou dělat. Na to je třeba rozhodnutí soudu a na to se někdy hrozně dlouho čeká.“

Volající: „**A je podle vás nějaká možnost, jak tyhle problémy, o kterých mluvíte, řešit?**“

Volaný: „No to nevím. Pokud to dál stejně budou trestaní lidi, tak těm bych do ruky drahý nebo složitý stroje stejně svěřit nemohl, to je jasný, s tím se asi nic udělat nedá. A pochybuju, že někdo přinutí pány soudce, aby rychle rozhodovali a vydali nějaký rozhodnutí vobratem, že ten člověk, se kterým jsem už na práci dohodnutej, může jít třeba za tejdén dělat, a ne až třeba za dva měsíce, až si pan soudce vzpomene, že jo (pozn.: smích).“

Volající: „No to máte asi pravdu.“ (pozn.: smích). Tak jo, to je asi všechno, na co jsem se chtěla zeptat.“

Volaný: „Tak to nebylo tak strašný, to jsem se bál, že to bude složitější.“ (pozn.: smích)

Volající: „Moc vám děkuju, hodně jste mi pomohl, opravdu hodně.“

Volaný: „Ale vždyť není zač, vždyť to byla chvilka.“

Volající: „Tak jo, ještě jednou moc děkuju a na shledanou.“

Volaný: „Na shledanou.“

Příloha 3 – Rozhovor se starostkou C

Volaná: „Prosím“.

Volající: „Dobrý den, tady Doležalová, Pelhřimov. Mluvím s paní starostkou Kropáčkovou (pozn. identita pozměněna)?“

Volaná: „No prosím“.

Volající: „Paní starostko, dělám do své diplomové práce malý výzkum týkající se zkušeností starostů s výkonem obecně prospěšných prací. Měla byste na mě prosím asi 10 minut času? Pokud budete souhlasit, tak si náš rozhovor nahraju a jeho obsah pak přepíšu do své práce.“

Volaná: „No tak povídejte, co byste potřebovala vědět.“

Volající: „Děkuju. Tak otázka první - **Jak dlouho spolupracujete s Probační a mediační službou?**“

Volaná: „Myslíte jako obec nebo jako já osobně?“

Volající: „No ráda bych jako obec, ale podle toho, jak dlouho u vás vykonáváte starostku.“

Volaná: „Já mám zkušenosti jen za svoje dvě volební období, stačí vám to vůbec?“

Volající: „Ano, to pro moje potřeby stačí. Takže můžu tedy uvést, že spolupracujete něco málo přes 8 let?“

Volaná: „Je to tak..“.

Volající: „Děkuju. Tak otázka druhá - **v čem spočívá vaše spolupráce s Probační a mediační službou?**“

Volaná: „Občas mě z probační služby osloví, jestli bych tu mohla nechat pracovat odsouzené k obecně prospěšným pracem nebo sem přijdou ti lidé se na začátku sami

zeptat, jestli by si to u nás mohli odpracovat. A jednou jsme vlastně spolupracovali s Probační a mediační službou kvůli tomu, že jsme byli jako poškození, když nám nějaký vandal po taneční zábavě rozbil skleněné výplně u autobusové zastávky.“

Volající: „Já bych se v tuhle chvíli potřebovala zaměřit na ty obecně prospěšné práce. Takže další otázka je - **Kolik odsouzených k trestu obecně prospěšných prací u vás v uvedeném období vykonávalo trest?**“

Volaná: „Nevím přesně, ale dohromady asi jen pět. Abych vám pravdu řekla, tak my s nimi moc dobré zkušenosti nemáme. Jsou s nimi totiž většinou samé potíže.“

Volající: „A když už u vás tedy někteří pracovali, **jakou práci u vás vykonávali?**“

Volaná: „Ti, co tu byli, tak většinou na jaře a v létě sekali a uklízeli trávu. Jeden tu byl přes zimu, tak ten uklízel sníh, ale s tím právě byly problémy, to zrovna nebyl ideální příklad spolupráce.“

Volající: „A proč konkrétně s ním byly problémy? **Jak byste vlastně obecně charakterizovala přístup odsouzených k výkonu soudem uloženého trestu?**“

Volaná: „Ten, o kterém jsem mluvila, že tu byl přes zimu, tak byl právě jeden z prvních. Venku tehdy byla docela velká zima a bylo napadáno hodně sněhu. Já byla nejprve za toho odsouzeného ráda, protože si v tu dobu shodou okolností zlomil pan Dvořák, to je náš technický pracovník na obci, nohu. Ale on už ten začátek byl na nic. Odsouzený se přišel zeptat, jestli bych ho tu nechala tu práci udělat a když jsem souhlasila, tak než to soud potvrdil, tak mezitím sníh skoro všechen slezl. No hrůza. Když konečně mohl začít pracovat, tak se ukázalo, že se mu vlastně tolik pracovat nechce. Flákal to, jak mohl, pořád jsme ho museli přemlouvat, nedodržoval smluvené termíny a tak. No jak říkám – hrůza to byla.“

Volající: „A ty určené hodiny u vás nakonec odpracoval nebo ne?“

Volaná: „Nakonec jo, ale bylo to skutečně hrozné. Tehdy jsem se zařekla, že už nikoho takového nechci, že s tím jsou jen starosti.“

Volající: „No ale říkala jste, že tenhle byl jeden z prvních a celkem že jich u vás pracovalo asi pět. Ta ti zbývající už byli v pohodě?“

Volaná: „Pak jsem už sem brala jen ty, které jsem znala nebo na ně byly od spolupracovníků dobré reference, aby byla záruka, že budou mít aspoň trochu zájem pracovat.“

Volající: „Jaký byl tedy těch dalších přístup k výkonu uloženého trestu?“

Volaná: „Ale ano, ti už docela pracovali, ti už šli. Práci si nevybírali a udělali, co se jim řeklo. Mám trochu pocit, že těm mladším se chce pracovat méně než těm starším, ale to je možná jen můj pocit. Nakonec i ti mladší udělali, co se jim řeklo. Jen občas to bylo s řečmi.“

Volající: „Dobře. Mám tu tedy další otázku. **Je výkon trestu pro obec přínosný?**“

Volaná: „Já v tom velký přínos nevidím. Mám pocit, že je s tím víc starostí než užitku, jak jsem vám popisovala.“

Volající: „Tak co bych měla do své práce uvést jako vaši odpověď na otázku - **jaké problémy při výkonu trestu tedy obecně zaznamenáváte?**“

Volaná: „No ty, jaké jsem vám popisovala kolem těch odsouzených. Nemám čas je stále přemlouvat a prosit, aby šli pracovat. A taky mi přijde zbytečné, jaké je kolem toho docela velké papírování.“

Volající: „**Je podle vás nějaká možnost, jak to řešit?**“

Volaná: „Já nevím. Na začátku, než ti lidi vůbec můžou začít pracovat, je to všechno na hrozně dlouhé lokty, než se to úředně potvrdí. A pak jsou zase většinou nespolehliví, alespoň já to tak vidím. Prostě když se sem někdo neznámý přijde zeptat, tak rovnou říkám, že nemáme na obci zájem. Za ty starosti okolo mi to nestojí, jestli mi rozumíte.“

Volající: „Dobře. To je samozřejmě váš názor a máte na něj plné právo, když máte spíš špatné zkušenosti. Já to mám zaznamenané a jako podklady pro moji práci to stačí. Moc děkuju za Váš čas, pomohla jste mi.“

Volaná: „Není zač, mějte se hezky.“

Volající: „Vy také. Na shledanou“.

Volaná: „Na shledanou.“

Příloha 4 – Rozhovor se starostou D

Volaný: ... (pozn.: přijatý hovor, ale žádné představení volaného)

Volající: „Dobrý den, dovolala jsem se panu starostovi Neubauerovi na obecní úřad v Horní Mokřině (pozn. identita pozměněna)?“

Volaný: „No, to jsem já, co potřebujete?“

Volající: „Dobrý den, tady Doležalová. Já bych se vás ráda zeptala na pár otázek z obecní praxe ze zkušeností s Probační a mediační službou.“

Volaný: „A nechce mi něco nabízet nebo vo co jako jde?“

Volající: „Vůbec ne. Jsem studentka a získávám formou telefonátu informace pro svou školní diplomovou práci.“

Volaný: „No to nevím, co to jako potřebujete.“ (pozn.: z hlasu byla cítit určitá neochota)

Volající: „Nebo jestli máte něco proti telefonátům, mohla bych Vám ty otázky poslat písemně?“

Volaný: „Ne, to radši ne, já na to psaní moc nejsem. Tak se teda ptejte, co potřebujete.“

Volající: Dobře, děkuju. Jako první otázku tu mám - **jak dlouho spolupracujete s Probační a mediační službou?**“

Volaný: „Jak jako spolupracuju?“

Volající: „No já dostala na váš obecní úřad kontakt právě z Probační a mediační služby, že ve vaší obci odsouzení také občas vykonávají obecně prospěšné práce.“

Volaný: „Jo takhle, no to jo, to tu vobčas někoho ty práce jako udělat necháme, to jo.“

Volající: „A jak dlouho už to tedy takhle umožňujete?“

Volaný: „Já nevím, asi tak odhadem šest let, protože já jsem tu starostou už třetí volební období a ta Probační služba mě poprvé oslovila asi tak v půlce toho mého starostování. No tak pět šest let to bude určitě.“

Volající: „**A v čem tedy konkrétně spočívá vaše spolupráce s Probační a mediační službou?**“

Volaný: „My jsme domluvený tak, že si sem každej, kdo by to tu u nás na vobci jako chce voddělat, nejdřív zajde zeptat, jestli pro něj vůbec nějaká práce je. Tak jsme teda jako domluvený s tou paní z tý Probační služby, aby se jako ti lidi sami nejdřív taky trochu starali. No a já když tu nějaká práce je, tak jim to jako slíbím a pak se čeká, jestli to jako

soud potvrdí nebo ne. No a když to soud jako ten trest po nějakým čase uloží, tak mi sem vždycky doveze paní z Probační a mediační služby k tomu potřebný papíry, kam já píšu kdy a kolik hodin jako ten člověk odpracoval a na konci jí to pošlu nebo při nějaký příležitosti cesty do města přivezu a je to.“

Volající: „**Kolik odsouzených k trestu obecně prospěšných prací u vás za těch 6 let vykonávalo trest?**“

Volaný: „Moc asi ne, my jsme malá vobec. Ale jdou to sem někdy dělat i lidi z jinejch vesnic vokolo, s tím já nemám problém. To víte, práce je na venkově pořád dost. Přesně to spočítaný nemám, ale v průměru tak dva za rok bych řek.“

Volající: „Můžu tedy napsat, že máte zkušenost s prací tak deseti odsouzených?“

Volaný: „No, no, no – asi tak nějak to bude možná o něco víc, ale přesně to fakt nevím.“

Volající: „**Jakou práci většinou u vás odsouzení dělají?**“

Volaný: „Co je třeba. Vloni v létě tu třeba jeden brousil a natíral v celý obci všechny možný konstrukce a zábradlí. To jsme se sami divili, co toho všude bylo – na koupališti, ve městě všechny lavičky, všechny vrata na obecním úřadu. No toho byla vopravdu síla. Jindy zase jiný dělali hodně kolem zeleně – sekání trávy, pletí chodníků od plevelu, to máte práci, která se taky dělá pořád dokola a nikdy to nekončí. Pak tu jeden rok čistili dva potok, kterej protýká celou obcí. Jo a jeden taky dešťovou kanalizaci, nám se to tu pořád ucpává, taky bysme to potřebovali vyměnit, ale nejsou peníze.“

Volající: „**Jaký je přístup odsouzených k výkonu uloženého trestu?**“

Volaný: „Většinou jo, ale taky jsem musel dva za tu dobu vyhodit, to fakt nebylo k ničemu. Jeden se pořád vymlouval, proč nemůže přijít, toho abychom do práce tahali heverem. Nakonec jsem zavolal paní z probační, že s ním končím, to bylo vo ničem. A ten druhej, to bylo shodou okolností hned myslím rok na to, ten se ve třetině vodpracovaný doby zdejchnul a ani nevím, kde je mu konec. Ten tu bydlel u jedný rozvedený paničky a jak rychle se k ní nakýbloval, tak rychle zase vypadnul, z toho taky nebylo nic. Ale jinak fungovali vostatní docela dobře. To víte, je to zadarmo, tak se většina taky moc nepředře, ale jo, šlo to.“

Volající: „**Tak byste řekl, že je výkon trestu pro obec přínosný?**“

Volaný: „Jo to určitě jo, já bych je sem jinak nebral. Musíte jim sice vybírat jen určitou práci, při který toho moc nemůžou zkazit a taky po nich pořád jít, aby jako dělali, ale je to pro vobec myslím celkově docela dobrý, to jo.“

Volající: „**Dobře. Jaké konkrétně problémy při výkonu trestu zaznamenáváte?**“

Volaný: „No jak jsem říkal. Některý je třeba do práce trochu honit, někdy se pro ně špatně vymýšlí práce, když zrovna nějaká není nebo je špatný počasí a tak.“

Volající: „**Je podle vás nějaká možnost, jak je řešit?**“

Volaný: „To asi ne. Musíte to brát tak, že to nejsou zrovna kdovíjak svatý lidi, že jo. Tak je s nima taky trochu víc práce než s lidma, který dělají za peníze a svý práce si váží. Ale to je asi normální, no jo.“ (pozn.: povzdechnutí)

Volající: „No a to je vlastně všechno pane starosto“.

Volaný: „Tak sláva, to jsme to zvládli rychle!“

Volající: „Docela rychle. Doufám, že jsem Vás moc nezdržela a moc děkuji za Vaše odpovědi, hodně jste mi pomohl.“

Volaný: „A to není zač a nezlobte se, že jsem na vás na začátku tak vyjel. Já myslel, že je to zase někdo, kdo nám chce na vobec prodat nějaký zázrak, oni volají docela často.“

Volající: „Já se nezlobím, hlavně, že jste mi to hned nepoložil.“ (pozn.: smích)

Volaný: „Ne, to já nedělám, ale na ty nutiče protivnej sem, to zase jo.“ (pozn.: smích)

Volající: „Tak jo, tak tedy na shledanou.“

Volaný: „Na shledanou“.

Příloha 5 – Rozhovor se starostou E

Volaný: „Prosím?“

Volající: „Dobrý den, tady Doležalová. Prosím Vás, mluvím s panem starostou Vrábelem (pozn. identita pozměněna)?“

Volaný: „Ano, tady Vrábel.“

Volající: „Dobrý den pane starosto. Já zpracovávám diplomovou práci o trestu obecně prospěšných prací a podle informací, které mám, vaše obec také s Probační a mediační službou spolupracuje.“

Volaný: „No, to je pravda, s Probační službou v Pelhřimově. A co konkrétně byste potřebovala vědět?“

Volající: „Mám pro Vás připravených 8 otázek, nemělo by nám to zabrat víc jak odhadem 10 minut. Měl byste na mě čas?“

Volaný: „No jen aby to bylo opravdu 10 minut, protože já se už chystám na oběd.“

Volající: „Já myslím, že to do 10 minut opravdu zvládneme. Tak můžu položit první otázku?“

Volaný: „Snad to budu vědět.“

Volající: „**Jak dlouho spolupracujete s Probační a mediační službou?**“

Volaný: „S probační službou? No celou dobu, co jsem starostou, takže něco přes 12 let. Starostu tady dělám už přes 3 volební období.“

Volající: „No to je už tedy dlouho, to se mi hodí, protože už máte hodně zkušeností. **V čem konkrétně tedy vaše spolupráce s Probační a mediační službou spočívá?**“

Volaný: „My tu pro ně jen necháváme dělat odsouzený ty propěšné práce, víc nic.“

Volající: **No to je výborné. Mohl byste říct, kolik odsouzených tak si u vás ve městě práce odpracovalo?**“

Volaný: „Už to začíná, já věděl, že to s váma nebude tak jednoduchý (pozn.: smích). No já to totiž nemám spočítaný, to je jasný. Ale přibližně bych řekl tak kolem 20 určitě. Ale přesnějc Vám to skutečně takhle z votočky říct nedokážu.“

Volající: „To je pochopitelné, mě to alespoň takhle odhadem stačí. **A jakou práci u vás většinou odsouzení dělají?**“

Volaný: „Abych Vám řekl pravdu, tak takovou, jaká je třeba. Většinou asi na údržbě zeleně, jako sekání a uklízení trávy přes léto. Pak jsme tu taky několik let rekonstruovali starý zámek, na tom taky hodně odsouzených pracovalo. Nebo taky čistili nálet kolem zámeckého rybníka. Když to jde, tak třeba i natírání železných konstrukcí. Když je někdo šikovný, tak ho třeba pustíme i ke křoviňáku. Některé obce berou odsouzený i třeba na práci do lesa, ale to se u nás moc nevosvědčilo, protože když je tam nikdo nekontroluje, tak oni sice řeknou, že tam byli, ale práce tomu neodpovídala, prostě fixlovali, to jsme zase nechtěli. Takže asi tak nějak, no.“

Volající: „**Jaký je podle Vás obecně tedy jejich přístup k výkonu uloženého trestu?**“

Volaný: „To máte všelijak. Někdo je zodpovědný, někdo se snaží práci vyhýbat, někdo dělá jen pod dozorem a jsou pochopitelně takový, kterým se nechce dělat vůbec, to je jasné. Moc možností, jak takový k práci popohnat není. Párkrát to zkusíme a když se jim dělat nechce, tak to s nima skončíme. Normálně pošlu papíry na tu Probační službu a co pak s nima oni dělají, to nevím.“

Volající: „**Myslíte si, že je výkon trestu pro obec přínosný?**“

Volaný: „No kdyby nebyl, tak bysme sem ty lidi nebrali. Ale jednoduché to s nima úplně není. Když se ale najde občas někdy šikovný pracant, tak nadělá moře práce. No jo, vlastně vždyť **Petr Dvořák** (pozn.: identifikace změněna), kterého tu máme na údržbě, začínal asi před 5 lety taky jako odsouzený, to je vlastně pravda! Tehdy to dostal za nějaké řízení bez

řidičáku. Byl to mladej kluk, doma to měli všelijaký a tak dopad, jak dopad. Ale tady se fakt chytil, byl na práci šikovnej, tak když pak skončil na učňáku, tak jsme ho sem s klidným svědomím vzali a je tu do dneška a jsme s ním spokojený. No jo vlastně. Vidíte, na toho jsem málem zapomněl.“

Volající: „Tak to se moc hezky poslouchá. Mám tu předposlední otázku. **Jaké problémy při výkonu trestu zaznamenáváte?**“

Volaný: „No asi nejvíc to, co jsem Vám říkal. Některým se nechce pracovat, jiní k tomu vůbec nejsou a někdy je pracovitost přejde, než sem po první návštěvě mají přijít poprvé do práce.“

Volající: „Jak to myslíte, než přijdou?“

Volaný: „No oni se jako nejdřív přijdou zeptat, jestli je pro ně práce a jestli je chceme a teprve, když to jako odsouhlasíme, tak to později musí jako povolit soud. A to někdy trvá celou věčnost. Když oni se přijdou poprvé zeptat, tak já jim tu vyhrožuju, že budou muset pracovat a že je budeme kontrolovat a já nevím co ještě a než to soud nařídí, tak oni už na všechno zapomenou a jsou buď často dost vlažní nebo se na to vykašlou úplně. Znáte to – účinej trest je ten, kterej přijde hned. Alespoň na mě to doma jako na kluka platilo spolehlivě (pozn.: smích).

Volající: „No to máte pravdu, to si také pamatuju!“ (pozn.: smích) Tak poslední otázka - **je podle vás nějaká možnost, jak je řešit?**“

Volaný: „No to si nedovedu představit, když jsou takový nařízení. S tím se asi dělat nic nedá. Já to nedokážu posoudit, jestli je to zdlouhavý, že si tak dlouho dopisuje ta Probační služba se soudem nebo kvůli tomu, že jsou soudy zavalené. Vždyť to slyšíte v televizi pořád, jak nestíhají soudit, tak nevím.

Volající: „No to já po pravdě také nevím, kde je pravá příčina, já do organizace jejich práce tak detailně také nevidím.“

Volaný: „No právě.“

Volající: „Pane Vrábele. Já Vám moc děkuju, hodně jste mi pomohl.“

Volaný: „Ale jděte“.

Volající: Doopravdy, ještě jednou Vám děkuju za váš čas i pro mě hodně cenné zkušenosti. Bez Vás bych tu práci nebyla schopná dát dohromady, ty zkušenosti se vymyslet nebo vyčíst ze zákonů nedají. Tak ještě jednou moc děkuju a přeju dobrou chuť k obědu, snad na Vás ještě něco zbyde!“ (pozn: smích)

Volaný: „Nebojte, na starostu snad musí zbejt vždycky, ne?“ (pozn.: smích)

Volající: „To máte pravdu, to je pravda.“

Volaný: „Tak jo, na shledanou.“

Volající: „Na shledanou.“